

KASYAPA SAMHITA

PUBLISHED BY

Sri Yathiraja Sampathkumaramuni of Melkote.

1933

PRINTED AT

THE KABEER PRINTING WORKS TRIPPLICANE

All rights reserved.

FOREWORD.

Kāsyapa is one of the most ancient sages of India from whom the numerous body of Brahmans belonging to Kāsyapa Gotra trace their origin. His exact period, as that of most other Vedic men and institutions, is yet an unsolved mystery.

This valuable work, "Kāsyapa Samhita" was one of the manuscripts which came to the possession of H. H. Sri Yatiraja Swamy of Melkote years ago through the priest of the sacred temple there. Glancing through its contents, he was struck by its tantric and medical usefulness, and decided to make it available for the public. As the manuscript was worn with age and not in perfect condition, he looked about for other manuscript copies of the work, and after considerable search, found one in the Government Oriental Library, Madras, and one in the Theosophical Library at Adyar. By collating the three manuscripts a fairly satisfactory text was prepared, and through the kind offices of the then Muzroi Commissioner, Mr. Rajakarya-pravina P. G. D'Souza, the Government of Mysore were pleased to advance the cost of its publication.

In Indian Medical bibliographies there is mention of a work "Kāsyapa Tantra," and also of another "Kāsyapeya Roganidānam"; but no manuscript of the former is said to be available. Further, in the catalogue of Brunnell's Tanjore manuscripts, there is mention of a "Kāsyapa Samhita," but that is an exposition by Siva, in answer to Pārvathi, of the causes and cures of diseases, such as 20 kinds of Kushta, 12 kinds of Gulma, and so on.

In the work before us, sage Kāsyapa expounds to Gowtama in metrical form, the nature of serpents, their poisons, and their cures. The name of the work is to be found among the 108 Samhitas of the Pāncharātra school of worship mentioned in the ancient work "Pādma Samhita". The appropriateness of classing this among Pāncharātra works lies in the fact that a large part of it deals with māntric incantations which remove serpents or render their poisons innocuous. The latter portion of the work classifies the 16 varieties of snakes, and gives the herbal antidotes of their poisons. As such its importance may be guessed in a country where tens of thousands die annually by snake-bites. Therefore not only its publication, but its translation into English and the vernaculars would seem to be of imminent value.

In the delightful volume on Indian Medicine published by that scholar-prince, H. H. the Thakore Saheb of Gondal, in 1896, he quotes the Greek historian, Arrian, and Nearchus, to the effect that Alexander found his own Greek Physicians unable to cure the snake-bites common in the Punjab, and sought the aid of Indian Physicians whose successes won his admiration. His Highness adds, "In face of the fact that European Toxicologists are still in search of a specific for snake-poison, the Indian Physicians of 2200 years ago might well be proud of their skill."

The publication of a work like this would be celebrated as a scientific event in the countries of the West, but here we are still in the stage of selling our birth-right for a mess of pottage. Oblivious of the true value of many old manuscripts, we lightly pass them over as lumber, whereas their high scientific merit should really aid and advance civilization!

H. H. Sri Yathiraja Swamy has placed the learned world under further indebtedness to him, having already won their esteem by his three former publications, the monumental "Pādma Samhita," "Sringāra Prakāsa," and "Tāpasa Vatsarāja." In the winter of his age his tireless mind is avid for solid literary work, and the

volume before us is not to be the last of his great contributions. Nevertheless it is one of the most valuable, and should prove of equal interest to antiquarians and modern scientists.

Mysore,
April, 1933.

G. R. JOSYER,

M.A., F.R.E.S., F.M.U.

का श्य प सं हि ता

सर्वविधविषचिकित्साप्रतिपादिका
श्रीयदुग्धिरि
यतिराजसंपत्कुमारसंयमिभिः परिष्कृता

कवीर मुद्रणालये, मुद्रिता
चेन्नपुरी

शकाङ्कः—१९३३.

प्रस्तावना

प्रबन्धोद्धीर्धा

अथ कदाचित् प्रसङ्गसङ्गत्या परिशील्यमानेषु प्राचीनप्रबन्धेषु आगमशास्त्रायां काश्यपसंहितास्त्वया अङ्गितः कोश एकः गोचरीभूतः, आमूलचूडं परामर्शे कृते काश्यपेन मुनिना गौतमायोपदिष्टः गारुड-पञ्चाक्षरीमन्त्रवर्गनिरूपकः मन्त्रौषधाभ्यां सर्पादिविषचिकित्सास्त्वपः प्रतिपाद्योऽर्थः समवागम्यत । विशिष्य समालोडने विहिते सर्पादि-विषजन्तुजाति, दंश, काल, देश, प्रकारादीनां निरूपणेन वनपद्जनपदयो-रविशेषेण प्रातिस्थिकतया च तत्प्रदेशसुलभौषधिधातुद्रव्यादीनां प्रपञ्चेन च हेतुना महोपकारकोऽयं लोकानामार्षो निबन्ध इति तत्प्रकाशने मानसमभिनिवेशेन समग्राहि ।

प्रन्थसंशुद्धये मातृकान्तरमार्गणे बहुत्र वहुधा कृतेऽपि नांश-तोऽपि मातृकान्तरमलभ्यत । उपलब्धचरीमेवैकां मातृकामवष्टम्य सुदूरमुद्गलान्त्यां पर्यातद्रव्यदुर्गततया विलीयमानायां कल्पोलपरम्परा-

यामिवोदन्वतः सहृदयलोकस्य समुत्कलिकायां अयसर्थः राजकीय धर्मदायाधिकरणाध्यक्षस्य कर्णपथमवगाह्य मीमांसापदमनीयत । अथ स तु महामनाः सुगृहीतनामा राजकार्यव्यवीण. पि. जि. डिसोजा. वि. ए. वि. एल्. Rajakaryapravina P. G. D'Souza B.A., B.L., Member of Council Mysore State. प्रीयमणः सर्वोपकारक्षमतां ग्रन्थस्यावगम्य स्वाधिकरणतोऽशतोऽर्थोत्सर्ग माशास्यानुपदं सुदृणं निरपैषीत् । ततश्च ग्रन्थशोधनादिभर्मणि श्रीमत्परमहंसेत्यादि-बिरुदाङ्कितानां श्रीयदुग्गिरियतिराजमठाधिपतीनां प्रत्यवेक्षणं अनन्यसाध्यं समुचितं निश्चित्य सर्वं कृत्यभारं तदायत्त मकरोत् । अथ च दैवयोगवशात् लब्धमपि मातृकान्तरद्रव्यं आद्यमातृकासकुल्यमेवात्यशुद्धिविपर्यासत्रुटिजटिलमेव अवर्तत । अगत्या तदेव मातृकात्रयमवलम्ब्य यथायोगं परिष्कृत्य उपरितनं अवशिष्टं कार्यभारं निजमठव्यापारानवकाशं मन्वानाः आचार्यपादाः तत्सर्वं राजशासनेन साकं अस्मद्वशं विद्याय कृपयाऽनुजगृहः ।

वर्तमाने चैवंविधे व्यतिकरे महीशूरमहाराजास्थानलब्धपण्डित-रत्नविरुदानां लक्ष्मीपुरामिजनानां श्रीनिवासाचार्याणां अनुमोदन-मपि सुदृणविलम्बमपानुदन् संविधानसामग्रीमुद्भूत्यति स्म । तेनैतेन व्यवसितेन जातविश्वम्भाः आशंसामहे-ते तु श्रीनिवासाचार्याः अधिकरणानुमतचरमुद्रणस्य ग्रन्थान्तरस्य च ब्रह्मयोगितामावेद्य अनुपदं-सहायसंपत्तये राजाधिकरणमावर्जयेयुरिति ।

मातृकान्तरगवेषणम्

गते च कतिपये गणरात्रे मदरास् चेन्नपत्तनोपशल्यभूते
 अडैयार् नामनि प्रदेशे स्थापितस्य पुस्तकभाण्डागारस्य
 कोशसङ्ग्रहे नातिचिरप्रतिरूपिता मातृकैका अवालोक्यत । तदात्वे
 च मदरास् नगरे प्रतिष्ठापिते महति राजकीयकोशभाण्डागरे
 अपरं मातृकान्तरमत्तीति प्रतीतिरश्चयत । ततश्च प्रस्तुतोद्यमनिर्वहणाय
 प्रथमकोशस्य अडैयारस्थानस्थितकोशेन सांकं संवादस्समसाध्यत ।
 अनुपदमेव राजकीयभाण्डागरकोशस्य प्रतिच्छन्दः पर्यगृह्यत ।
 एवं तिस्राणां मातृकाणामवलम्बेन महता प्रयासेन अधिकृतं प्रस्तुत-
 मुद्रणं अकारि ।

सामान्यतो मातृकाकोशदशानिदेशः

१. प्रथमं सम्पादितः श्रीयादवगिरिस्थितश्रीनारायणमनिद्
 राचिकभद्राचार्यसङ्ग्रहीतसंहिताकोशेष्वन्यतमः ग्रन्थलिपिः, तालपत्रा-
 त्मकः, द्वादशाध्यायमात्रग्रन्थापरिमाणः बहुस्खलितविर्यस्तप्रवन्व-
 शरीरः (क) संज्ञितः ।

२. द्वितीयः अडैयारकोशागारीयः पुस्तपत्रात्मकः
 आन्वर्यलिपिः सर्वतः (क) कोशसकुल्यः (ख) संज्ञितः ।

३. तृतीयः मदरास् राजकीयकोशागारगतः ताल
 पत्रात्मकः ग्रन्थलिपिः त्रयोदशाध्यायात्मकः समग्रसंहिताशरीरः

ग्रन्थपातविपर्यासयोः प्राक्तनकोशद्वयमनतिशयानः (ग) संज्ञितः-
एवमपि क्वचित् क्वचित् पाठशुद्धिरमुतः प्रर्यगृह्णत । एतास्तिसोऽपि
मातृकाः अगृहीतर्वीर्णवाणीसंस्कारेण मूलमातृकाक्षारेखापरामर्शविह-
स्तितचेतसा केन चिदैवेयेन प्रतिस्तिपिताः अकृतस्वस्वमूलकोशसंवादा
इति ता एव आत्मानमादर्शयन्ति दृष्टृन् विपश्चितः । सत्यप्येवं
नष्टाश्वदग्वरथन्यायेन तिसृणामन्योन्यसंवादसम्मेलनेन कथञ्चित्
ओतप्रोतसमीकारादिभिः संहितायाशरीरसंस्थानं अखण्डितसन्धिवन्धं
समायोजि ।

प्रातिस्तिकशः संहिताशरीरावयवविमर्शः

आदितः अध्यायचतुष्टयम् ।

१. २. ३. ४.

एतेषु चतुर्षु अध्यायेषु अविपर्यस्ततुल्यानुपूर्वीकः
अखण्डितो ग्रन्थः त्रिष्वपि कोशेषु असङ्कुचितशरीरो दृश्यते ।
कण्टकक्षतर्घमस्फोटादिवदन्तरान्तरा दृश्यमनः वर्णविकारः उद्वर्तनादिना
व्यपोहार्हः नाङ्गवैकल्याय भवाति ।

पञ्चमोऽध्यायः

२. पञ्चमेऽध्याये समुदिततया विषहर मन्त्र यन्त्रवि-
धानम् “नमस्ते” इयादिना आरभ्यते. मुद्रित ४५ पुटादारभ्य ४६
पुटान्तपर्यन्तम् मन्त्रमूर्तेः ध्यानप्रकारं प्रतिपादयत् सार्वं शोकदशकं
त्रिष्वपि कोशेषु समानमालोक्यते. ततः (क) (ख) कोशयोः मु. ४७ पुटे.

ओम् ठम् इत्यादिना मन्त्र वर्ग प्रकारः गद्यबन्धेन आरब्धः
 मु. ४८ पुटान्ते एव समाप्यते । मु. ४९ तमपूटे अतःपरमारा-
 धनक्रमः गद्यरूपः उपक्रान्तः मु. ५३ पुटे पङ्किचतुष्टये
 विश्राम्यति । तदनन्तरं तस्मिन्वेव पुटे “काश्यपः—शनिवारस्य रात्रादौ
 दिवाकरदिनावधि” इत्यादिः पद्मादिसर्वाणां आधिपत्यभोग्यकाल
 विभागं प्रतिपादयन् पद्यबन्धः श्लोकनवकेन मु. ५४ तमे पुटे सप्तम-
 पङ्क्तौ अवसीयते । अथ अष्टमपङ्क्तौ “यन्त्रविधानं” इन्यारभ्य
 गद्यबन्धेन प्रक्रान्तः यन्त्रविधानमाचक्षाणः वाक्यराशिः मु. ६२ तमपुटान्ते
 समाप्यते । पश्चात् ६३ पुटे “पीतं वज्रचतुष्कोणं प्रार्थिवं श कौवतम्”
 इत्यादिः, ४६ पुटान्तविश्रान्तस्य “वातानां मण्डलेषु स्मरतु विष-
 गणस्तोमसङ्कामणादौ” इस्त्य शेषभूतः ग्रन्थः पद्यबन्धेन प्रक्रान्तः
 अनुस्यूतः ६८ पुटे अध्यायं समाप्यति । (ग) कोशो तु अध्याया-
 दितः ४६ पुटान्तस्थ “सङ्कामणादौ” इत्यन्तं साधश्लोकदशकं
 विलिख्य पश्चात् अनुगततया ६३ पुटे “पीतं वज्रसमुत्कीर्णं”
 इत्यादिना संयोज्य ६८ पुटे अध्यायः समापितः । (ग) कोशरीत्या
 आहत्य चत्वारिंशत् श्लोकात्मकः अयमध्यायो निष्पद्धते । प्रतिज्ञानु-
 सारेण मन्त्रयन्त्राराघवनानामपि दिग्दर्शनं तदेकतानेषु अध्यायेष्वध-
 स्तादुपरिष्ठाच्च तत्र तत्र पद्यबन्ध एव सूचितं समालोक्यमानं
 न विकलतामुपस्थापयति । एतेन (ग) कोशोपात्तपाठक्रम एवास्याध्या-
 यस्य निरवद्यं समग्रं शरीरमिति साधीयसी दृष्टिः ।

यः पुनः (क) (ख) कोशपाठमनुस्मृत्य मुद्रितः सप्तचत्वारि-
शत्तम (४७) पुटादारभ्याष्टचत्वारिंशत् (४८) तमपुटे समाप्तः,
यश्च एकोनपञ्चाशत्तम (४७) पुटादुपकम्य त्रिपञ्चाशत्तम (५३)
पुटे पञ्चतिचतुष्टये विश्रान्तः, योऽपि च चतुःपञ्चाशत्तम (५४) पुटे
नवमपञ्चिमनुसीव्य द्विषष्टितमपुटे ६२ अवसितः, मन्त्राराधनयन्त्राणां
विधानं प्रतिपादयन् वाक्यगणः स संहितापरिपाटीतो बहिरङ्गं
एव । व्याख्यानस्त्रोऽयं सुखावबोधाय मध्ये अविचार्य सन्दानित इत्यपि
च प्रतिपत्तिः निर्व्यलीका भवति ।

यत्पुनः त्रिपञ्चाशत्तम (५३) पुटस्थपञ्चमपञ्चति प्रभृति-
चतुःपञ्चाशत्तम (५४) पुटस्थसप्तमपञ्चत्यन्तस्थाने दृश्यमानं ‘काश्यपः’
इति वक्तुनिर्देशोपक्रमं क्षोकेनवकं, तत् न प्राक्तनं न वोपरितनं ग्रन्थमन्वेतुं
नापिवा तत्र स्थाने स्थातुं क्षममं भवति । प्रत्युत पूर्वापरानुबन्धविमुक्तं
नियतस्थानात् प्रभ्रष्टं त्रिशङ्कुवदन्तराले सीदति । एतत्प्रतिपाद्यार्थस्तु
पद्मादिसर्पणां आधिपत्यमोग्यकालविभागमासूत्रयति । एतस्यानुगुणं
स्थानं प्रकरणं च चतुर्थार्थाये त्रयस्त्रिशो (३३) पुटे चतुर्दशपञ्चतिमारभ्य
चतुस्त्रिशो (३४) पुटे दशमपञ्चतिपर्यन्तं, चत्वारिंशो (४०) पुटे त्रयोदश
पञ्चतिमारभ्य एकचत्वारिंशो (४१) पुटे सप्तमपञ्चिपर्यन्तं दृश्यमाने
पद्मादीनां उदयकालविभागदिग्देशाधिपत्यसम्भवस्थाननिरूपके ग्रन्थभागे
यत्र कुत्र वा सुसङ्गतं भवितुमर्हति । प्रत्युत “काश्यपः” इति प्रश्नोत्तर-

प्रतिवचननिर्देशस्य तत्र योगो निरवकाशः । सम्प्रतिपन्नमातृकान्तराव-
लोकनात् समाधेयोऽसौ विचारः ।

पष्ठाध्यायः ।

अयमध्यायः मातृकात्रितयेऽपि एकरूपः अविर्पर्यस्तग्रन्थ-
स्थितिः ।

सप्तमाध्यायः.

अयमध्यायस्तु “शेषादिमन्त्रान् वक्ष्यामि” इत्यादिना
सुमुखारम्भो भवति । (क) (ख) पुस्तकयोरत्तु अध्यायादौ । मु. ७९
पुटस्थं ६९ तमं कौटिल्यं भोगसङ्कोचः” इत्यादि श्लोकमुप
प्रकम्य अध्यायसमाप्तिमर्यन्तं स्थितं पष्ठाध्यायग्रन्थं लिखित्वा
तदनन्तरं “शेषादिमन्त्रान्” इत्यादिर्यथावस्थितपाठक्रमः सप्तमाध्या-
यग्रन्थः परिसमाप्त्य लिखितः । अन्ते “इति सप्तमोऽध्यायः” इति
अविर्पर्यस्ता अध्यायसङ्क्लया चास्ति । (ग) कोशस्तु अविकृबानुपूर्वीकं
सप्तमाध्यायग्रन्थरीरं उद्घोतयति ।

अष्टमाध्यायः.

अस्याध्यायस्यारम्भे “दर्वीकरा मण्डलिनः राजिला वैतकास्तथा”
इत्यादिना विषजन्तुनां दर्वीकरादिवर्गमेदचतुष्टयस्य समाख्यया
उद्देशः अभिहितः । समनन्तराध्यायेषु उद्देशक्रममनतिक्रम्य मण्डल्या-
दीनां विषचिकित्सा प्रातिस्विकरणा खस्वानन्तर्येण निरूपिता जागर्ति ।

असिन्नःयाये न्यायप्राप्तायाः दर्वीकरचिकित्सायाः सप्रपञ्चनिरूपणेन समाप्तिः निरनुकोशा सम्पद्यते । (क) (ख) कोशयोरपि तथैवोपचितः गुलिकानिरूपणान्तं आरूढः ग्रन्थसन्दर्भः । ततः परं नाध्यायो निगमितः, न वा चिकित्सान्तर मुपक्षितम् । प्रत्युत समनन्तरलिखितपूर्व नस्याङ्गनप्रकरणगत “शिरीषमाधवी गुञ्जा” (पु. ८९) इत्यादिकमारभ्य (९०पूटे) “हिङ्गम्बु—विषहृद्दणः” इत्यन्तग्रन्थभागं लिखित्वा, तदनुबन्धेन अनालक्षितसन्धिवन्धतया नवमाध्यायग्रन्थं समग्रं विलिख्य अन्ते “इति नवमोऽध्यायः” इति निगमितम् । अत्र अष्टमस्याध्यायस्य परिसमाप्तिः केति वा गुलिकानिरूपणग्रन्थानन्तरं कीटकं कियान्वा अवशिष्टो भागोऽस्तीत्यपि वा न मनागप्यनुमातुं पार्यते.

(ग) पुस्तके तु “दर्वीकरा” इत्युपकान्तः सप्तमे श्लोक पदे खड्डितः, अथ “मण्डलीनां तु” इत्यादिः पु. ९४ नवमाध्या यारंभभागः, सङ्घटितः, ९९ पुटे “पीतनेत्रस्य—वेदनाः” इत्यन्तं प्रसारितः निकृतः । तदुपरि अष्टमाध्यायगतनस्यप्रकरणस्थ (पु. ८९) “द्रोणान्विता ... विषापहम्” इत्यादिकमारभ्य ९० पुटस्थ “सवत्साश्वारि ... विषापहम्” इत्यन्तग्रन्थः संयोजितः । तदुपरिष्टाच्च नवमाध्यायान्तर्गत (१०१) पुटस्थ “महिषीशकृत् ... चोपनाहयेत्” इत्यादिकमारभ्य अवशिष्टस्समग्रो नवमाध्यायग्रन्थः पूरितः “इति नवमोऽध्यायः” इति च निगमितः । इतश्च (ग) कोशाव-

षट्मेनापि अष्टमाध्यायस्य अवधौ गुलिकानिरूपणादुपरि
कीटक् कियान्वावशिष्यते ग्रन्थभागः इत्यपि न दृष्टिमुन्मीलयितुं
शक्नुमः ।

इत्थं अध्यायद्वयग्रन्थस्य मिथोऽन्तःप्रविष्टतया कोशत्वये
प्यावापोद्वापादीनामपर्यन्तता अभिमुखनिहितमुकुरद्वयमध्यपतितवस्तुनः
प्रतिबिम्बधारासुपगूहते ।

निष्पत्ते चैवमपि वस्तुनः सतत्वे अष्टमाध्यायस्य अनुक्रमः
अवसानं वा उपलब्धसमग्रसंहिताग्रन्थस्य सूक्ष्मसमीक्षया वक्ष्यमाणदिशा
समाधातुं पार्थते । अस्याध्यायस्यारम्भे पञ्चाशीतितमे (८५) पुटे
“तत्रौषधं ग्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । नस्याङ्गनादिलेपैश्च
पानमध्यादिनां ततः ।” इति निगममय “पाटली विल्वमूलं”
इत्यादि औषधं निरूपितं । नस्यादिगुलिकान्तान्यौषधानि षडेव
दृश्यन्ते । तेषु आदितः पञ्चानां नामानि प्रतिज्ञावाक्य एव गृहीतानि.
षष्ठस्तु गुलिकाविधिः “भक्ष्यादिना” इत्यत्र आदिशब्देन सं
गृह्णते । यथा—अस्मिन्नष्टमेऽध्याये प्रतिज्ञानुसारेण दर्वीकर-
चिकित्सा समुपक्रान्ता । तदनुग्रुणतया नस्याङ्गनलेपनादि
गुलिकानिरूपणपर्यन्तः चिकित्साविधिः ऐकान्त्येन दर्वीकरचिकित्सा
त्सामेव समाख्याति । प्रदर्शितग्रन्थापेक्षया दर्वीकरविषचिकित्सा
प्रतिपादकः श्लोकः श्लोकभागो वा न लेशतः कश्चिदुपलभ्यते पुस्तकत्रये-

इपि । (ग) कोशे नवमाध्यायग्रन्थमध्ये प्रक्षिप्तः अष्टमाध्यायग्रन्थलेशः नैकान्ततया दर्वीकरचिकित्सामाध्याति ; नापि वो मण्डलि-चिकित्सामाजित्रति. अतः “ दर्वीकरा मण्डलिनः ” इत्यादिः गुलिकानिरूपणान्तः ग्रन्थसन्दर्भम् अष्टमाध्यायस्य एव, गुलिकानि-रूपणान्त एव अध्यायपरिसमातिरभ्युपगम्येति निश्चप्रत्यं वचः.

नवमोऽध्यायः

अयमध्यायः आमूलचूडं मण्डलचिकित्सामेव प्रतिपादयति. (क) (ख) कोशयोः ग्रन्थस्य आनुपूर्वी अविपर्यस्ता दृश्यते (ग) कोशे तु अष्टमाध्यायविचारावसरोक्तदिशा तिलतण्डुलसंश्लेषवत् अष्टमाध्याय-ग्रन्थेन साकं संयोज्य विकारं प्रापितोऽपि ग्रन्थः अन्ते नवमाध्याय-ग्रन्थैव परिसमाप्तिदर्शनात् क. ख. कोशावधारितपाठकममनुसृत्य अयमध्यायः समीकृतः । अन्तरा दृश्यमाना स्वलितवारा दुरुद्धरा भवति. तथापि मण्डलिमेदनिरूपणमधिकृत्य वक्तव्यं किञ्चित् नातिविस्तरमावेद्यते—

यथा—अयमध्यायः ९५ तमे पुटे प्रारम्भ्यते । आदितः पङ्क्तिक्रयेण मण्डलिविषवेगः सामान्यतो निरूपितः । अथ श्लोकार्धेन “ घोणसानां जिकित्साथ व्यस्ताव्यस्ता च कथ्यते ” इति घोणसशब्दित सर्पणां चिकित्सा प्रतिज्ञाता । पश्चात् तज्जेवेषु दशानां नामां निर्देश एकेन श्लोकेन अभिहितः दर्शति संख्यया निगमितश्च । अनु-

यदं “तदङ्गमण्डलीष्टकमेवंषोडश कीर्तिम्” इति अवान्तर भेदष्टकं नामा अनभिधाय सम्भूय भेदाष्पोडशेति सङ्ग्रह्या प्रत्यज्ञायत । प्रधानदशके प्रातिसिकशः न शब्दयते नामा विवेक स्साधयितुम् । अशुद्धिर्दुस्साधास्ति । शब्दानुशासनमपि तत्र न प्रभवति संस्कर्तै । भेदोदाहरणप्रदेशे एकद्वैरक्षैरेकं निर्दिश्य तद्विषवेण विविच्य तदनुशासिका चिकित्सा निरूपितास्ति । तादृशनिर्देशास्तु षोडश भवन्ति ।

(पु. १५) “तत्रौषधं प्रवक्ष्यामि” इत्युपकर्म्य सप्तमिः अर्धैः कापि चिकित्सा निरूपितास्ति । ततः परं “श्वेतमण्डलिनो गात्र” इत्यादिना उहिष्टकमेण प्रधानभेदानां विषवेगचिकित्साविधिः कल्यते । या पुनः भेदोदाहरणात्पाक् (पु. १५) नवनीतं इत्यादिना निदर्शिता चिकित्सा सा नाम षोडशानां भेदानां साधारणीत्येव अभ्यु-पगमनीयम् । १६ षण्णवतितमपुदे “श्वेतमण्डलिनः” इत्युपकर्म्य निरूपितात् भेद चिकित्सोदाहरणात् भेदनामान्यमूनि समुपलभ्यन्ते—

१ श्वेतमण्डलिनः	२ कुष्ठमण्डलिनः	३ कुटिलासस्य
४ महामण्डलिनः	५ भूममण्डलिनः	६ महामण्डलिनः
७ तीक्ष्णघोणसस्य	८ कृष्णस्य	९ पिशाचस्य
१० हेममण्डलिनः	११ विसर्पस्य	१२ पीतनेत्रस्य
१३ रोममण्डलिनः	१४ कुम्भमण्डलिनः	१५ असृडमण्डलिनः
		१६ शोफमण्डलिनः

एवं षोडशनामान्युपलभ्यन्ते. एषु प्रतिज्ञाश्लोकोक्तनामा क्षरसाम्येन अष्टानां अभिधानाक्षराणि सुश्रहाणि भवन्ति । प्रतिज्ञा वाक्ये भूमसूचिरिति सूचिशब्दान्तः भूमशब्दः, उदाहरणे भूम इत्येव मेकदेशश्रहणेन उपातः, एतदनुरोधेन श्वेतकुष्ठेति प्रतिज्ञाश्लोकस्य पूर्वीर्थं श्वेतकुष्ठमहानभूमानां चतुर्णामिव नामानि, उत्तरार्थं हेम रोम अस्त्रकृ शोफानां चतुर्णामिति अष्टानामेव नामान्युद्विग्न्यन्ते । प्रतिज्ञाश्लोकोत्तरार्थे दर्शति सङ्गव्याव्यवच्छेदान्यथानुपपत्त्या “रङ्गमण्डलिते” इत्येतद्वर्णसमुदायं नपुंसकद्विवचनान्तं पदद्वयमित्यवधार्य रङ्गेति मण्डलितेति अभिधानद्वयं स्वीकार्यमेव । उदाहरणे नेमान्यक्षराणि, अपित्वन्यान्येव । भेदनिर्देशपरिपाठ्यां महामण्डलिनः इति द्विकृत्वः कृतः समानवर्णनिर्देशः नाम्रेडितो भवति । तयोः विषवेगाच्चिकित्सयोः पार्थक्येन निरूपणात् । (ग) कोशे तु पूर्वाध्यायसंवलनेन विपर्यासितोपि प्रबन्धः (क) (ख) कोशानुसारेण समग्रशरीरसंसंपादितः । इयानपरो विशेषः—यत् ९९ पुटे “पीतनेत्रस्य—वेदनाः” इत्यसादनन्तरं १०१ पुटे—“महिषीशकृत्” इत्यतः प्राक् गलिताः सार्वाः २३॥ श्लोकाः (क) (ख) कोशाभ्यासुद्धृत्य स्थाने समायोज्यन्ते ।

दशमैकादशद्वादशाश्लोकोद्धायाः

एते निस्पद्गुतशरीराः कोशत्रयेऽपि समानानुपूर्वीकाः समग्रतया वर्तन्ते ।

त्रयोदशः

अथमध्यायः संहितानिगमनरूपः (क) (ख) कोशयोर्नास्ति । (ग) कोश एकसिन्नेव दृश्यते । इमं विना संहितायास्समग्रता न भवति । अध्यायान्ते त्रुटिचिह्नमस्ति । अस्य तु एकमात्रकतया यथादर्शं समग्रा-संहिता मुद्रणेन साधिता ।

श्रीः

संहिताप्रतिपाद्योऽर्थः

अस्यां संहितायां साङ्गस्सप्रयोगोपसंहारः पञ्चाक्षर्यादिग्रासुडमन्त्र-कर्त्तव्यः मुख्यः प्रतिपाद्योऽर्थः । अस्य तु फलं द्वेष्वा—आमुष्मिकमैहिकं चेति— आद्यं तु देवतासाक्षात्कारतदेकान्तिकतादिना तत्सायुज्यलाभः । अन्त्यं तु इह लोके उपासनोपयोगिशरीरप्रतिष्ठातकनिवारणम् । इदं तु मन्त्रेण तदुपबृंहितशक्तिना औषधादिना च भवति । अधिकृता देवता अहिकुलोन्माथिनी अमृतदायिनी च । तदावर्जकाश्च मन्त्राः तदभिमन्त्रितान्यौषधादीनिच विषसंहाराय अमृतीकरणाय च भवन्ति । मनोवाक्यायरूपकरणतये यथावकाशं मन्त्रौषधादीनां विनियोगः सप्रपञ्चः संहितायां शृङ्गारहिक्या अभिहितोऽर्थं इति ।

परिशिष्टम् ?

इथं संहिता पाञ्चरात्रशब्दितेषु वैष्णवसंहितान्येषु अन्यतमा
आहोवित् अन्या ; इतीयं भीमांसा प्राप्तावसरा भवति । पाद्मादिषु
कतिपयेषु संहिताभेदेषु संहितानामनिर्देशस्थले काश्यपसंहितेत्यपि
नाम दृश्यते । वैष्णवो गरुडमन्त्रकल्पश्च प्रस्तुतायां दृश्यते, तेन सेयं
संहिता वैष्णवागमान्तर्भूतेति प्रतिपत्तिर्यायानुगृहीता सहेतुका च
भवति । नारायणीयेति नाम्ना लघुशरीरा अस्याः संहिताया एकदेशं
विवृष्वाना विवृतिरपि कान्तिदुपलब्धास्ति । इसापि मुद्रिता परिशिष्टानु
बन्धतया सुंपुटिता.

अथमन्त्रसङ्ग्रहः

प्रणतेन तु गौतमेन पृष्टः श्रुतपूर्वागममन्त्रमण्डलेन ।
गरुडप्रियमन्त्रवृन्दकल्पं कृपयाचष्ट स काश्यपो महर्षिः ॥ १

गरुडप्रियपञ्चवर्णमन्त्रागमयन्त्रादिविधानमुच्यन्ती ।
विपुलां विषमर्दिनीं चिकित्सां विविधां काश्यपसंहिताभिधते ॥ २

स्खलितानि बहूनि संहिताया ननु सन्ति त्रितयेऽपि मातृकाणाम् ।
अवलम्ब्य तदेव लोकमद्विरणी काश्यपसंहिता न्यमुद्रि ॥ ३
कस्य वा कर्चन वास्ति संहितामातृका यदि वशो महात्मनः ।
प्रेषयेद्यदि विशोध्य तां पुनर्मुद्रणाय मुद्रिता यतेमहि ॥ ४

अचिराच्चिजमन्त्रकल्पकोशं परिशुद्धं स्वयमेव सन्निधाप्य ।
विनतां जगतीं च वैनतेयः स दयेतेत्यवधार्य निर्वृतास्सः ॥ ५

इतीयं निवेदना

प्रकाशकयोः

शकाङ्कः—१८३५
आङ्गीरसशरदि मार्गशीर्षमासे. }
धनुषि—१०.
(१९३२.) } म. चक्रवर्ति-तिरुमलाचार्य
आसूरि. श्री निवासस्वामिनोः-

काश्यपसंहितायाः विषयानुक्रमणिका।

ऋग्यादिसुद्रावीजपिण्डसंज्ञापदादि यन्त्रविधिः

पुस्तक पठिक्कः प्रथमाध्यायः

१	१	ग्रन्थावतारः
१	३	काश्यपं प्रति गौतमेन श्रुतपूर्वानुवादेन श्रोतव्यार्थप्रश्नः
२	७	काश्यपस्योत्तरम्
२	१२	गौतमाय अवधानानुशासनम्
३	११	गारुडपञ्चाक्षरीमन्त्रादिमन्त्राः
४	१२	मन्त्राप्रभावः
५	४	स्थावरादिविषनिर्देशः
५	७	उत्त्वमन्त्रस्य ऋग्यादिनिर्देशः
६	५	अङ्गमन्त्रादिनिरूपणम्
७	११	गरुडगायत्री
८	६	बीजपिण्डादिमन्त्रनिर्देशः
१०	११	मन्त्रापाठः
११	७	नागाकृष्णिमन्त्रनिर्देशः
,,	१०	मन्त्रपाठः

पुटं पडिक्कः

१२ ११ स्तुतिमन्त्रनिर्देशः
 „ १४ मन्त्रपाठः
 १३ ४ अध्यायसमाप्तिः

द्वितीयाध्यायः ध्यानविधिः

१४ १ ध्येयमूर्तेः संस्थाननिरूपणम्
 १५ २ अनन्तादिनागानां गरुडाङ्गेषु स्थितिः
 „ ७ गरुडस्य बाह्लायुधादिनिरूपणम्
 „ ११ गरुडांसाधिरूढलक्ष्मीलक्ष्मीशनिरूपणम्
 १६ ३ दिग्भेदेन गरुडमूर्तिस्वरूपनिरूपणम्
 १८ ३ उड्डीयमानगरुडनिरूपणम्
 „ ७ मन्त्राङ्गहोमविधानम्
 „ १० मुख्यवन्त्रविधानम्
 १९ १३ महायन्त्रस्वरूपम्
 २१ १२ आराधनविधिकथनम्
 २२ १५ द्वितीयाध्यायसमाप्तिः

तृतीयाध्यायः-मन्त्रविनियोगः

२३ ३ शान्तिकपौष्टिकादिविधिः, होमद्रव्यभेदेन फलभेदश्च
 २८ १० तृतीयाध्यायसमाप्तिः

पुटं पडिकः

चतुर्थाध्यायः—विषविमोचनविधिः

२९	५	पञ्चप्रकारविषनिर्देशः
३०	२	शेषादिदिव्योरगाणां अवान्तरभेदनिर्देशः
३१	१	दंशचोरसर्पलक्षणम्
„	३	अनन्तगुलिकादीनां जातिनिरूपणम्
„	९	नागानां वंशावासस्थानादिनिर्देशः
„	१५	तेषां प्राकृतचिह्ननिर्देशः
३२	३	मिश्रलक्षणम्
„	६	वर्षादिकालेषु विषोल्बणत्वम्
३३	१	कार्तिकिकादिमासेषु जातानां स्वरूपम्
„	१३	सविं दन्तचतुष्टयम्
„	१४	सूर्यादिसप्तवारेषु शेषादीनां योगः
३४	७	कालविशेषे सर्पदंशः निन्दितः
„	११	दंशक्षतभेदनिरूपणम्
३५	१	दंशकारणानि
„	४	दंशचिह्नानि
३६	७	विषवेगदशावस्थाः
३७	१	सर्पनिवासस्थानभेदेन दंशस्य दुश्चिकित्स्यता
„	११	निवेदकदूतलक्षणम्
४०	१४	दूतागमनदिग्नुसारेण दंशसर्पादिनिर्णयः

पुर्वं यडिक्कः

४० १५ अनन्तादिसर्पणां जातिदिगाधिपत्यादिनिर्देशः
 ४१ ८ दूतस्य अङ्गिप्रन्यासेन इडापिङ्गलाश्वासाभ्यां च
 सर्पणां रुपुन्नपुंसकत्वनिरूपणं
 " ११ दूतकृतस्वाङ्गस्तर्णेन दष्टदंशस्थानाद्यूहः
 " १४ दूतस्य आद्यगमने अङ्गिप्रन्यासभेदस्य फलम्
 " १९ दूताङ्गचलननिश्चलस्थित्योः फलभेदः
 ४२ ४ निवेदनारंभे दष्ट इति शब्दप्रयोगस्य दुष्टता
 " ५ दूतवाक्याक्षरेषु स्वरव्यञ्जनयोर्जीवं तनुत्वादिव्यपदेशः
 ४३ १ दूतस्य शुभाशुभशकुननिर्देशः
 ४४ १ अनुकूल प्रतिकूल नक्षत्रतिथ्यादिनिर्देशः
 अध्यायसमाप्तिः

पञ्चमाध्यायः

४५ १ विषसंहारादिमन्त्रयन्त्रप्रयोगविधिः
 ४६ १ विषमूर्च्छितोत्थापनोपायः तदनुकूलमन्त्रश्च
 ४६ १२ भूम्यादिमण्डलेषु गरुडध्यानम्
 (प्रमादमुद्रितव्याख्यानभागे विषयाः)
 ४७ १ सर्पकिर्णिमोच्चाटनादिमन्त्रपाठः
 ४८ १२ नागविद्यान्यासः

पुण्ड पञ्चिकः

४९ १ आराधनक्रमः

५३ ५ पद्मादीनां शनिवारारात्रिमारभ्य वारान्तेषु आवि
पत्यकालविभागः

५४ ८ सर्वरक्षाकरयन्त्रम्

५५ १ असाध्य विषहरयन्त्रम्

,, ११ विश्वपिंडतक्षेत्रहरयन्त्रम्

५६ ३ सङ्क्रामणयन्त्रम्

५७ ४ सपोच्चाटनयन्त्रम्

,, १० फणिवधयन्त्रम्

,, १५ सुदर्शनगारुडयन्त्रमन्त्रौ

५८ ६ ओषधिग्रहणविधिः

,, १४ अङ्गदूषणीविद्याविधिः

५९ ५ आनन्दमन्त्रपञ्चकम्

,, ६ आख्युविषनाशनमन्त्रः

,, २२ क्षेत्रशोभरमन्त्रः

५९ १४ मूषकनाशकमन्त्रः

६० ५ चिन्तामणिमन्त्रः

,, ७ आख्युच्चाटनमन्त्रः

६१ १ शृङ्खि कनाशनमन्त्रः

पुटं पठिकः

” ५ गर्दभाद्रवादिविषहरमन्त्रः
 ” ८ क्रिमिकीटादि विषहरमन्त्रः
 ” ११ स्थावरविषनाशनमन्त्रः
 ६२ ५ यन्त्रान्तरविधानम्

(अधिकपाठसमाप्तिः)

६३ १ ४६ पुटान्तविश्रान्त मण्डलध्यानविधानशेषः
 ६६ ७ तार्क्ष्यहस्तविधिः
 ” १३ वासुकिप्रभृतीनां मण्डलनिर्देशः
 ६७—६ अङ्गुलिपर्वसु गरुडपञ्चार्णिस्वरव्यञ्जनन्यासः
 ६८ ” पञ्चमाध्यायसमाप्तिः

पष्टाध्यायः

सर्पक्रीडादिलक्षणविधिः
 ६९ १ स्त्रीपुंसयोः शरीरे चन्द्रकलायाः स्थानानि.
 ६९ ४.५. शुक्लकृष्णपक्षमेदेन आरोहावरोहौ. दक्षिणतः पुंसः, वामतः स्त्रियाः.
 ” १० अमृतविषस्थाननिर्देशः
 ७० ११ ओषधि हणविधिः

पुटं पठिक्तः

७२ ४ नागाकृष्टिविधामम्
 ७३ १५ आकृष्टागतजन्तूनां अनुशासनम्
 ७४ ६ सर्पेऽच्चाटनमन्त्रः
 ७५ १ मन्त्रमाहात्म्यम्
 „ ११ मन्त्रस्य भूर्जपत्रे लेखनविधिः
 ७६ ३ फणिवधयन्त्रम्
 „ ७ गरुडेनैकात्मताध्यानम्.
 „ ११ अङ्गेषु मन्त्रन्यासः
 „ १५ अङ्गदूषणीविद्या
 ७७ १० क्रीडाग्राहसर्पलक्षणम्
 „ १४ कायहृतलेपनौषधविधिः
 ७८ १ सर्पदंशस्थानाच्छादक वस्तूनि
 „ ५ सर्पस्तंभने अङ्गगुलिन्यासः
 ७९ ३ अभिमन्त्रितसिकताक्षेपेण सर्पस्तंभनम्
 „ ४ दंशचोरस्य चेष्टा
 ७९ ७ पन्नगीदंशस्य असाध्यता
 „ ८ पूर्वाहादिभेदेन सर्पस्य बलाबलविचारः
 ८० १ अनन्तादिनागानां शनिवारादिसुक्तिकालविभागः अङ्ग-
 विभागश्च
 अध्यायसमाप्तिः

सप्तमाध्यायः

(पूर्वाध्यायोदितसर्पकीडाविधिशेषः)

पुटं पङ्क्तिः

८१ १ शेषादीनां मन्त्राः
 ८४ १० मन्त्रजपकाल होमादिविधिः
 „ १५ अध्यायसमाप्तिः

अष्टमाध्यायः

दर्वीकरचिकित्सा.

८५ १ दर्वीकरादिभेदचतुष्टयनामनिर्देशः
 „ ६ औषधनिरूपणं तत्र नस्यविधिः
 ८८ १३ नस्याङ्गनोभयविधिः
 ९० १ अञ्जनविधिः
 ९१ ४ लेपविधिः
 ९२ ८ पानविधिः
 ९३ ७ भक्षयविधिः
 „ ११ गुलिककाविधिः
 ९४ ७ अध्यायसमाप्तिः

नवमाध्यायः

मण्डलि चिकित्साविधिः

पुट पद्मिक

९५	१	दंशवेदनाः	
”	४	घोणसचिकित्साप्रतिज्ञा.	
”	५	प्रधानमेददशकम्	
”	६	अङ्गषट्कम्	
”	७	सामान्यतः औषधानि	
९६	३	घेतमण्डलिनश्चिकित्सा	
”	६	कुष्ठमण्डलिनः	”
”	९	कुटिलास्यस्य	”
”	१२	(१) महामण्डलिनः	”
९७	२	भूममण्डलिनः	”
”	६	(२) महामण्डलिनः	”
”	७	तीक्ष्णघोणसस्य	”
”	१३	कृष्णस्य	”
९८	५	पिशाचस्य	”
”	११	हेममण्डलिनः	”
”	१५	विसर्पस्य	”
९९	५	पीतनेत्रस्य	”

पुर्दं पडिक्कः

“ ११ रोममण्डलिनः
 १०० ३ कुम्भमण्डलिनः
 ” १२ असृष्टमण्डलिनः
 १०१ ५ शोफमण्डलिनः
 ” १२ घोणसविषहरमन्त्रः
 १०२ १ विषहरमन्त्रान्तराणि
 १०३ १२ औषधानि
 १०७ १४ अध्यायपरिसमाप्तिः

दृशामाध्यायः

१०८ १ राजलिविषचिकित्सा
 ११३ ८ विषार्तस्य नियमाः
 ११४—१ औषधानि.
 ११५ ११ अध्यायसमाप्तिः ।

एकादृशामाध्यायः

११६ १ षोडशभेदाख्युचिकित्साप्रतिज्ञा
 ” २ कुलघन्दस्य चिकित्सा

पुरुं पर्णिकः

१२६ ८ विषघातिनः

२१६ १२ भयानकस्य

११७ २ करन्नस्य

“ ६ क्ररस्य

“ ९ उग्रस्य

“ १४ भूतकस्य

११८ ३ तीक्ष्णस्य

“ ८ मेघनादस्य

“ १२ कुमुदस्य

११९ १ सिंहास्य

“ ५ एकचारिणः

“ १० सुनासस्य

“ १३ सुदन्तस्य

“ ३ सुलभस्य

“ ७ सुर्गर्भस्य

१२० १२ इतः परं सामान्यचिकित्सा.

१२४ १४ एतदारभ्य शूङ्गलादि गन्त्रविशेषाः, औषधानि च,

१२८ १२ अध्यायसमाप्तिः

द्वादशाध्यायः

विंशतिविधनानाविषचिकित्सा

पुटं पडिक्कः

- १२९ १ तत्रादौ लृतायाः चिकित्सा
- १३० १० वृश्चिकस्य
- १३१ ८ गर्दभाश्वादीनाम् मन्त्रौषधकिया
- ,, ११ गोमहिष्यादेः
- १३२ १ न्याप्रत्रक्षमार्जारादीनाम्
- ,, ७ विषगौल्याः
- ,, १० गृहगौल्याः
- ,, ११ जंबुकस्य
- ,, १२ शतपद्याः
- २३२ १३ दर्दुरस्य
- ,, १४ मस्यस्य
- १३३ २ क्रिमिकीटादीनाम्
- ,, ६ सर्वकीटानाम्
- ,, १४ मत्तालर्कं शिवादीनां विषहरमन्त्रौ
- १३४ ४ अश्वस्य
- ,, ८ शुनः

पुटं पठिकः

“ १४ अलर्कस्य
 “ १५ स्थावरस्य मन्त्रौषधानि
 १३७ ५ दृष्ट्याः
 “ १३ हेमस्य
 १३८ ३ समान्यचिकित्सा
 “ ५ चिकित्सायाः अष्टविधत्वम्
 १३९ २ अध्यायसमाप्तिः

त्रयोदशाध्यायः

यन्त्राभिषेकतद्धारणविधिः

१४० ३ यन्त्राभिषेकप्रश्नः
 “ ५ अभिषेक फलम्
 १४०—५ अनुकूलकालनिर्देशः मंडपविधिश्च.
 १४२ १४ देवतावाहनादिः
 १४३ १५ अभिषेकविधिः
 १४४ ५ अभिषेकफलम्
 “ ८ तत्कालनिर्देशः
 “ १० यन्त्रलेखनपटिटका
 “ १४ यन्त्रधारणविधिः
 “ १६ अध्यायसमाप्तिः

स्वलितशोधनम्

पुर्ट	पडिक्कः	शुद्धपाठः
४	१	वहिमाया.
११	२	शोकमोचनाय.
"	३	नाशय, भगवद्ग्रि.
१२	५	शङ्खपाल.
१९	६	क्षार्णिङ्कुशपाशाभ्याम्.
"	८	षोडशार्णभनुस्मृतः.
२०	५	तद्वाह्यवृत्त.
२२	११	पुष्पाञ्जलिरतः परम्.
२८	६	विलिखेन्नन्वपञ्चकम्.
३४	५	महाब्जेन.
"	११	विद्वावलिसेच.
३९	१५	गद्ददक्षण्ठ.
४०	१५	अनन्तगुलिकौ.
४७	१	‘मन्त्राः’ इत्यादिनारभ्य ६२ तमपुटान्ता-
"	"	वधिर्ग्रन्थःव्याख्यानरूपः
५४	५	प्रमादादत्रमुद्रितः.
५९	७	त्रयं प्रोक्तमिति.
"	११	अहिमग्नौ दग्धं.
		स्वकरेणाहिं खादितं.

पुटं पञ्चकः

६४	४	ग्रहगणस्तोमे.
”	६	सुधाकरौ.
”	७	हस्ततले.
”	१०	षोडशायुध.
६५	५	‘समुखालिखित’ इतिपद्य
”	”	‘अभिमुखलिखितानां’ इतिपद्या
”	”	दनन्तरं क्वचित् दद्यते.
”	९	लिखितानां मध्यनारीनराणां इति पाठान्तरं
”	१३	‘कूरत्रयं’ इतिपाठान्तरं.
६६	३	क्षकारोपरि.
७७	१५	साधकः.
८२	१	मीरितम्.
”	१५	मन्त्रितान्.
”	१६	निर्विषांभः.
८५	१	राजिलावैतका.
८६	३	ईश्वरीकदली.
८७	९	नस्याङ्गनादिक्रियया.
”	१७	शकलेषेन—वक्र
८८	१२	४ इति नस्यप्रकरणम्.
”	१५	त्रिकटुकं—रंभांबु.
९१	१	विळंग.
”	३	विषहरी.
९२	२	लशुनं.
”	७	सशुर्ठी...लशुन.

पुस्तकः	पद्धिक्रमः	वृहत्पिपलिका.
१३३	७	पदकं.
१३५	७	जंबूत्वक्.
१३७	३	सिरां स्फुटा ?
"	९	क्षते शुक्कैः.
१३८	३	पीतनेत्रस्य.
१३९	५	खार्या द्विमातुल.
"	१५	तृष्णाति वेदना.
१४०	४	ज्वराशिशरोरुजा.
"	५	दाहेच्छा.
"	६	इवयथूरुजा.
१४१	५	पारवश्य.
"	५	दोर्वल्ली.
१४४	१६	हिङ्ग.
१४५	६	पुटस्योपरि “नवमोध्यायः”.
"	"	
१४७		
१४९		पश्चाक्षरीकल्पे राजलि” चिकित्सा नाम.
१५६	९	हृत्पीडा तिक्तता.
१२१	१	क्षीरणाग्नु.
१२४	११	मूत्रे पीत.
१२६	४	विश्वामित्रपदं.
१२७	१२	अष्टादशचिथ.
१३३	७	ध्यात्वा दण्ड.
१३५	१५	गौरी.
१३६	१४	तथैव.
१३७	१	हरणु.
१३९	४	मन्त्रश्च.

नारायणोये तृतीयपटले

पुरं पङ्क्तः

११ ५ नेत्रादीन्यज्ञानि विपतेश्च षट्.
बिन्द्रौम्.

” ७ न्यसेद्वरणान्विपतेर्गदिता ज्ञालः ।

१२ ४ हन्याद्विषद्वयम् ।

१३ ४ सन्दह.

” १२ घोषस्सर्गी चतुर्वेषु.

१४ ९ तनुमध्यं—शज्ञादिको.

१५ १ भृगुस्सापादि दीर्घीनि
दण्डी स्तां स्तोभकारणम्

” ३ इन्द्र शत्रु गतं नाम.

” ५ गेहाभ्यामेतन्मांसाङ्ग.

” ६ पाक्षिवाहिवृतं.

” १२ दण्डी—

” ” वर्गीशो विन्दुमान्मूर्धिन ध्वस्त 'इति पाठः—

” १४ जान्तं दण्डीन्दुषुटितं सुधा.

स्त्राविजलार्पितम्

” १२ मुखवृत्तान्वितं दण्डव्याम.

१६ ६ अम्भः कपि.

” ९ ऐन्द्रस्थाप्यगृहस्सस्य.

” १३ त्येवं दष्टो नष्टविषे वदेत्.

श्री रस्तु
 श्री हय श्री वाय नमः
 का श्य प सं हि ता
 प्रथ मो ऽध्यायः

काश्यं तं महात्मानमादित्यसमतेजसम् ।
 अभिवाच्याभिसङ्ग्न्य गौतमः पर्यपृच्छत ॥ १

गौतमः —

त्वं हि वेदविदां श्रेष्ठो ज्ञानानां परमो निधिः ।
 प्रजापतेरात्मभवो भूतभव्यविदुत्तमः ॥ २

५ त्वत्तो नास्त्यधिकः कश्चिद्दन्यो वेत्ता हितं प्रभो ।
 तारतारानुतारं च मन्त्रमष्टाक्षरं परम् ॥ ३

द्वादशार्णं पठर्णं च स्तोत्रमन्त्रमतः परम् ।
 व्यूहमन्त्रचतुष्कं च व्यूहान्तरमतः परम् ॥ ४

4-vyūha(manifestations): Vāsudeva,

Samkarṣṇa, Pradyumna, and
 Aniruddha

1. (क) पदः 2. (क) मंत्रं तथैव च.

ततो विभवमन्त्रांश्च लक्ष्मीमन्त्रगणं तथा ।

power/wealth

पञ्चायुधमनुं चैव विष्वक्सेनमनुं तथा ॥

?

५

श्रितमन्त्रमनन्तस्य प्रसादादिवधारितम् ।

refuge mantra?

learnt

श्रीमद्भूषणपञ्चार्ण श्रोतुमिन्छामि वैभवम् ॥

power(ful)

५ यद्यनुग्रहपात्रं मां मन्यसे गतकिल्बिषम् ।

a fit recip. of your favor

sinless

तवैव शिरसा पादौ नतोऽस्मि कमलारुणौ ॥

lotus-red feet

६

७

काश्यप :—

साधु साधु त्वया पृष्ठं जगतां हितकाम्यया ॥ ७॥

श्रीमद्भूषणपञ्चार्ण माहात्म्यं तदनन्तरम् ।

praise after that

ऋष्यादिमुद्रां मन्त्रस्य ध्यानं सर्वार्थसाधकम् ॥ ८॥

the ṛṣi, etc. and the mudrā?

१० पूर्वं सेवाविधिं चैवाभ्यर्चनं तदनन्तरम् ।

नानायन्त्रविधानं च शक्त्यादिकमतः परम् ॥ ९॥

em.: śānti etc.

प्रवक्ष्यामि श्रुतं पूर्वं महादेवेन भाषितम् ।

शृणु सर्वं मुनिश्रेष्ठ सावधानेन चेतसा ॥ १०॥

निर्विकल्पसमाधानचेतसो योगिनश्सदा ।

अन्तः पश्यन्ति यज्ज्योतिस्तन्नमाभि सदाशिवम् ॥११॥

पुरा कैलासशिखरे हरराधनतत्परः ।

धरस्त्वात्मना तत्र तप्यते सुचिरं तपः ॥ १२॥

N. (Viṣṇu?) wholly intent adv.

५ प्रसन्नस्तपसा तस्य पुरस्ताद्वृषभध्वजः ।

प्रणतार्तिहरशशम्भुराविरासीदुमासखः ॥ १३॥

removes the pain of his devotees manifested

तं दृष्ट्वा देवदेवेशं धरस्तुरवरार्चितम् ।

प्रणिपत्य यथान्यायं पृष्ठवानिदिमेव हि ॥ १४॥

प्रसन्नः शुभया वाचा यद्वोचदुमापतिः ।

१० तद्दहं सम्प्रवक्ष्यामि शृणु गौतम सुव्रत ॥ १५॥

वर्णन्तं मायया युक्तं प्रथमं वर्णमुच्यते ।

पवर्गप्रथमायुक्तं द्वितीयं वर्णमुच्यते ॥ १६॥

त्रयोदशं बिन्दुयुतं तृतीयं वर्णमुच्यते ।

वह्निजायां ततश्चोक्त्वा पञ्चार्णं मन्त्रमुच्चरेत् ॥ १७॥

svāḥ

- (क) निर्विकल्पं परं ज्योतिश्चतस्रो.
- (ग) तं प्रणस्य.
- (ग) निदमन्त्रवीत्.
- (क) तदशेषं प्रवक्ष्यामि.

ksa i?, pa? corvahnimā

† वर्णान्तं मन्दरयुतं वहिजायासविन्दुकम् । †

एवं गरुडमन्त्रोऽयं सर्वकर्मसुखावहः ॥ १८॥

दृष्टप्रयोगबहुलं दृष्टादृष्टर्थसाधकम् ।

आकरं सर्वसिद्धिनां दिव्यं परमगारुडम् ॥ १९॥

५ आयुररोग्यविजयधनधान्यसंभृद्धिदम् ।

पुत्रदं वाकप्रदं नृणां सर्वसौभाग्यवर्धनम् ॥ २०॥

राजवश्यं लौकवश्यं स्त्रीपुंकवश्यं तथैव च ।

सर्वरक्षाकरं मन्त्रं सर्वशाश्रुनिवर्हणम् ॥ २१॥

द्वन्द्वतारानुतारं च महाभायां रेमामपि ।

१० कामराजं च तस्यान्ते लक्ष्मीं बीजचतुष्टयम् ॥ २२॥

मन्त्रादौ योजयेन्मन्त्री सर्वसिद्धिकरं परम् ।

युद्धे तु विजयं राजा प्राप्नुयाद्युद्धंदुर्मदः ॥ २३॥

सर्वव्याधिप्रशमनं सर्वमङ्गलमङ्गलम् ।

सप्तक्षुदकरं मन्त्रं सप्तक्षुदहरं तथां ॥ २४॥

More uses

maybe: vaśya, ākṛṣṇa, stambhana,

vidveṣa, uccātana, māraṇa

1. (ग) मदन. 2. (ग) साधनम्. 3. (ग) विवर्धनम्.

4. (क) जगद्वश्यम्. 5. (ख) विर्मद्दनम्. 6. (क) द्वन्द्वं तारानु-

7. (ख) लक्ष्मीं तु. 8. (ग) मर्दनः. 9. (क) चैव. 10. (ग) परम्.

kṛtyā is

कृत्याशून्यकरं ^१ चैव कृत्याशून्यहरं परम् ।

शान्तिकं पौष्टिकं ^२ चैवाप्यष्टश्वर्यकरं परम् ॥ २५॥

restoring health eight superhuman powers: aṇiman, laghiman, mahiman, prāpti,

बहुनार्थं त्रिकुलेन चतुर्वर्गफलप्रदम् । prākāmya, vaśitva, iśitva, and

स्थावरं जडमं चैव कृत्रिमं सहजं तथा ॥ २६॥

dharma, artha, kāma, mokṣa

kāmavāsāyitva

Mahārthamañjari:
sarpadāmśābhāve'pi
viśāveśāśāṅkāśāli
also: AS.Utt.
42.99

Making it
Vaiṣṇava

५ शङ्खाविषमिति प्रोक्तं हालाहलविषं तथा ।

यथा सूर्यस्तमो हन्याद्रस्तोऽपि तथा विषम् ॥ २७॥

ऋषिर्दक्षोऽस्य मन्त्रस्य रुद्रश्चेति विकल्पितः ।

पङ्कित्कर्गायत्रमित्युक्तं छन्दसीति विदुर्बुधाः॥ २८॥

a metre ⁷ know

लक्ष्मीलक्ष्मीशसहितो गरुडो देवता स्मृता ।

१० मन्त्रादिवर्णो बीजं स्यात् स्वाहाशक्तिरिति स्मृता २९

first syllable of mantra?

आद्यन्तप्रेणवोपेतान् मन्त्रवर्णान् न्यसेत् क्रमात् ॥ ३०

अङ्गुष्ठादि कनिष्ठान्तं करयोरुभयोरपि ।

करन्यासं ततः कुर्यान्मन्त्रेणानेन मन्त्रवित् ॥ ३१

1. (ग) मन्त्रं.
2. (ग) सर्वशून्यहरम्.
3. (क) चैव अष्टश्वर्य.
4. (क) किमहोक्तेन.
5. (ग) शंकाविषमतःः परम्.
6. (ग) कृत्रिमं ग्रहयोगं च.
7. (क) मथापि वा.
8. (ग) स्वृतः.
9. (क) रितीरिता.
10. (क) आद्यन्तं प्रज्ञापेत्तम्.

karanyāsa on
BOTH hands

Different
orders of nyāsa

मूर्धास्यहृदये नामौ पादयोरक्षर न्यसेत् । (srsti)

नाभिपादशिरोवक्त्रहृदयेषु स्थितिं न्यसेत् ॥ ३२

stability

पादादिमूर्धपर्यन्तं संहारन्यासलक्षणम् ।

५ अङ्गमन्त्रमयो वक्ष्ये सर्वरक्षाकरं परम् ॥ ३३

ज्वलज्वलपदं चोक्त्वा तस्योपरि महामते ।

स्वाहान्तं जातिसंयुक्तं हृन्मन्त्रं हृदये न्यसेत् ॥ ३४

inflection

ततो गरुडशब्दान्ते चूडामणिपदं वदेत् ।

स्वायुक्तं स्वाहया युक्तं शिरोमन्त्रमिति स्मृतम् ॥ ३५

१० ततो गरुडशब्दान्ते शिखायै वह्निजायया ।

शिखायै वौषटित्येवं शिखामन्त्रमिति स्मृतम् ॥ ३६

ततो गरुडशब्दान्ते प्रभञ्जनयुगं वदेत् ।

प्रभञ्जनयुगस्यान्ते मर्दनाथ विमर्दनम् ॥

मूर्धादिकवचं मन्त्रं नाभ्यन्तं कवचं न्यसेत् ॥ ३७॥

1. अङ्गमन्त्रं तथा (क). 2. (ग) हृं मन्त्रम्. 3. (क) चूडा-

मन्त्र. 4. (क) (ख) इदमर्थं नास्ति. 5. प्रभेदन (ग).

ugrarūpadhāraka
sarvasarpabhyām kara

bhiṣaya 2 sarpa
daha 2 paca 2

bhasmikuru 2 svāhā
(netratrayāya) vasaṭ

apratihataśāsana varma
phaṭ svāhā

not clear which
is astra or
both? but then
two locals
named.

namah sudarśanāya
svāhā astrāya phaṭ

१० दिग्बन्धनमनेनैव कारयेन्मन्त्रवित्तमः ॥

(astrenaiva)

tatpuruṣāya
vidmahe (lat)
suparṇapakṣāya
dhīmahi (lañ)
tanno garudah
pracodayāt

उग्रसूपदस्यान्ते धारकेति पदं वदेत् ।

सर्वसर्पपदं चोक्त्वा भयङ्करपदं वदेत् ॥

३८॥

भीषयद्वयसुच्चार्यं सर्पं दह पदद्वयम् ।

भस्मोकुरु युगं पश्चाद् वद्विजायान्तमुच्चरेत् ॥

paca

३९॥

५ नेत्रमन्त्रमिति प्रोक्तं नेत्रत्रियसमन्वितम् ॥

४०

अप्रतिहतपदं चोक्त्वा शासनान्ते च वर्मं फट् ।

स्वाहान्तं मन्त्रमुच्चार्यं तर्जन्यङ्गुष्ठयोर्न्यसेत् ॥

४१

अस्ममन्त्रमिदं प्रोक्तं पार्श्वयोरुभयोर्न्यसेत् ॥

sides of body

४१॥

नमस्मुदर्शनायोति स्वाहा चास्त्राय फट् बुधः ।

this line doubles
the astra and is
specifically
Vaiṣṇava so
probably clumsily
added by redactor
of GaPaKa

४२॥

११ तत्पुरुषायशब्दान्ते विद्धहेति पदं वदेत् ।

सुपर्णपक्षपदस्यान्ते आयशब्दं प्रयोजयेत् ॥

४३॥

धीमहीति पॅदं पश्चात् तत्रो गरुडः प्रचोदयात् ।

एषा गायत्रिसूहिष्ठा चक्रमुद्रां प्रीदर्शयेत् ॥

४४॥

1. (क) धाराक्षितिपदम्.
2. (ग) नेत्रमन्त्रं मम.
3. (ग) नेत्रद्वय.
4. (ग) मिति
5. (क) वदेत्पश्चात्
6. (ख) प्रयोजयेत्.

पश्चात् सन्निधिमुद्रां च मन्त्रेणानेन कारयेत् ॥ ४५
 ३० नमः पक्षिराजाय वेदपक्षयुग प्रभो ।

वैनतेय नमस्तेऽस्तु गरुडाय नमो नमः ॥
अनेनाञ्जलिमुद्रां च दर्शयेन्मन्त्रवित्तमः ॥ ६६॥

५ प्रणवादियुतान् सर्वानाचरेत् सुसमाहितः ॥ ४७

बीजं पिण्डं च संज्ञा च पदं चेति चतुर्विधम् ।

खान्तं विष्णुसमायुक्तं चन्द्रखण्डेन भूषितम् ॥ ४८

आधन्तं- प्रणवोपेतं गरुडैकाक्षरं परम् ॥ ४८॥
 i.e. bija

ऋषिर्दक्षोऽस्य मन्त्रस्य पड़क्तिर्विष्टर एव च ।

१० देवतां च सुपर्णोस्य बीजं शक्तिस्वयं भवेत् ॥ ४९॥

स्वयमेवाङ्गुलिकरं देहव्यापकमेव च ।

दीर्घाद्यिङ् ततश्शेषं पूर्ववद्वाज्जितप्रदम् ॥ ५०॥

पिण्डमन्त्रं प्रवक्ष्योमि सर्वेषां हितंकारकम् ॥ ५१

विष्णोः पदं वह्नियुतं मायाखण्डेन्दुभूषितम् ।

ha ra l m̩ =hrim̩

1. (ख). ताम् 2. (ग). कान्तम् 3. (ग). देवताग्नि
सुपर्णश्च 4. (ख). दीर्घाद्यागगतश्चेष्टम् 5. (क). कारणम्

1. (ख). ताम् 2. (ग). कान्तम् 3. (ज). देवताग्नि

सपर्णश्च 4. (ख). दीर्घाद्यागगतशेषम् 5. (क). कारणम्

samjñā in
appendix = om
vainateyāya
namah (I
think, it also is
given aṅgas)

प्रथमोऽध्यायः

maya=hrim

९

अशेषजगतः पिण्डं ¹महामायेति विश्रुतम् ॥ ५२

ऋषिर्ब्रह्मास्य मन्त्रस्य च्छन्दो गायत्रमुच्यते ।

सुपर्णो देवता प्रोक्तो हकारं बीजमुच्यते ॥ ५३

अस्य शक्तिर्भवामाया द्युड्गुल्यादिः स्वयं भवेत् ।

५ दीर्घाद्यङ्गं ततश्चेषं पूर्ववत्सर्वमाचरेत् ॥ ५४

वैनतेयाय शब्दान्ते नमः प्रणवपूर्वकम् ।

ऋषिरस्य पुलस्यस्तु पड़क्तिरच्छन्द उदाहृतम् ॥ ५५

गरुडो देवता प्रोक्तो वकारो बीजमुच्यते ।

नमशक्तिरिति प्रोक्ता पञ्चाङ्गं स्वयमेव च ॥ ५६

१० तच्छेषं पूर्ववत्कृत्वा दशाक्षरमिहोच्यते ।

उभ्यं नमः पक्षिराजाय वह्निजायान्तसुचरेत् ॥ ५७

ऋषिर्दक्षोऽस्य मन्त्रस्य विराटच्छन्द उदाहृतम् ।

गरुडो देवता प्रोक्तो प्रणवं बीजमुच्यते ॥ ५८

स्वाहा शक्तिरिति प्रोक्ता पञ्चाङ्गं स्वयमेव च ।

१५ शेषं पूर्ववदित्युक्तं पंदमन्त्रं भवेत् स्वयम् ॥ ५९

1. (ग) मायामायेति. 2. सुपर्णं गरुडाद्युदेश्य शब्दानुरोधेन प्रोक्तशब्दस्य पुष्टिङ्गता क्वचित्कोशो. देवतादि विधेयशब्दानुसारेण स्त्रीलिङ्गता कोशान्तरे दृश्यते. 3. (क) मुच्यते. 4. (क) दीर्घाद्यङ्गं विधीयते.

PINDA
mantra

SAMJNĀ
mantra

PADA
mantra

Cf. Appendix
TSS3:
ॐ क्षम्रिम् ॐ
namaḥ

वर्णान्तं माद्वन्युतं वह्निजायासविन्दुकम् । ६०
 =ksa here ma māyā
कूटगारुडमित्युक्तं सर्वमिद्धिकरं परम् ॥ ६०

ऋषिवैश्वरणर्छन्दो विराट् स्यात् गरुडस्मृतः । ६१
 देवता प्रणवं भीजं स्वाहा शक्तिरितीरिता ॥ ६१

५ दीर्घाद्यङ्कं ततस्सर्वं पूर्ववत् सुसमाचरेत् ॥ ६२॥
 पदमन्त्रस्य वक्ष्यामि विधिं गौतम सुव्रत ।
 दक्षिणामूर्तिरित्युक्तं ऋषिरस्य विधीयते ॥ ६२॥
 छन्दोऽस्य जगती प्रोक्तो महाताद्योऽस्य देवता ।
 प्रणवं बीजमित्याहुः नमश्शक्तिरिति स्मृता ॥ ६३॥

१० शेषं पूर्ववदित्युक्तं मन्त्रपाठ इहोच्यते ॥ ६४
 ॐ क्षीम् ॐ नमो भगवते अष्टकुलनागभूषणाय
 वैनतेयाय नागशोणितदिर्ग्नाङ्गाय सुपर्णाय सर्वलोकरक्ष-
 णोन्मुखाय सर्वभूतभयङ्कराय सर्वाण्डान्तरवासिने दीशोत्त
 रावरणातीताय गुणातोताय सर्वगताय सर्वेश्वराय पक्षिरा-
 जाय भगवद्वाहनाय गरुडाय सर्वाण्डान्तरक्षोभनाशाय

pā

1. (क ख) मर्दन. 2. (क ख) णो शुक्रो विराट्चछन्द
 उदाहृतम् । शेषं पूर्ववदित्युक्तं दीर्घाद्यङ्कं विधीयते. 3. (क) ॐ-
 त्याद्यक्षरत्रयं नास्ति. 4. (क) दिग्धाय. 5. (क) रक्षकाय सुमु-
 खाय. 6. (क) दिशोत्तरणातीताय. 7. (क) सर्वेश्वरपक्षिरा-
 जाय. 8. (ख) गरुडरूपाय.

ब्रह्मादिचतुरक्षणानुस्वाराय युगान्तरवीजाय मातुरर्थे
om etc

शापकमोचनाय अमृताहरणदक्षाय हैन हन दह
दह मम शत्रून् नाशाय भगवद्गुणिकिरणाङ्कितशरीराय
सर्वतेजोमयाय सुमुखाय सुप्रतिष्ठिताय सर्वगताय सर्वना-
गमक्षणप्रियाय भगवद्गुरक्षणाय ध्वंजे प्रतिष्ठिताय गर-
लनीशनाय सर्वविज्ञविनाशाय वैनतेयाय स्वाहाः—६५

नागाकृष्टिमनोरस्य ऋषी रुदः प्रकीर्तिः ।

छन्दो महाविराडासीत् देवंता गरुडस्मृतः ॥ ६६

प्रैणवं बीजमित्युक्तं हुं फट् शक्तिरिहोच्यते । ६६॥

१० उ०म् क्ष्यूम् ज्यूम् ह्यूम् उ०म् नमो भगवते बाष्प-
नादाय वज्रनखाय वासपादाय इन्द्राय विनतापुत्राय सुप-
र्णपक्षि राजपक्षि गरुडपक्षि गरुड सर्वपक्षोश्वरपक्षि वज्र-
पक्षि मरतकपक्षि मातङ्गपक्षि सर्वपक्षि सर्वपापहरपक्षि

? no other occurrences of this phrase.

1. (ग) युगान्तवीजाय. 2. (ग) हन मम दह मम. 3.
(क) करणा. 4. (क) सुतीक्षणाय. 5. (क) ध्वजप्रति. 6. (क)
नाशाय. 7. (क) इदं नास्ति. 8. (ग) नागतुष्टि. 9. (क)
प्रणवं बीजमुच्यते. 10. (क) हुं फट् शक्तिरिति प्रोक्ता मन्त्रो
वाङ्मिहोच्यते. 11. (क) उ०म् क्ष्यूम् ज्यूम् ह्यूम्. 12. (ग)
राजपक्षि सर्वजनवश्यकर पक्षि हां जनवन्द्य ऐम् क्षीम् क्षीम्.
ज्ञौम् आम्. कोम्. प्रोम्. क्रोम्. हीम्. हंसः. प्रहंसः.

सर्वशत्रुहरपक्षि सर्वजनवश्यकरपक्षि ३०८. श्रीम्. ऐम्.
 क्लीम्. सौम्. क्ष्यूम्. ज्ञौम्. आम्. क्रोम्. प्रोम्. न्मूम्.
 हीम्. हंसः. प्रहंसः. यरलवशाषसह. ३०९. यावत्
 गोष्टात्मने हुम्. हाम्. होम्. एद्योहि अनन्त वासुकि
 तक्षक कार्कोटक पद्म महापद्म शाङ्खपाल गुलिके, अष्ट-
 कुलनागान् सर्वनागान् आज्ञापय आविश आकुष्ट
 मनुष्यदृष्टकान् गुहपुरुषो धुरुलु श्रीधुरुलु धुरुलु धुरुलु
 धोर धोर नीलकण्ठ सर्व खिल खिल मद मद खुदि
 खुदि हम्. हाम्. हीम्. हम्. क्ष्यूम्. हुम्. फट्.
 स्वाहा । ६७॥

स्तुतिमन्त्रऋषिः प्रोक्तः काश्यपशशकरी स्मृता ॥ ६८

गरुडो देवता प्रोक्तो प्रणवं बीजमुच्यते ।

स्वाहा शक्तिरिति प्रोक्ता मन्त्रस्याङ्गमिहोच्यते ॥ ६९

३१० नमो भगवते अष्टकुलनागभृषणाय अरुणकनी-
 यसे नागशोणितलिप्ताङ्गाय सप्तपातालवासिने सर्वजन-

1. (ग) इत्यादि एद्योहि इत्यन्तं नास्ति. 2. (क) अष्टरुष्टनाग
 (रौज्ञा) आविश आ कः पः 3. (ग) इदं नास्ति. 4. (ग) धुरुलु धुरुलु
 धुरुलु धुरुलु धोरः नीलकण्ठ सर्वमखिलः खतिः हाम्. 5. (क)
 स तु मन्त्री-स तु मन्त्रः. 6. (क) मन्त्रदाठ. 7. (क) सर्पजन-

विक्षोभकराय महामेघसद्वशवपुषे पुरुषोत्तमवाहनाय विन-
तानन्दकराय त्रैलोक्यक्षोभणाय देवदानवगन्धर्वोर्जा-
मथनाय मातुरर्थे अमृतमादाय नागमोहनाय हन हन
विन्न विनाशाय हुम् फट् स्वाहा ॥ ७०

इति काश्यपीये गरुडपञ्चाक्षरीकल्पे ऋष्यादिसुद्रा, बीज, पिण्ड-
संज्ञापदादिमन्त्रगणविधिः प्रथमोऽध्यायः ॥

1. सद्वशाय पुरुषाय.
2. (क) कारणाय.
3. (ग) अमृतदानं नागमो हनाय विन्नविनाशाय.

द्वितीयोध्यायः ।

अथ ध्यानं प्रवक्ष्यामि सर्वसिद्धिकरं परम् ।
 माहेन्द्रमण्डलं कृत्वा पीतं वज्रविभूषितम् ॥ १
 दिग्विदिङ्गाध्यमं चैव नवभागं प्रकल्पयेत् ।
 चिन्तयेन्मध्यमं देवं महामेरुसमप्रभम् ॥ २

५ आजानुतस्तुवर्णाभमाकृत्यास्तुहिनप्रभम् ।
 कुड्कुमारुणमाकण्ठादाकेशान्तं सितेतरम् ॥ ३
 स्वस्तिकं दक्षिणं पादं वामपादं तु कुञ्चितम् ।
 पातालस्पर्शिपादात्रं ब्रह्माण्डगतमौलिनम् ॥ ४

१० नीलोग्रनासिकावक्त्रं 'त्रियक्षं चारुकुण्डलम् ।
 दंष्ट्राकरालवदनं किरीटमुकुटोज्ज्वलम् ॥ ५
 सर्वाभरणसंयुक्तं सर्वावयवसुन्दरम् ।
 कपिलाक्षं गरुतमन्तं सुवर्णसद्वशप्रभम् ॥ ६

1. (क) स्तु हिम् 2. (ख) त्रिकुञ्चितम् 3. (क) मौलि-
 कम् 4. (क) सुतीक्ष्णम् 5. इदमर्थं दीर्घबाहुं इत्यर्थानन्तरं
 (क) कोशो दृश्यते.

दीर्घबाहुं, वृहत्स्कन्धं नागाभरणमूषितम् ।	
अनन्तो वामकटको यज्ञसूत्रं तु वासुकिः ॥	७
तक्षकः कटिसूत्रं तु हारः कार्कोटकस्मृतः ।	
पद्मो दक्षिणकर्णे तु महापद्मस्तु वामतः ॥	८
५ शङ्खः शिरःप्रदेशे तु गुलिकस्तु भुजान्तरे ।	
इत्येवं भूषणैर्युक्तं महापद्मस्थितं प्रभुम् ॥	९
मँहापक्षं महासत्त्वं मन्दस्मितमुखाम्बुजम् ।	
अष्टबाहुधरं देवमष्टायुर्ध्विमूषितम् ॥	१०
शङ्खं चक्रं सुधाकुम्भं नागमुष्टिं गदामसिम् ।	
१० भगवत्पादविन्यस्तकरमष्टभुजं क्रमात् ॥	११
स्वांसे निधाय लक्ष्मोशं कालमेघमिवोत्थितम् ।	
चतुर्बाहुमुदाराङ्गं पुण्डरीकायतेक्षणम् ॥	१२
सर्वाभरणसञ्ज्ञां शङ्खचक्रगदाधरम् ।	
वरदाभयहस्तं च पीताम्बरधरं विभुम् ॥	१३
१५ वामाङ्गे संसरेष्ठक्षमीं पीतवर्णा शुचिस्मिताम् ।	
आलिङ्ग्य दक्षिणकरे वामे पङ्कजधारिणीम् ॥	१४

1. (क) कस्त्रया. 2. (क) विभुम्. ३. (क) महासत्त्वं महापक्षम्. ४. (ग) विभूषणम्. ५. (ग) स्वाङ्गे.

शुक्लमाल्याम्बरधरां सर्वाभरणभूषिताम् ।

उदियाय यथा मेरुः सविद्युद्वारिदिं वहन् ॥ १५

ध्यत्वैवं मध्यमे भागे स्थितमासीनमेव वा ।

द्विभुजं पूर्वदिग्भागे कृताञ्जलिषुर्द्विभुजम् ॥ १६

५ पीताम्बं शुक्लवसनं सर्वाभरणभूषितम् ।

सुपर्णं सुमुखं पूर्णं स्थितमासीनमेव वा ॥ १७

दक्षिणे षोडशभुजं गरुदं भीमविग्रहम् ।

भीमाक्षं भीमवद्नं रक्ताम्बं कृष्णवाससम् ॥ १८

भीमाङ्गुष्ठाससंयुक्तं दंष्ट्रादि ? भयानकम् ।

१० कृष्णमाल्यानुलेपं च स्थितमासीनमेव वा ॥ १९

प्रोद्धद्वस्तैर्दधानं ४ रथचरणपवी सोमकुम्भं सितादिं

नृत्यत्सर्पं च खेटं मुसलमपि स्त्रिं ५ दक्षिणे लम्बिताग्रैः ।

वामैश्वशङ्कं ६ शतांश्र प्रचलिततटिं चायसं दण्डमुग्रं

श्येनास्थं ७ मुष्टिमुद्रे ८ गुणमतिजवनं चिन्तयेद्रक्तपद्मे ॥ २०

१५ पश्चिमे वैनतेयाख्यं सितं बाहुचतुष्टयम् ।

श्रेताम्बरधरं सौम्यं श्रेतमाल्यानुलेपनम् ॥ २१

1. (क) उदयाय. 2. (क) वारिदो महान्. 3. (ग) दक्षिणे-इत्यादि स्तोकद्वयंगलितम्. 4. (ग) रथचरणयुतम्. 5. (क) लम्बिताग्रैः करा ग्रैः. 6. (क) शतांश्रिम्. 7. (ग) यष्टिमुद्रे. 8. (ख) गुणमपि.

Various Garuḍa
forms in each
koṣṭha
surrounding
middle

नागपाशं सुधाकुम्भं शङ्खवचके वहन् भुजैः ।
सितपङ्कजमध्यस्थं स्थितमासीनमेव वा ॥ २२

उत्तरे संसरेत्ताक्षीं रक्तामं चित्रवाससम् ।
षड्भुजं शङ्खचके च शतवक्त्राभिमेव च ॥ २३

५ श्रेताचलं तर्जनीं च तल्प्रहरमेव च ।
मुकुटादिविभूषाङ्गं चित्रमाल्यानुलेपनम् ॥ २४

ध्यायेत् पङ्कजमध्यस्थं स्थितमासीनमेव वा ॥ २५॥
आद्ये चिन्तयेल्लङ्घीं पद्मगर्भसमप्रभाम् ।

श्रेतमाल्याम्बरधरां सर्वाभरणभूषिताम् ॥ २५॥

१० किरीटमुकुटां सौन्यां द्विभुजां पद्मसंस्थिताम् ।
पाशाङ्कुशधरां देवीमभीष्टफलदायिकाम् ॥ २६॥

नैऋते चिन्तयेत्कीर्ति तद्वल्लक्षणरूपक्षिताम् ।
पीतामां शुक्रवसनां पद्मद्वयविभूषिताम् ॥ २७॥

वायव्ये तु जयां ध्यायेद्विद्विमाभासनूपमाम् ।
१५ नीलाम्बरधरां देवीमुत्पलद्वयधारिणीम् ॥ २८॥

ऐशाने संसरेन्मायां भिन्नाङ्गनचयप्रभाम् ।

1. (ग) नाग पाशं इत्यादि चित्रमाल्यानुलेपनम् इत्यन्तं गलितम् । 2. (क) संयुताम् ।

चित्राम्बरधरां देवीं चित्रमाल्यानुलेपनाम् ॥ २९॥
 सर्वा लक्ष्मीसमा ध्यायेत् स्थितासीना ह्यथापि वा ३०
 आकुञ्ज्य सर्वमपरं प्रविसार्य पादं
 तर्यङ्गमुरेवं च दुलचक्रविवृत्तशाङ्कम् ।

५ अन्योन्यघट्टितकरं ललशब्दयुक्तं-
 मुहुर्मुहुर्वं सर दुःखशान्त्यै ॥ ३१

एवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं लक्षद्वादशकं तथा ।

दशांशं तर्पयेन्मित्यं तद्वद्दोमं घृतेन वा ॥ ३२
 शालिपिष्टमयं नां घृतात्कं च तथा हुनेत् ॥ ३२॥

१० अथ यन्त्राणि मुख्यानि वदानि सुनिसत्तम ।
 पञ्चयन्त्राणि तार्थ्यस्य सद्यः प्रत्ययवन्ति च ॥ ३३॥
 अद्भुतार्थधोतकानि सर्वसम्पत्कराणि च ॥ ३४
 वह्निमण्डलमध्ये तु प्रणवोदरमध्यगे ।
 क्षमीं तु नामसमायुक्तं तद्वह्निःषडरं लिखेत् ॥ ३५

1. (क) चित्रमाल्याम्बरधरां इतेतपश्चधरां पराम्.
2. (क) एवं ध्यात्वा इत्याद्यर्थत्रयं “आकुञ्ज्य” इतिपद्यात् प्राक् द्वश्यते.
3. (क) प्रत्यक्षयन्ति च.
4. (क) दक्ष्यम् नामानि संयुक्तम्.

अरेषु शक्तिसंयुक्तं पञ्चार्णं विलिखेत्ततः ।

च्छ्वदेष्वड्ङं ततः पञ्चं सप्तार्णं वस्तुनिवितम् ॥ ३६

दलेषु विलिखेत्तत्र केसरेषु स्वरान् लिखेत् ।

बहिः षोडशपत्राब्जे षोडशार्णमनुं लिखेत् ॥ ३७

५ कादिसान्तं लिखेन्मन्त्री केसरेषु सविन्दुकम् ।

हं क्षार्णाङ्कुशपाशेन वैदर्भं वेष्येहुधः ॥ ३८

ओं नमः पक्षिराजाय ह्रीं क्षिपः प्रणवं ततः ।

वह्निजायाथ वर्मास्त्रं षोडशार्णमिदं स्मृतम् ॥ ३९

निग्रहानुग्रहपरं सर्वसम्पत्समृद्धिदम् ।

१० धारणादस्य यन्त्रस्य सर्वरक्षाकरं भवेत् ॥ ४०

ग्रामक्षेत्रगृहादीनां पुरपत्तनकादिषु ।

रक्षाविधानं तत्रोक्तं यन्त्रेणानेन कारयेत् ॥ ४१

मध्ये तारं त्रिकोणं श्रुतिदलनैलिनं सात्र्वर्वर्मद्विकं तत्

वाह्ये किञ्चल्कभागे कचटतप्यव्लक्षाष्टवर्गं सुपद्मम् ।

मध्ये साध्यक्रियाख्ये तदनुगुणवशाभ्यासवच्चैतदेवं

यन्त्रं न्यस्तं स्वहस्ते विषमविषगणं संहरेदप्यसाध्यम् ॥ ४२

1. (क) भवेत्. 2. (क) क्षिपद मनन्तरम्. 3. (क)

मन्त्रस्य. 4. (क) नमनम्. 5. (क) सात्र्वर्वर्म दिग्न्तान्.

यन्त्रं त्वथान्यं विषवेगशान्त्यै
 चतुर्दलं पङ्कजविन्दुतारम् ।
 च्छिद्रस्थयाद्यर्णचतुक्युक्त-
 दलोदरस्थापितमन्त्रवर्णम् ॥

४३

५ वाह्यस्थवृत्तोज्जवलहंसवर्णं
 स्वनामसन्दर्शितवर्णसङ्घम् ।
 पाशाङ्कुशोद्धावितशक्तिशीजं
 विखण्डितक्षेलहरं तदेतत् ॥

४४

१० षट्कोणकोणस्थितचक्रमन्त्रं
 तच्छिद्रसाङ्कं बहिरम्बुजं च ।
 पत्रस्थशक्तयङ्कुशापाशाहंस-
 वर्मास्त्रशक्त्यंडितचन्द्रशीजम् ॥

४५

१५ तद्वाह्यवृत्तक्षिपवहिजाया
 समन्वितं तारकसाध्ययुक्तम् ।
 एतत्तु संक्रामणकृद्विषाणा
 मध्यस्थवाह्याष्टकशीजयुक्तम् ॥

४६

ठङ्कारेमव्यस्थितसाभिजान्तं

कालावृतं खण्डयुगान्तरस्थम् ।

महामृतस्यन्दिच्चतुर्भुजेन

५ बीजेन युक्तं सलिलप्रयोगे ॥ ४७

एतत्तु दृष्टस्य च मूर्ध्नि चिन्त्यं

किञ्चाम्बु संष्टाव्य च दंशिकानाम् ।

सर्वाङ्गसन्धौ च सिरामुखेषु

हृषाभिगुह्यास्यशिरःप्रेदेशो ॥

४८

१० शङ्काविषार्तेषु च वर्मपित्त-

तीव्रज्वरोन्मादिषु जन्तुषु स्यात् ॥

४८॥

आराधनविधिं वक्ष्ये साधकानां हिताय वै ।

स्नात्वा शुद्धः प्रसन्नात्मा वर्णश्रमविधिं चरेत् ॥४९॥

पादप्रक्षालनं कृत्वा तथाचम्य विधानतः ।

२५ यागभूमिं प्रविश्याथ गुरुवन्दनपूर्वकम् ॥ ५०॥

प्राणायामत्रयं कृत्वा ऊर्ध्वपुण्ड्रधरस्तथा ।

न्यासं कृत्वा विधानेन लक्ष्मीशं गरुडोपरि ॥ ५१॥

1. (ग) कालावृतम्. 2. (ग) वृत्तम्. 3. (क) किञ्चा-
क्षुजम्. 4. (ग) दंशिकानाम्.

ध्यात्वा यागोपयुक्तं च द्रव्यं संप्रोक्ष्य मन्त्रवित् ।
 पात्रशुर्द्धं ततः कृत्वा शुद्धतोयेन पूरयेत् ॥ ५२॥

५ यजेदाधारशक्यादीन् परिवारान् समर्चयेत् ॥ ५३
 अङ्गावरणमभ्यर्थ्य मूर्त्यावरणमप्यथ ।
 लक्ष्म्यादीनां तृतीयं तु कुमुदादीननन्तरम् ॥ ५४
 इन्द्रादीनर्चयेत् पश्चात्पञ्चार्णमनुमर्चयेत् ॥ ५४॥
 आसनावाहनं पादमर्ध्यमाचमनीयकम् ।

१० स्नानं वस्त्रं भूषणं च गन्धपुष्पसुधूपकम् ॥ ५५॥
 दीपं नैवेद्यकं चैव पुष्पाङ्गलिमतः परम् ।
 प्रदक्षिणनमस्कारोद्वासनानीति षोडशा ॥ ५६॥

षोडशेनोपचारेण पूजयेत् पुरुषोत्तमम् ॥ ५७
 पत्रं पुष्पं फलं तोयं धूपं दीपं निवेद्यकम्

१५ सर्वं भक्त्या समायुक्तं पूजयेन्मन्त्रवित्तमः ॥ ५८

इति श्रीगरुडपञ्चाक्षरीकल्पे काश्यपीये
 द्वितीयोऽध्यायः ।

तृतीयोऽध्यायः

गौतमः—

नमस्ते ब्रह्मपुत्राय काश्यपाय महात्मने ।
 श्रोतुमिच्छामि मन्त्रस्य विनियोगं वदस्व मे ॥ १
 विनियोगं प्रवक्ष्यामि समाहितमनाः शृणु ।
 शान्तिकं पौष्टिकं चैव रक्षाविधिमृतः परम् ॥ २
 ५ वश्यमाकर्षणं चैव सप्तश्छुद्रंविधिं तथा ।
 एवं क्रमेण कुर्वीत मन्त्री मन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ ३
 पञ्चगव्यं वृतं चैव पायसं च तिलं हुनेत् ।
 पञ्चपातकयुक्तोऽपि संद्यः पापैः प्रमुच्यते ॥ ४
 हुत्वा गुद्धचीरयुतमपर्युत्युं विनाशयेत् ।
 १० वृताक्तदूर्वया होममायुष्करमिति^१ स्मृतम् ॥ ५

1. (क) नमस्तेस्तु ब्रह्मपुत्र. 2. (क) मनुस्तमम्. 3. (क)
 विधिमनन्तरम्. 4. (क) गृत्वाथ. 5. (क) पायसं तिलमेव च.
 6. (क) सद्यशान्तिकरं भवेत्. 7. (क) मपर्युत्युविनाशनम्.
 8. (क) मितीरितम्.

वृताक्तसिद्धार्थहोमादणनाशो भविष्यति । ६
 अन्नैरन्नसमृद्धिरस्यात् पयसा पशुमान् भवेत् ॥ ६
 किंशुकैः क्लेशनाशस्यात् न्यग्रोधैः स्थानशुद्धिदम् ।
 नन्द्यावर्तप्रसूनेन हुत्वार्थं याचितं लभेत् ॥ ७
 ५ मातुलुङ्गप्रसूनेन अश्वस्यसमिधापि वा ।
 माहिषाज्यहुताद्वोमात् कन्यासिद्धिर्भविष्यति ॥ ८
 पुत्रजीवसमित्पुष्पफलैः पुत्रमवाभ्युयात् ।
 यद्वृणं जुहुयात्पुष्पं तद्वृणं वस्त्ववाभ्युयात् ॥ ९
 स्मृशन्नष्टसहस्रं तु जप्त्वा ब्राह्मोघृतं पिबेत् ।
 १० ज्योतिष्मतीघृतं वापि मेधाकरमिति स्मृतम् ॥ १०
 नीवारवञ्जुर्लृहुत्वा वृष्टिकृत् पयसान्वितैः ।
 हुत्वा हारिद्रचूर्णेन भस्मना वा समन्वितैः ॥ ११
 अपामार्गाभ्यपत्रैर्वा जुहुयात् ज्वरशान्तिकृत् ।
 हुत्वापामार्गखदिरैः त्रिमध्यकैः सहस्रकम् ॥ १२
 १५ राजयक्ष्मा विनश्यन्ति नात्र कार्या विचारणा ।

1. (क) तथा. 2. (क) पीत्वा. 3. (ग) अपामार्गार्कप-
 त्रैश्च. 4. (ग) शीतोष्णज्वरशान्तिकृत्. 5. (ग) राजयक्ष्म
 विनाशेन.

आज्याक्तविल्वसमिधा प्रमेहं नाशयेत् क्षणात् ॥ १३

तिलैर्कसमिद्धिर्वा सघृतैर्जुहुयात्तः ।

महोदरं चोदरस्थं गुल्मशूलादि नाशयेत् ॥ १४

मूँधुत्रितयहोमं वा कपिलासार्पिषापि वा ।

५ मसूरिकाश्शमं यान्ति तथा शान्तिं विसर्पिकाः ॥ १५

क्षीरवृक्षसमिद्धोमो गोगजाश्चादिरोगहत् ।

सक्षोद्रशकरं सधो रक्तस्वावमपोहति ॥ १६

घृतगुग्गुलुहोमेन सर्वोपद्रवनाशनम् ।

शांत्मलीं विष्णुपर्णीं च वाइक्षेत्रे विनिक्षिपेत् ॥ १७

१० सहस्रजपमात्रेण निर्विवादो भविष्यति ।

रक्तपद्मं विल्वफलं तिलमिश्रं गुलोदनम् ॥ १८

नन्द्यावर्तप्रसूनैश्च करवीरैर्मधुप्लुतैः ।

सर्वत्र विजयं होमात् साधकस्य न संशयः ॥ १९

पैत्रं बैलं हुनेन्मन्त्री धनधान्यविवृद्धये ।

१५ व्रीह्यादिधान्यहोमेन तंत्तच्छान्यं लभेत्वरः ॥ २०

1. (क) नाशकम्. 2. (क) मधुरद्रव. 3. (ग) मरिचं विष्णुपर्णीं च. 4. (क) विवादस्यान्तरम्. 5. (क) पद्मं विल्वम्. 6. (क) सघृतिदम्. 7. (क) तदधान्यं लभते क्षणात्.

द्विजाः पलाशैर्नृपतिरश्चत्यैर्वैश्यजातयः । २१
 औदुम्बरैश्च शूद्राश्च स्वर्कजैश्च क्रमाद्भुतेत् ॥ २१
 कमलैर्भूसुरखीणां कहारैर्जातिभिस्तथा ।
 नृपाङ्गनानां वश्यार्थीं हुनेदष्टसहस्रकम् ॥ २२
 ५ चम्पकैर्वैश्यनारीणां पाटलैश्चूद्रयोषिताम् ।
 गजारिषुर्षैर्णिकां योनिपुष्टैर्वंशजाम् ॥ २३
 एरण्डकुसुमै रंडां वैशीकुर्याद्यथाक्रमम् ।
 लवणं मधुसंयुक्तं सर्ववश्यकरं भवेत् ॥ २४
 तथा तुंष्टिमवास्तोति नात्र कार्या विचारणा ।
 १० साध्यनामसमायुक्तं सर्षपेण विलेपितम् ॥ २५
 अष्टोत्तरशतेनैव चिताभस्माभिमन्त्रितम् ।
 रिपुगेहे क्षिपेन्मूर्ध्विन् क्षणादुच्चाटनं भवेत् ॥ २६
 वैभीतकं हुनेन्मन्त्री माहिषाड्यसमन्वितम् ।
 गृहक्षेत्रादिकं हित्वा भार्यापुत्रादिभिस्सह ॥ २७
 १५ क्षणादुच्चाटयेच्छत्रूज्ञात्र कार्या विचारणा ॥ २७॥

1. (क) रद्वत्यैर्भूपतिः. 2. (क) इश्चूद्रजातात्स्त्वर्कजैः
 क्रमशो हुतेत्. 3. (क) भूपाङ्गनानाम्. 4. (ग) राज्ञाम्.
 5. (क) एवं हुत्वा यथाक्रमम्. 6. (क) तथा कृष्णम्. 7. (क)
 दुच्चाटनं कुर्यात्.

मनुजास्थिमयं कीलं पञ्चाङ्गुलसमन्वितम् ।
साध्यनामसमायुक्तं सर्वपेण विलेपितम् ॥ २८॥

अष्टोत्तरसहस्रं तु दक्षिणाभिमुखो जपेत् ।
मोतृस्थाने खनेन्मन्त्री मरणं नात्र संशयः ॥ २९॥

५ साध्यक्षेष्ठ प्रतिमां कृत्वा प्राणस्थापनकं तथा ।
खुद्यक्षेष्ठसा लिप्समुष्णवारिगतं तु तत् ॥ ३०॥

ज्वरग्रस्तो भवेच्छत्रुनार्त्रि कार्या विचारणा ॥ ३१

निम्बकाकालयं हुत्वा तत्त्वेन विमिश्रितम् ।
अष्टोत्तरसहस्रेण क्षणाद्विषेण भवेत् ॥ ३२

१० खं मध्ये नाम संलिख्य तद्वाहे टान्तमेव च ।
बाह्येदं यन्त्रमालिख्य वहिर्वर्माष्टकं लिखेत् ॥ ३३

हरिद्रालेपनं कृत्वा जपेदष्टसहस्रकम् ।
पीतपुष्टैस्तमभ्यर्च्य पंक्वनं स्थापयेत्ततः ॥ ३४

खुहीक्षीरैस्तु भूक्षितं मोहंयेद्भुवनत्रयम् ॥ ३४॥

१५ दुत्तरकाष्ठदीसेऽमौ तत्सर्वाङ्गं पृथक् पृथक् ॥

1. (क) चालिख्य. 2. (क) पवनस्थापकम्. 3. (क) स्तंभ-
भयेच्च अगत्रयम्.

तत्संपिष्ठरसेनात्कं तत्तैलं वा हुनेत्ततः ।

अष्टोत्तरसहस्रं तु सप्ताहान्मोहयेद्रिपून् ॥ ३६

गरुडस्य पदद्वन्द्वं मध्ये कुश्मौ च संस्थितम् ।

ध्यात्वा सदा जपेन्मन्त्रं सर्वरक्षाकरं भवेत् ॥ ३७

५ सौवर्णे राजते ताम्रे भूर्जपत्रे पटेऽथ वा ।

पट्टके विलिखेद्यन्तं पञ्चकं कृतशक्तिकम् ॥ ३८

अभिषेकं ततः कृत्वा धारयेद्यन्तमुत्तमम् ।

आयुरारोग्यमैश्वर्यं विजपं शत्रुनाशनम् ॥ ३९

धनधान्यसमृद्धिश्च पुत्रक्षेत्रगृहादयः ।

१० यन्त्रधारणमात्रेण सर्वरक्षाकरं भवेत् ॥ ४०

इति श्रीमत्काश्यपीये गरुडपञ्चाक्षरीकल्पे
विनियोगविधिस्तृतीयोऽध्यायः

1. (क) मध्यकोष्ठसुसंस्थितम्. 2. (क) गत्वा. 3. (क)
पञ्चाङ्गम्.

चतुर्थोऽध्यायः ।

गौतमः—

नमस्सर्वज्ञ विप्रेन्द्र ब्रह्मपुत्र महामते ।

विषवेगेन लोकेऽस्मिन् जन्तूनां नाशनं भवेत् ॥ १

केनोपायेन मुच्यन्ते विषोपँहतचेतसः ।

तद्भूहि तंदशेषेण नमस्ते त्रिषिसत्तम् ॥

२

काश्यपः—

५ सर्व ते कथयिष्यामि समाहितमनाशशृणु ।

स्थावरं जंगमं चैव कृत्रिमं ग्रहजं तथा ॥

शङ्काविषमिति प्रोक्तं पञ्चधीं मम शम्भुना ।

नागानां नाम जन्मापि दंशरूपं च कारणम् ॥ ४

चेष्टिं विषवेगं च मर्म दूतस्य लक्षणम् ।

१० स्थानवारादिं चैव शकुनानि त्रयोदश ॥

५

1. (क) कश्यपाय. 2. (क) विषातोपहता जनाः. 3.

(क) तानशेषेण. 4. (क) जङ्गमं स्थावरं. 5. (ग) क्रमशशशृणु.

तत्वान्येतानि यो वेत्ति स विद्वानिति मे मतिः ॥ ५॥

शेषवासुकितक्षारव्यकार्कोटाव्यमहाम्बुजाः ।

शड्खपालादिषुठिकावष्टौ दिव्योरगारस्मृताः ॥ ६॥
दर्वीकरा मण्डलिनो राजिला वैतकास्तथा ।

५ चत्वारः प्राकृतारसंपर्स्तेषां लक्षणमुच्यते ॥ ७॥

अमूस्तकलसद्विन्दुस्त्वाक्षशशैष उच्यते ॥ ८॥

वासुकिःस्वस्तिकशिराः वामपार्श्वनिरीक्षकः ।

पञ्चविन्दुलसन्मूर्धा दक्षिणापाङ्गीक्षकः ॥ ९॥

शीघ्रगामी च सततं तक्षकरस उदाहृतः ।

१० रेखाङ्कितगलशशंडखो लसन्मूर्धा सदा नतः ॥ १०॥

अर्धचन्द्राङ्कितोरस्को नांगः कार्कोटकरस्मृतः ।

पुच्छसञ्चलनः पद्मः पद्ममूषितविग्रहः ॥ ११॥

सदा निमेषकः कंणे रेखात्रयविभूषितः ।

मूर्धनीन्दीवरचिह्नश्च महापद्म उदाहृतः ॥ १२॥

१५ शड्खाङ्कितशिराशशड्पालः पश्यन् मुहुर्मुहुः । १२॥

१. (क) सङ्घाः. २. (ग) नांगा. ३. (क) कंणे. ४. (क)
रेखावितय.

कौटिल्यं भोगसङ्कोचः शासो नेत्रार्धमीलनम् ॥
 गूहनं स्वल्पचेष्टा च गुलिको मिश्रलक्षणः ॥ १३॥
 अनन्तगुलिकौ विप्रौ रक्तौ वह्निसमुद्भवौ ।
 वासुकिशशङ्कपालश्च पीताविन्दोद्भवौ नृपौ ॥ १४॥
 १ महाब्जतक्षकौ वैश्यौ कृष्णावनिलसम्भवौ ।
 पद्मकार्कोटिकौ शूद्रौ शुक्रावस्त्रुधिसम्भवौ ॥ १५॥
 नागानां वंशजारसपर्स्तत्तद्वक्षणसंयुताः ।
 दशाष्टपञ्चत्रिगुणशशतमूर्धान्विताः क्रमात् ॥ १६॥
 फणिवंशादिभूतानां नागानामुग्रतेजसाम् ।
 १० तेषामेकैकमुत्पद्मास्तुताः पञ्चशतं पुनः ॥ १७॥
 अजरामरणा धोरास्ते सर्वे कामरूपिणः ।
 तैदन्वयोद्भवास्सर्पा असंख्येयास्ततोऽभवन् ॥ १८॥
 स्वर्गवारिधिपातालपर्वते भूतलेष्वपि ।
 निवसन्ति महानागा महावीर्या महाबलाः ॥ १९॥
 १५ ततः प्राकृतचिह्नं च शृणु वक्ष्यामि गौतम । २०
 रथाङ्गलाङ्गलशिरोरतीत्रा दर्वीकरास्त्वृताः ।

1. (क) तस्यान्वयो 2. (ग) महाभागाः

घोणाग्रदन्तयोर्दोर्धाच्छ्रव्मूर्धा च मण्डली ॥ २१
 लास्तिकाङ्क्षितमूर्धानश्चित्रास्तिग्राथं तिर्यगाः ।
 राजिला वैतिका मिश्रचिह्ना मिश्रगुणान्विताः ॥ २२
 दर्वीकरादिलितया वातपित्तकफोल्बणाः ।
 ५ चतुर्था वैतकास्सर्पाः लिदोषगुणभूषिताः ॥ २३
 बाल्ययौवनवार्ष्क्यवर्षादित्रितयेषु ते ।
 विषोल्बणक्रमा मिश्रा ऋष्टुसन्धिवयासु ? वै ॥ २४
 दर्वीकरोद्भवास्सर्पाः षट्ट्रिंशद्देवकास्मृताः ।
 मण्डलीः षोडशभिदा राजिलांशास्त्रयोदशा ॥ २५
 १० वैतकांशसमुद्भूतास्सर्पश्चैकादशा स्मृताः ।
 आषाढादित्रिमासे स्याद्भर्तो मासचतुष्टये ॥ २६
 अतिक्रान्ते तथाप्यप्णान् सर्पकादि ? प्रसूयते ।
 पञ्चाङ्गुलोरुणः कृष्णमूर्धा सर्पस्त्रिमासतः ॥ २७
 अप्णभेदो भवेत्तेषां स्फुटितान् स्फुटितान् ग्रसेत् ।
 १५ शिष्टास्ततो विपच्यन्ते ते च स्त्रीपुन्नपुंसकाः ॥ २८

1. (क) षट्ट्रिशा. 2. (क) मण्डलीः इत्यादर्थदृयं लास्ति-
 (क) कृच्छ्रः मूर्धा सर्पोत्र.

यो जातः कार्तिके मासे तामसस्तु निश्चयमः ।
 मार्गशीर्षे बलोद्विक्तः पौषे दीर्घो विषोल्बणः ॥ २९
 उन्मील्य नेत्रे सप्ताहात् कृष्णो मासाद्वेदहिः ।
 द्वादशाहा त्सवो यस्य? दन्तास्युस्तुर्यदर्शनात् ॥ ३०

५ द्वार्तिंशद्विनविंशत्यो चतुर्थस्तेषु दंष्ट्रकाः ।
 काली करोली कमरी कालरात्रीति संज्ञिताः ॥ ३१
 एताश्चतस्रो विषदा वामदक्षिणभागतः ॥ ३१॥
 पुनर्मातरमन्वेति मासास्वेच्छं चरत्यसौ ।
 षष्ठ्मासे स्यात्करायामस्तदा कृत्ति विमुच्चति ॥ ३२॥

१० क्रोडाशनिशिरिक्षयेनविडालनकुलीवृकाः ।
 निम्नन्ति चेन्नेत्रकंणौ जीवेद्वृष्टशतं पुनः ॥ ३३॥

द्रे शते द्रे च विंशत्या दशना निर्विषास्मृताः ।
 चत्वारस्सविषा दन्ता जन्तुहिंसनतत्पराः ॥ ३४॥

सूर्योदिसप्तवारेषु शेषादीन् योजयेद्वृधः ॥ ३५
 १५ यथासङ्खयं क्रमान्नागान् गुलिकेन विवर्जितान् ।

1. (क) दीर्घिकाः 2. (ग) नेत्रकणे.

सप्तमाग्नं दिनं कृत्वा रोत्रावपि च कल्पयेत् ॥ ३६
 अर्कवारादिसंख्यादि दिवारात्रं प्रकल्पयेत् ।
 इति क्रमेण नागानामुदयं कल्पयेद्युधः ॥ ३७
 गुलिकं पर्वसन्धिस्थं केचिदाहुर्मनीषिणः ।
 ५ शङ्केन वा महाव्येन सह तस्योदयेन वा ॥ ३८
 द्वयोर्द्विनाडिकामात्रमन्तरं गुल्मिकोदयः ।
 इष्टस्स ? कालस्सर्वत्र सर्पदंशोऽतिनिन्दितः ॥ ३९
 असाध्यमिति तत्काले सर्पदष्टे तु का कथा ।
 तस्मिन् काले कृतं कर्म शुभमप्यशुभं भवेत् ॥ ४०
 १० तस्मात्सर्वाणि कर्माणि तदा मन्त्री विवर्जयेत् ।
 दृष्टं विद्यावलिसं च खण्डितं च विदुर्बुधाः ॥ ४१
 क्षतमेकं भवेद्दृष्टं द्विदंशं विद्यमुच्यते ।
 त्रिदंशमवलिसं स्यात् बहुदंशं तु खण्डितम् ॥ ४२
 एकदंशं विषं नास्ति द्विदंशं मन्त्रसाधकम् ।
 १५ त्रिदंशमौषधेनैव चतुर्थं मरणप्रदम् ॥ ४३

1. दंशपदस्य स्थाने दन्त इति अनियमेन अक्षरविपर्यासोऽस्ति.

दृष्टस्य कारणं वक्ष्ये तेषामष्टविधं तथा ॥ ४३॥

भीतिरुन्मत्तता क्षुच्च तथाकान्तिश्च दृसता ।
स्थानार्थिता पूर्ववैरमष्टमं कालचोदितम् ॥ ४४॥

दंशमेकं क्षतं वक्रमपरं च न दृश्यते ।
५ भीतव्यालकृतं तत्तु विषं तत्र न विद्यते ॥ ४५॥

दृष्टदन्तद्वयं वक्रं लालाक्तं सुकुमारकम् ।
आदिशेस्तविषं किञ्चिदुन्मत्तेनाहिनो कृतम् ॥ ४६॥

दंशमध्ये तु लालाक्तं खण्डितं यत्र दृश्यते ।
कृतं क्षुधार्तव्यालेन कृच्छ्रसाध्यं तदुच्यते ॥ ४७॥

१० दृश्यन्ते यत्र वक्राणि सुबहूनि क्षतानि च ।
अक्रान्ताहिकृतं तत्तु विषं नैवात्र विद्यते ॥ ४८॥

क्षतानि रक्तमिश्राणि लालाक्तानि बहूनि च ।
विषं दर्पोद्भवं तस्मादसाध्यमिति केचन ॥ ४९॥

लालाक्तानि सुरक्तानि मांसमध्यगतानि च ।

१५ क्षतानि यत्र साध्यं तद्विषं स्थानार्थिना कृतम् ॥ ५०॥

ऋजुदंशद्वयं यत्र वक्रमेकं क्षतं परम् ।

वैरोद्धवं हि तद्विद्यादसाध्यमिति केचन ॥ ५१॥

त्रिदंशमेकदंशं वा क्षतं क्षतजभीषणम् ।

असाध्यं तद्विषं ख्यातं कालचोदनया कृतम् ॥ ५२॥

दाही पिपीलिकास्पर्शीं कण्डूरोगरुजान्वितः ॥

५ सन्तापग्रथितो दंशस्सविषोऽन्यस्तु निर्विषः । ५३॥

दंशचेष्टा मया प्रोक्ता कालदृष्टस्य कथ्यते ॥ ५४

भेदा दशैव तत्रादौ रोमहर्षो भविष्यति ।

दाहस्वेदौ कफश्चैव सर्वाङ्गोद्भेजनं पुनः ॥ ५५

सर्वाङ्गपारवश्यं च लालासावः प्रलापनम् ।

१० स्मृतिमोहः क्रमात्तस्य दशमं मरणं भवेत् ॥ ५६

यस्यावस्था भवन्त्येवं तं विद्यात्कालदृष्टकम् ।

शीताम्भसाभिषिकस्य नैव रोमोद्भमो भवेत् ॥ ५७

ताडितस्यापि दण्डेन तच्चिह्नं नैव लक्ष्यते ।

गावे शस्त्रक्षतं दद्यात् क्षतजक्षरणं नहि ॥ ५८

१५ क्षिप्तस्य सलिले यस्य पूवनं च भविष्यति ।

दृष्टदं ? तं विजानीयान्मुक्तमन्त्रविचारणम् ॥ ५९

एवं वदन्ति विद्वांसः कालदृष्टस्य लक्षणम् । ५९॥

पश्चात्पुत्रोऽथ मित्रं च तैले निक्षित्य बुद्धिमान् ॥

कालदृष्टस्य देहस्य प्रतिबिम्बं परीक्षयेत् ॥ ६०॥

सम्मीलनं च नयनमुकुलं विवृतं मुखम् ।

५ मृतोऽयमिति विज्ञेय इति शास्त्रस्य निर्णयः ६१॥

यस्मिन् दंशे क्षरति रुधिरं श्यामलं मेचकं स्यात्

दाहस्वेदोऽवयवजडता रोमहर्षोऽङ्गकम्पः ।

दन्तोष्टानामथ विकटता भारती सानुनासा

मोहः पूर्वाधिकविकृतिरित्युच्यते कालदृष्टः ६२॥

१० धातो धर्त्विन्तरप्राप्तिर्विषवेग इति स्मृतः ॥ ६३

गैत्वादिधातवस्सप्त विषवेगं तिव्होच्यते ? ।

मात्रा पञ्चशतं दंशे स्थित्वा तद्वर्धते विषम् ॥ ६४

विषस्य प्रथमे वेगे रोमहर्षो भविष्यति ।

वेगे द्वितीये प्रस्वेदो मुखशोषश्च जायते ॥ ६५

१५ वेगे तृतीये वैवर्ण्यं चतुर्थे वेपथुर्भवेत् ।

वेगे तु पञ्चमे हिङ्का गलभङ्गोऽन्धता भवेत् ॥ ६६

षष्ठे वेगे च निश्चासस्यृतिमोहश्च जायते ।

सप्तमो नाम यो वेगस्तमेव मरणं विदुः ॥ ६७

शरीरावयवे यस्य दष्टे जन्तुर्न जीवति ॥ ६८ ॥

५ वेगो रोमाङ्गमाद्यो रचयति विषजस्वेदवत्तकापशोषौ
तस्योर्ध्वं तत्परौ द्वौ वपुषि जनयतो वर्णभेदप्रलापौ ।
यो वेगः पञ्चमोऽसौ नयनविवंशतां कण्ठमेदं च हिङ्कां
षष्ठो निश्चासमोहौ वितरति च मृत्तिं सप्तमो दष्टकस्या ॥

यस्याङ्गानां जडब्वं श्रयथुस्वयवोद्वेगदाहौ प्रलापो

विडभेदःकेशलुङ्घस्वकरमरुणतापाङ्गयोर्भान्तिरक्षणोः ।

तृष्णोसृष्टम्पशुला हृदि च विकटता दन्तदन्तच्छदान्तां
श्यामं च स्वेदपित्तोद्भनमनुकलं रोमकूपादिषु स्यात् ६९ ॥

लालासुरिर्वममृती परिवेषबिम्बे ?

नासाश्रयाणि वचनानि च सन्धिभेदः ।

१५ पूर्वाधिका विकृतयो विवृता भवेयुः

यस्य प्रतिक्षणमसौ किल कालदष्टः ॥ ७० ॥

1. (क) स्मृतिभंशश्च. 2. (क) विशिखताम्. 3. (च) लालास्यृतिर्मृतिरिदं.

देवालये शून्यगेहे वत्त्मीकोद्यानकोटरे ।
द्विसन्ध्ययोश्चैत्यतरौ शमशाने सिन्धुसङ्गमे ॥ ७१॥

द्वीपे चतुष्पथे सौधे गहने वेत्रपद्मयोः ।
पर्वताप्रे बिलद्वारे जीर्णकूपाशमकूटयोः ॥ ७२॥

५ शिग्रुक्षेष्मातकाक्षेषु जम्बौदुम्बरवेणुषु ।
वटे च जीर्णप्राकारे संर्पदंशोऽतिनिन्दितः ॥ ७३॥

इन्द्रियेषु च हृतकक्षभ्रूमध्यकुचकुक्षिषु ।
ताल्वोशशङ्के गले मूर्विं चिबुके नाभिमध्यके ॥ ७४॥

दोःपादमध्यसन्धौ च दंशस्सर्पस्य निन्दितः ॥ ७५

१० पुष्पादिहस्तशुभवाक् चीरेशुक्लाम्बरोऽमलः ।
लिङ्गवर्णसंमानश्च दष्टे दूतश्शुभो मतः ॥ ७६

दण्डी मुण्डी च लिङ्गीच वर्णिवर्णोत्तमाधमाः ।
कण्ठे कृताम्बरस्तब्धो मुक्तकेशोऽश्रुमिश्रितः ॥ ७७

शस्त्री गङ्गदकण्ठश्च रुहस्तो विषादवीक् ।

1. (क) दंशस्सर्पस्य निन्दितः. 2. (क) इन्द्रियाण्योष्टक-
उण्ड्रमध्ये च. 3. (ग) सीर. 4. (ग) शिवो. 5. (ग) निसूतः.
6. (क) वान्.

अस्त्री च द्रव्यहस्तश्च शुष्ककाष्ठसमाश्रितः ॥ ७८

कण्टकोल्कादिहस्तो वा शुक्रेतरपटावृतः ।

पुरुषाणां च यत् स्त्रीस्यात् स्त्रीणां तु पुरुषो भवेत् ॥ ७९

५ असहायस्त्रीसहायो महिषाश्चादिसंस्थितः ।

विधवांसृतहस्तो वा मेदिन्यां न्यस्तलोचनः ॥ ८०

कंष्ठकार्पासहस्तश्च

तैलाभ्यक्तोत्तमाङ्गश्च कुञ्जः काणोऽथ वामनः ॥ ८१

आश्यावदन्तश्चान्तश्च अङ्गहीनो दिगम्बरः ।

१० एते विवर्जिताः प्रोक्ताः कण्टकादिक्षतेष्वपि ॥ ८२

किं पुनर्सर्पदृष्टानामिति शास्त्रस्य निर्णयः ।

उल्काकण्टककाष्ठादि गृहीत्वा न द्वितीयकम् ॥ ८३

आगत्य त्वरितो ब्रूयात्सोऽपि कालेन चोदितः ।

दिगादिषु स्थितो दूतशशेषादीन् सूचयेदहीन् ॥ ८४

अन्तगुलिकौ विप्रौ शक्रेशानदिशाधिपौ ।

वासुकिशशंखपालश्च नृपौ वह्निकुबेरयोः ॥ ८५

1. (क) द्रव्य. 2. (क) भीत. 3. (क) इदमर्थं अधिकम-
स्ति. 4. (क) शास्त्रेषु निश्चयः.

चतुर्थोऽध्यायः	४१
तक्षकश्च महाब्जश्च वैश्यौ यमसमीरयोः ॥	४५
पद्मकार्कोटकौ शूद्रौ यातुधानप्रचेतसोः ।	
एते दिशां महीपालास्तेषां मन्त्रैर्विषं हरेत् ॥	४६
वाताभीन्द्रा जलात्मानो वर्गेष्वर्णचतुष्टये ।	
५ महाब्जतक्षकौ वायुवर्गप्रथमसम्भवौ ॥	४७
अनन्तगुलिकौ वह्निवर्गद्वितयसम्भवौ ।	
पद्मकार्कोटकौ पाशिचतुर्थान्तर्गतौ स्मृतौ ॥	४८
दूतस्थितश्चेद्वामाङ्गौ दक्षिणे वा द्वयोरथ ।	
इडामावाहयेद्वायुं पिङ्गलां वा द्वयोरपि ॥	४९
१० आभ्यां द्वाभ्यां पृथक्सर्पान् विद्यात् स्त्रीपुम्पुंसकान् ।	
दूतस्पृशति यद्वात्रं तस्मिन् दंशसुदाहृतम् ॥	५०
ने भोगमिति संवादे न विषं वेति निर्दिशेत् ।	
दूतकाले यतो जीवः पाश्च दंशस्ततोऽन्यतः ॥	५१
अग्रे दूतस्य वामाङ्गिशशुभोऽन्यस्तादशोऽन्यथा ।	
१५ दूताङ्गचलनं दुष्टं ततस्थितिर्निश्चला शुभा ॥	५२

1. (ग) इदमर्थं नास्ति.

जीवपार्श्वे शुभो दूतो दृष्टेऽन्यस्य संमागमः ।

योजयेदक्षिणेनोक्तं दुष्टं वामेन जीववित् ॥ ९३

जीवो गतागतो दुष्टशुभो दूतनिवेदने ।

दूतस्य वाक्यं दृष्टाख्यं पूर्वमाहुर्विनिन्दितम् ॥ ९४

५ त्रिभक्तैरस्य वाक्यार्णविषं निर्विषकालतः ।

आद्यैस्वराद्यैः काद्यश्च विषे भिन्ना लिपिर्द्विधा ॥ ९५

स्वरा जीवस्तनुर्वर्ण इति ज्ञेया च मातृका ।

वातान्नीन्द्रा जलात्मानो वर्गेष्वर्णचतुष्टये ॥ ९६

नपुंसकाः पञ्चमास्युः स्वराश्रकाम्बुयोनयः ।

१० दुष्टौ दूतस्य वाक्यादौ वातान्नी मध्यमो हरिः ॥ ९७

प्रशस्ता वारुणा वर्णा अत्र दुष्टा नपुंसकाः ।

जीवार्काभ्युदयौ ज्ञेयौ स्वक्षेत्रेषु तथोदयः ॥ ९८

शुक्रगुर्वोर्विधोस्मृष्टिर्दूतकाले शुभा मता ।

मुक्तवा मन्दं ग्रहास्सर्वे गच्छन्तोऽस्तमशोभनाः ॥ ९९

१५ दूतागतिं वदेत् पूर्वं साङ्गिदंशादिसूचकान् ।

1. (ग) को हो तु अस्यार्धस्य स्थाने—“त्रिवि...रस्य वाक्यै विषकालता विषस्यवा” इति दृश्यते.

प्रस्थाने मङ्गलं वाक्यं गर्जितं मेघनिस्वनः ॥ १००
 प्रदक्षिणं फलं वृक्षं पुष्पं सस्यं जलोदनम् ।
 गीतवादित्रशब्दश्च सिद्धये श्रुतमीदशम् ॥ १०१
 आक्रन्दितं च नारीणां दक्षिणे विश्वतं क्षुतम् ।
 ५ आनर्थ्यसूचकं वाक्यमोदशं स्यादसिद्धये ॥ १०२
 वेश्या विग्रो नृपः कन्या गौर्दन्ती मुरजध्वजौ ।
 क्षीराज्ये दधि शङ्कोऽम्बु च्छत्रं भेरी फलं सुरा ॥ १०३
 तप्तुलं हेम रूप्यं च सिद्धयेऽभिमुखा अमी ॥ १०३॥
 सकाष्ठस्सानलः कार्हमलिनाम्बरभारभृत् ।
 १० गलन्तो खरगोमायूलूककङ्ककपिद्विजाः ॥ १०४॥
 माहिषाहिशवौ मांसं निषादः पतनं वधः ।
 कलहसर्वजातीनां संमार्जनविलेपने ॥ १०५॥
 तैलं कपालं कार्पासं भस्मेत्येतान्यसिद्धये १०६
 अन्ये च येऽनुशिष्यन्ते सिद्धयसिद्धोश्च सूचकाः ।
 १५ नासाद्यङ्गादयो नित्यं जिज्ञास्या देवमिश्रकान् ॥ १०७

1. (ग) निषेधः पतनं वधः. 2. (क) इदमर्थं नास्ति.
 3. (क) जिज्ञासुदेवमिश्रितम्.

कृत्तिका भरणी स्वाती मूलं पूर्वत्रयाश्चिनी ।
 विशाखाद्र्दा मरवाल्लेषा चित्रा श्रवणरोहिणी ॥ १०८
 तारास्युस्सर्पदष्टस्य दुष्टौ मन्दकुञ्जौ तथा ॥ १०८॥
 पञ्चमी चाष्टमी षष्ठी रिक्ता दष्टस्य निन्दिताः ।
 तस्यातिनिन्दिता कृष्णा पञ्चमी च त्रयोदशी॥१०९॥
 सन्ध्या चतुष्टयं दुष्टं दग्धयोगाश्च निन्दिताः ।
 एवं क्रमेण ज्ञात्वैव लक्षणं समुदाहरेत् ॥ ११०॥

इति काश्यपीये गरुडपञ्चाक्षरीकर्त्त्वे नागोपद्रवादि
 लक्षणविधिश्चतुर्शोऽध्यायः ।

पञ्चमोऽध्यायः ।

गौतमः—

नमस्ते मम नाथाय सर्वजन्तुहितैषिणे ।

विषसंहाररूपं च तैत्क्रमं वद सुव्रत ॥

१

काश्यपः—

५ समन्वगणमौषधं प्रतिवदामि संक्षेपतः

कलौ झटिति साधकं गरलगुप्त्यभिव्यञ्जनम् ।

समस्तसुखकारणं संकलजन्तुसाधारणं

विश्वपिण्डितसिंरोष्टसद्विषविनाशने लम्पटम् ॥

२

र्खं बीजरहितं मन्त्रं पृथिवी सम्पुष्टीकृता ।

१० संस्तम्भयेति वीप्सान्ते वदनात् स्तंभयेद्विषम् ॥

३

व्यत्ययात् खगराण्मन्त्रो मेदिनीजलबीजयोः ।

संष्टावयद्वयं ब्रूयात् स्त्रीवनादमृतीकृतः ॥

४

1. (क) तत्सर्वम्. 2. (क) प्रतिपदादि. 3. (क) साधनं
संकलजन्तु साधारणम्. 4. (क) गरलगुप्त्यभिव्यञ्जनम्.
5. (ग) चिरो. 6. (क) बीजं हस्रितो. 7. (ग) सवना.

तज्जप्त्वा वेणुवीणादिशङ्गभेर्यादिनिस्त्वनैः ।

सहसोत्थापयेद्वृष्टमम्भसां चाभिषेचनात् ॥ ५

व्यत्ययादेव विपतेर्मेदिनीवह्निबीजयोः ।

द्वृष्टपचद्वयाभ्यासाज्जप्त्वा संस्तम्भयेद्विषम् ॥ ६

५ समीरमेदिनीबीजं व्यत्ययाद्विपतेर्मनुः ।

सङ्क्रामयद्वयं ब्रूयाद्वच्छ गच्छेति भाषणात् ॥ ७

व्यत्ययाद्विपतेव्योममेदिनोबीजयोरपि ।

संक्षिप ह प्रक्षिप ह द्वयं विषहरं परम् ॥ ८

तारं शक्तिं च तारं च प्रों यं हीं ठं पदान्वितम् ।

१० तारं च चक्रमन्त्रं च तारं कुरुकुलैपदम् । ९

वह्निजयासमायुक्तं गारुडं विषनाशनम् ॥ १०

आजानोस्त्वर्णवर्णो हिमगिरिसद्वशो नाभितो वह्निरोचि-
राकण्ठादाच मूर्धन्यो गगनरुचिरथो नासिकाश्यामवक्रः ।

एवं व्यासाप्तदेहं प्रचलितगरुतं भूजलाकाशतेजो

वातानां मण्डेलेषु स्मरति विषगणस्तोभसङ्गामणादौ १० ॥

1. (क) प्रों श्व. 2 (क) स्मरतु विषगतस्ताप.

मन्त्राः—

३० ठम् ष्ट्रौम् हुम् फट्-अस्य ऋषिः काश्यपः,
पडिक्तश्छन्दः देवता महातार्क्ष्यः ठम् बीजम् हुम् शक्तिः
नागाकृष्टिविनियोगः पञ्चाक्षरीवत् षडङ्गः । आगच्छन्तु
महानागाः अनन्त, गुलिक, वासुकि, तक्षक, क्षरं
पु कित? शङ्खपाल, पहोच्ज, कार्कोटक, पद्मा, उभम् नमो
भगवते, गरुडाय नागशत्रो, भगवन्, नागलोकमाक्रम्य
हन, आमय, हुलु, मुरु खिलि, नमो नमः ।

अम् अनन्त, कम् खम् गम् धम् डम् ।

आम् इम् वासुके, चम् छम् जम् झम् जम् ।

१० ईम् उम् तक्षक, टम् ठम् डम् ढम् णम् ।

ऊम् ऋम्-कार्कोटक, तम् थम् दम् धम् नम् ।

ऋम् लृम्-पद्म, पम् फम् बम् भम् मम् ।

लृम् एम् महापद्म, यम् रम् लम् वम् ।

ऐम् ओम् शङ्खपाल, शम् षम् सम् हम् ।

१५ औम् अम् गुलिक, औम् क्षम् अः पट् ह बन्ध

मोहय मोहिनि साज्जिध्यं कुरु. प्रलयामितेजसोत्यं
करणात्मजातवेद्से स्वाहा. एष सर्पाकर्षणः । ११॥

सुर्पण पतङ्गाधिपते गुलु गर्ज नागान् त्रासय
आमय मुह्य कैद्वि आविश सुर्पणपतङ्गरुड आज्ञापयति
पु स्वाहा. अनेनापि सर्पेच्चाटनं भवति ॥ १२॥

ओम् काम् नाम् मम् क्षम् क्षिप ओम् षम्-षम्
षम्-पक्षि-षम्-ओम्-षम्-स्वाहा अस्य मन्त्रस्य दक्षप्रजा-
पतिरुद्रोवृषी. पड्डिक्तर्गायत्रीच्छन्दः. लक्ष्मीनारायणं-
संप्रीतः गरुडो नारायणो देवता. क्षीम् बीजम्,
१० स्वाहा शक्तिः चतुर्विधपुरुषार्थे विनियोगः. षम् इति
करेन्या सादिकं कृत्वा ज्वल ज्वल इत्यादि षडङ्गं कुर्यात्

पश्चात् अष्ट नागविद्यान्यासः. पादादि मूर्धपर्यन्तं
अम्-अनन्त कम् खम् गम् घम् डम् आम्. इत्यादि
पश्चाङ्गदूषिणीविद्यान्यासः अक्षिमतडिकेत्यादि पश्चा-
१५ त्यार्थनादिजपान्तं पूर्ववत्सर्वं समापयेत् । १३॥

1. (ख) कटट. 2. (क) सुप्रीतिः.

अतः परमाराधनक्रमो वक्ष्यते:—

“ ब्राह्मे सुहृत्त उत्थाय ” इत्यादि स्मृत्युक्तवर्णी-
श्रमविधिं कृत्वा पादप्रक्षालनं कृत्वा गरुडवन्दनपूर्वकं
श्रीमद्भूर्णं संस्मृत्य यागभूर्मि प्रविश्य आसन
पु उपविश्य ग्राणानायम्य यथाविधि न्यासादिक्रमं कृत्वा
अर्ध्यपात्रं शुद्धादकेन पूरयित्वा तस्मिन् सुगन्धादि
द्रव्यं युड्डक्त्वा आधारशक्त्यादीन् यजेत् । १४

ॐ आम् आधारशक्त्यै नमः । ओम्-अम् अन-
न्ताय नमः । ओम् कूम-कूर्माय नमः । ओं-कम्
१० कन्दाय नमः । ओम् सहस्रादित्योदयप्रभामणिगण-
सहस्रफणाकरानन्तनालाय पद्माय नमः । ततः
प्रणवेन सुगन्धाक्षतपुष्पादिद्रव्याणि संप्रोक्ष्य पद्ममध्ये
ओम् कर्णिकायै नमः ओम् सिम् सिंहासनाय नमः ।

तस्मिन् गरुडोपरि लक्ष्मीशं देवमावाह्य अर्द्ध
१५ पाद्याचमनीयस्तानवासोभूषणगन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यता
स्वूलपुष्पाञ्जलिप्रदक्षिणनमस्कारोद्वासनपर्यन्तं प्रणवेन

नामसंयुक्तं कृत्वा तद्वाह्ये षड्दलेषु षड्डं प्रदक्षिणं क्रमेण
प्रतिदलभेकैकं यजेत् ।

तद्वाह्ये पूर्वाधिष्ठदलेषु, पूर्वस्मिन् दले—ओम्.
सुम्. सुपर्णाय नमः । दक्षिणे—ओम्. गम्. गरुडाय
५ नमः । पश्चिमे—ओम्. वम्. वैनतेयाय नमः । उत्तरे—
उम्. तम्. तार्थ्याय नमः । आग्नेये—ओं. लम्.
लक्ष्म्यै नमः । नैऋते—उम्. कीम्. कीर्त्यै नमः
वायव्ये—ओं. जम्. जयायै नमः । ऐशाने—उम्. मोम्.
मायायै नमः । तद्वाह्ये दशादलेषु, पूर्वादिप्रादक्षिण्य-
१० क्रमेण दलद्वये, ओम्. कुम्. कुमुदाय नमः । ओम्.
कुम्. कुमुदाक्षाय नमः । ओंम्. दम्. दक्षिणाय नमः ।
ओम्. पुम्. पुण्डरीकाय नमः । ओम्. वाम्. वाम-
नाय नमः । ओम्. सम्. सनकाय नमः । ओम्.
सम्. सनकुमाराय नमः । ओम्. शम्. शङ्कु-
१५ कर्णाय नमः । ओम्. सम्. सर्वनेत्राय नमः । ओम्.
सुम्. सुमुखाय नमः । तद्वाह्ये अष्टदलेषु, पूर्वादिप्रद-

क्षिणक्रमेण—ओम्. इम्. इन्द्राय नमः । ओम्
अम्. अभये नमः । ओम् यम्. यमाय नमः ।
ओम्. निम्. निक्रितये नमः । ओम्. वम्. वरुणाय
नमः । ओम् वाम्. वायवे नमः । ओम् कुम्. कुबे-
५ राय नमः । ओम् ईम्. ईशानाय नमः ।

तद्वाहे पञ्चदलेषु, पूर्वादिक्रमेण ओम्. क्षिम्.
मम्. प्रम्. शम्. स्त्राम्. तम्. पृथिव्यै नमः ओम्.
पम्. अम्. स्वम्. सम्. रम्. तम्. वरुणाय नमः ।
ओम्. ओम्. तेम्. कम्. सम्. तम्. तेजसे नमः ।
१० ओम्. स्वाम्. वाम्. रम्. तम्. वायवे नमः । ओम्.
हूम्. ह्राम्. आम्. गम्. सम्. रम्. तम्. आक्राशायनमः ।

बाह्ये पूर्वादिष्टदलेषु शेषादीन्यजेत् । ओम्. अम्.
कम्. स्वम्. गम्. घम्. डम्. अम्. अनन्त विषं हर हर.
संक्षिप ह प्रक्षिप ह अनन्तहृदयाय पुः स्वाहा । ओम्.
१५ ईम्. चम्. छम्. जम्. झम्. जम्. ईम्. हूम्. जम्.
वासुकि विषं हरे हर. संक्षिप ह. प्रक्षिप ह. वासुकि-

हृदयाय पुः स्वाहा । ओम् उम् टम् ठम् डम् ढम् णम्
 ऊम् मम् तक्षक विषं हर हर. संक्षिप ह. प्रक्षिप ह. तक्षक
 हृदयाय पुः स्वाहा ओ. । क्रम् तम् थम् दम् धम्
 नम् क्रम् स्फर स्फुर स्फोट्य हुम् फट् कार्कोट्क
 ५ विषं हर हर संक्षिप ह. प्रक्षिप ह कार्कोट्कहृदयाय पुः
 स्वाहा । ओम्-लृम् पम् फम् बम् भम् मम् लृम् दह
 पच च्छिन्दि अहो ? पद्म विषं हर हर संक्षिप ह प्रक्षिप ह
 अहो पद्महृदयाय पुः स्वाहा । ओम् एम् यम् रम् लम्
 वम् ऐम् अः महापद्म विषं हर हर संक्षिप ह प्रक्षिप ह
 महापद्महृदयाय पुः स्वाहा । ओम् ओम् शम् षम् सम् हम्
 १० लँ हं सः शङ्खपाल विषं हर हर संक्षिप ह प्रक्षिप ह
 शङ्खपालहृदयाय पुः स्वाहा । ओम् अम् लम् क्षम् अः
 क्षु क्षुः चुलु गुलिक विषं हरे हरे संक्षिप ह प्रक्षिप ह
 गुलिकहृदयाय पुः स्वाहा ।

१५ एवं पद्मावरेण परिवारोन् सर्वान् सर्वोपचारैः भक्ति

1. (क) ओम् हम् सम् 2. (ख) डः.

युक्तस्समर्प(र्च)येत् । एवं विधानेन प्रतिदिवसं अथवा दर्शे
सङ्क्रान्तिषु विषुवे ग्रहणे अन्येष्वपि विशेषतिथिषु पूजां
कुर्वन् साधकः श्रीगरुडवत् सर्वकार्येषु अप्रतिहतशक्ति
र्भवति ।

१५

क इत्यपः—

५ शनिवारस्य रात्रादौ दिवाकरदिनावधि ।

घटिकोषष्टिपर्यन्तं शेषादीन्योजयेत्कमात् ॥ १६

गुलिकस्य चतुः पश्चाद्कवारनिशादिकम् ।

सोमवारदिवारात्रं घटिका नवतिर्भवेत् ॥ १७

वासुकिप्रभृतीनां तु योजयेद्गुलिकस्य षट् ।

१० अङ्गारवारमापद्मा पञ्चाशष्टिकावधि ॥ १८

तक्षकादिमहीपानां सप्तकं गुलिकस्य तु ।

बुधवासरतच्छेषं चत्वारिंशादिति स्मृतम् ॥ १९

कार्कोटकादिभूपानां गुलिकावधि पञ्चकम् ।

बुधवारनिशात्रिंशत् पञ्चाशज्जीववारके ॥ २०

१५ पद्मकादिमहीपानां गुलिकस्य त्रयं विदुः ।

तच्छेषं शुक्रवारं च घटिका सप्ततिर्भवेत् ॥ २१

महापद्मादिभूपानां प्रत्येकं नव नाडिकाः ।

गुलिकस्य तथा सप्त त्रिंशम्मन्द ? दिवा भवेत् ॥ २२

शङ्खपालादिभूपानां प्रत्येकं च चतुः स्मृताः ।

५ गुलिकस्य त्रयं प्रोभिति राज्यविभागता ॥ २३

राज्ञां कालेषु दृष्टश्चेत् जातिर्वा ? निन्दिताप्युत ।

विषं तद्विषमं मन्त्री तत्तन्मन्त्रेण संहरेत् ॥ २४

अथ यन्त्रविधानम् :—

प्रथमयन्त्रम्.

प्रणवमध्ये त्रिकोणम् तद्वहिः षट्कोणम्
तद्वहिः अष्टदलं पद्मम्, तद्वहिः षोडशदलं पद्मं
विलिख्य, त्रिकोणमध्ये क्ष्यूम् साध्याख्यं च
विलिखेत् । अन्तरालेषु षड्ङ्गं लिखेत् । ज्वल ज्वल
इत्यादि षोडशदलेषु षोडशार्णमनुं अक्षरशो विलिख्य
दलान्तरालेषु कादि सान्तं द्रन्दशो लिखेत् । तद्वहिः
पाशाङ्कुशाख्यां वेष्टयेत् । एतद्यन्तं सर्वरक्षाकरं भवति ।

ओं नमः पक्षिराजाय ह्रीम् क्षिप ओम् स्वाहा हुं फट्
अयं षोडशार्णमनुः क्षं पाशं हः अङ्गुशम् ॥ २५

अथ द्वितीययन्त्रम्.

प्रणवमध्ये त्रिकोणं, तद्वाह्ये चतुर्दलं पद्मं, विलिख्य
चतुर्दलेषु प्रत्येकं कवचास्त्रद्वयं विलिख्य अष्टददलेषु
क च ट त प य श क्ष अष्टवर्गान् विलिख्य अन्तरो-
लेषु स्वरान् द्वन्द्वशो लिखेत् । प्रणवमध्ये त्रिकोणं मध्ये
साध्यकीयान् विलिख्य कोणेषु संमरम् तम् इति
लिखेत् । एतद्यन्तं स्वहस्ते विन्यस्य असार्थं विषं हरेत् ।
अथ तृतीययन्त्रम् ॥ २६

वृत्तमध्ये त्रिकोणम् तद्वाह्ये चतुर्दलम्, विलिख्य
चतुर्दलेषु अनुस्वारसहितं प्रणवं विलिख्य दलोदरेषु
पञ्चार्णं लिखेत् । त्रिकोणमध्ये हं इति लिखेत् ।
चतुर्दलान्तरेषु यम् रम् वम् इति विलिख्य तद्वाह्ये
वृत्तं तस्य परितः हं सः क्षीम् हम् सः पम् हम् सः
१५ ओम् हं सः स्वाम् हं सः हाम् इति वेष्य, तद्वाह्ये

चतुर्दलपद्मं विलिख्य क्षम् हम् क्षीम् स्वाहा इति
लिखेत् । एतद्यन्तं विश्वण्डितस्वेत्तहरं भवति ॥ २७
अथ चतुर्थयन्त्रम् ।

षट्कोणं लिख्य ? कोणेषु चक्रमन्त्रं लिखेत्
अप्रतिहतशासनाय हुम् फट् स्वाहा । नमस्तुदर्श-
५ नायस्वाहा । अस्त्राय फट् इति चक्रमन्त्रः ।
छिद्रेषु षड्डङ्गं ज्वल ज्वल इत्यादि लिखेत् । तद्वहिरष्ट-
दलं पद्मं दलेषु शक्तयङ्कुशं पाश हंस वर्मास्त्रं शक्ति
सहितचन्द्रबीजानि सविन्दुकानि विलिख्य तद्वाह्ये
वृत्तम् तस्य परितः क्षिप स्वाहा ओमिति साध्यक्रिया-
१० सहितं लिखेत् । तद्वहिरष्टदिक्षु मध्ये च मन्त्रबीजा-
क्षरं लिखेत् ॥ एतद्यन्तं सङ्कामणकुद्धवति ॥ २८
अथपञ्चमं यन्त्रम् ।

मकारं ? विलिख्य तन्मध्ये ठेम्, वम्, जुम्,
सम्, झम्, हूम्-इति विलिख्य तद्वहिः स्वरैवं-
१५ ष्टयेत् । पूर्वं दक्षिण पञ्चमोत्तरेषु चन्द्रवण्डान्

वकारसहितान् लिखेत् । अर्धचन्द्राकृतिश्चन्द्रखण्डः ।
एतद्यन्तं जले विलिख्य विद्वान् सहस्रवारं
जप्त्वा दृष्ट्य मूर्ख्यं क्षिपेत् । इति पञ्च यन्त्राणि.

भूर्जपत्रादिषु सर्पोच्चाटनयन्त्रं लिखेत् । षट्कोणैः
५ विलिख्य तद्वहिः पञ्चपत्रं लिखेत् । षट्कोणमध्ये
प्रणवं तन्मध्ये, अस्त्रं, कोणेषु कुरुकुले स्वाहा इति
लिखेत् । पञ्चपत्रेषु विलोमतः मूलमन्त्रं लिखेत् । एत
द्यन्तं स्पृष्टा शतवारं विलोमतः मूलमन्त्रं जप्त्वा वत्मी-
कादिषु क्षिपेत् । सर्पोच्चाटनं भवति ॥ ३०

१० लिपिपङ्कजकर्णिकायां साध्याख्यां वञ्च ऋं च
विलिख्य कुबेरयमवरुणेन्द्रादिदिक्षु मध्ये पञ्चार्ण
विलिख्य वायुवह्निर्निर्दितोशानेषु यादीन् सविन्दुका-
न्विलिख्य पूर्वाद्यष्टदिक्षु वर्गाष्टिकं लिखेत् । एतद्यन्तं
फणिवधं ? भवति ॥ ३१

१५ ओम् क्षिप ओम् स्वाहा स्तम्भय आम् क्षिप ओम्
स्वाहा. सम्प्लावय ओम् ओम् पक्षि स्वाहा. दह दह

पच पच ओम् स्वा ? प ? क्षिप हा संङ्कामय ओम्
हा प ? ओम् स्वा ? संक्षिप हा प्रक्षिप हा । ओं ह्रीं
ओम् नृम् ठम् उम् अप्रतिहतशासनाय हुम् फट्
नमः । सुदर्शनाख्याय फट्. ओम्. ओम् कुरुकुले
५ स्वाहा । एष सुदर्शन गारुडो विषसंहारः । ओम्-

अथ औषधग्रहणविधिः ३२

सूर्याय नमः. ओम् सुप्रभायै नमः. ओम् झम्
सोमाय नमः. ओम् थम् चन्द्रायनमः. ओम् नमो
महौषधाय स्वाहा । ३३

१० येन त्वा विदधे ब्रह्मा येनेन्द्रो देवता इह ।

तेन त्वां हारंयिष्यामि तिष्ठ तिष्ठ महौषधे ॥ ३४

ओम् नमो महौषधीभ्य ऊर्जस्वत्यो भविष्यथ-
तदीर्यैः कृत्स्नं कुरुध्वं. पच हन मारय तुभ्यं नमः । ३५

अथाङ्गदूषणीविद्यान्यासविधिः

१५ ओम् ठम् आम् झः ओम् लः ओम् तः ओम् पः

1. (ग) सहाः.

नाभिहृदलतालुललाटेषु न्यस्य पुनः प॒ र्म् सर्वाङ्गि-
सन्धिषु न्यसेत् । ओ॒म् अक्षिमातङ्गिके अक्षरसर्प
मुखनिवारिणि शाङ्करि लम्बरि कुक्कुटमयूरेश्वरि
दूषय गाम् भाम् हुम् । अनया अङ्गदूषणीविद्या सर्वाङ्गि-
न्यासः । सू? क्षाम् लुभ्वम् इत्यानन्दपञ्चकम् । ३६

आखूनां-ओ॒म् हूम् विषं हर हुम् पक्षि वसुन्धराविवरं
गच्छ पुम् हः खाहा । अहिमथनमित्यं दग्धं चिन्तयेत् ।
ओ॒म् नमो भगवते खेट सहस्रभुज सहस्रनेत्र सहस्र-
नीलमुख विषं दह विषभोजन वज्रदंष्ट्र हन हुं मुष्टि
१० बन्धन विषं धर लव पक्षि फट् स्वाहा । सूकरेणा
हिं खादं (तं) ध्यायेत् । विषापहरणं भवति । ३७

ओ॒म् हूम् भूम्यां गच्छ विषान्मुक्तोसि स्वाहा ।
ओ॒म् ठः । एषः क्वेळशोभहृत् । ३८

ओ॒म् हृं हृ॒म् तत्य पङ्गिक देव ? अः विरे विर
१५ विषान्मुक्तोसि स्वाहा । अनेनसन्त्रेण अभिमन्त्रितेन

अर्कपुष्पेण ताडयेत् । आखु विषनाशनं भवति ॥ ३९

नमस्सर्वसूषिकेभ्यो विश्वामित्रः आज्ञापयति. शीघ्रं
गच्छन्तु मूषिकाः स्वाहा । श्रीलाङ्गलाख्यामिमां
विद्यामाहुः. मूषिक विषनोशः ॥ ४०

५ ओम कः एः इः औः ठः. एतं चिन्तामणिमनुं
जप्त्वा आखु विषं हरेत् ॥ ४१

एकचरणे पुः अशरणे पुः विशरणे पुः एष आखू-
चाटनः ॥ ४२

ओम् नमस्सर्वसिद्धान्तपुरुष हुरु स्वाहा । आखु
नाशनं । सर्षप मिश्रगुगुलुधूपेनाखुनाशनम् ॥ ४३

ओम् स्वर्णदंष्ट्र वज्रदंष्ट्र मत्तवराह मत्तकुञ्जर धुरु
धुरु स्वाहा । एषोप्याखुनाशनः ॥ ४४

ओम् नमो भगवते वज्रशब्दमूषिकमृंगगणं
भक्षय बन्धय हुम् फट् । अनेन आखू चाटनं भवति ॥

1. (ख) लाङ्गलाख्यमन्त्रमाहुः क्वेलशोफनाशः 2. (ख)
वाराङ्ग. 3. (ख) वराहन्दजातु? विष भक्षय बन्धय तुण्ड
भक्षयेत्यादि.

अथ वृश्चिकमन्त्रः

ओम् स्त्रोम् हुम् टेम् हिलि पुः स्वाहा । हुम्
फट् स्वाहा । हिलि पुः विष्णवे पुः सर्वेभ्यो देवेभ्यः
पुः स्वाहा । एते वृश्चिक विष नाशनाः । ४६

५ ओम् हुम् फट् वरं किरि किटि. खड्गेन च्छन्धि
शूलेन भिन्धि चक्रेण दारय हुम् फट् स्वाहा । एष
गर्दभाश्वादि विषापहः ॥ ४७

ओम् नमो भगवते विष्णवे सुरवर श्रीगरुड
प्रभञ्चन प्रभेदन विमर्दन हुम् फट् स्वाहा । अयं
क्रिमिकीरादि विषापहः ॥ ४८

अम्-स्वेम् क्षेम् विषं स्वात्वा ? शतावृत्या विषं संहेरेत्।
अलकाधिपते यक्षराज गुह्यकगणाधिप उल्कादंष्ट्र
त्वमेव मे निर्विषं कुरु मा चिराय स्वाहा । ओम् नमो
भगवते गरुडाय महेन्द्ररूपाय पर्वतशिखराकाराय
संहर मोहय चालय पातय विषममृतसदृशं भक्षयामि

1. (ख) प्रोम्. स्त्रोम्. 2. (ख) तिरिः गिरि किटि.

मे ललपक्ष विषहर स्वाहा । एते स्थावरविषापहः ॥ ४९

ओम् नमो मातः हुलु हुलु सर्वविषेभ्यो गौरी
चण्डालिनी मातङ्गिनी हरिमायिनीस्वाहा । अयमपि
स्थावरविषापहः ॥

५०

५ अथ यन्त्रान्तरविधानम्

बिन्दुमध्ये षट्कोणम् विलङ्घ्य कोणेषु सुदर्शन
मन्त्रम् ओम् ह्रीम् ओम् प्रम् नृम् ठम् ओम् नमः
सुदर्शनाय कुरुकुले स्वाहा । तत्प्रणवेन वेष्टयेत् ।
तद्वाह्ये पञ्चदलेषु पञ्चार्ण विलोमतो लिङ्घ्य ? तत्सर्पो-
च्चाटनं भवति ।

५१

प्रथमं त्रिकोणं विलिङ्घ्य तत्मध्ये रेखं तत्प्रणवेन
संवेष्टय तद्वहिः पञ्चसुखान् परितो विलिङ्घ्य षम्
षम् षम् षम् षम् इति पञ्चसुखम् । तद्वहिः
भक्तोरेण संवेष्टय तद्वहिः क्षीम् ह्राम् ह्री इत्येतौ
संवेष्टय तद्वहिः नागानां नामभिः परिवेष्टय तद्वहिः
स्वाहया परिवेष्टयेत् । एतद्य न्तं स्तोभकसंहारकं भवति ।

1. (ख) ह्राम् ओम् पम्.

पीतं वज्रचतुष्कोणं पार्थिवं शक्रदैवेतम् ।

वृत्तार्थमाण्यं पद्माङ्कं शुक्रं वरुणदैवेतम् ॥ ५३

त्र्यश्रं स्वस्तिकया युक्तं तैजसं वह्निदैवेतम् ।

षट्कोणविन्दुसंयुक्तं वायव्यं कृष्णवर्णकम् ॥ ५४

५ श्यामवृत्तं तदाकाशं विद्युत्संघसमाकुलम् ।

निश्चलं विष्णुदैवत्यं भूतविंवं यथाकमम् ॥ ५५

भूर्विबे कनकाचले नृ (न्द्र) सदृशं स्वाहाचतुष्कोल्लस
त्कोटीपञ्चगपाशशङ्कविलसच्चकं निषण्णं दृढम् ।

आश्यामाम्बरवीतमुम्भृतवृहत्स्तकन्धं सुपीनोदरं

१० रोग ध्वेल पिशाच भूतमरुतां संस्तंभकं संसरेत् ॥ ५६

ध्यायेद्वारुणम षडले सुविमलाम्भोजोदरे संस्थितं
हस्तस्थामृतकुम्भनिस्मृतसुधाधाराभिमन्नं जनम् ।

कुर्वन्तं विषदृष्टमिन्दुसदृशं सच्छङ्कच्चकोज्वलं

मुक्ताहारकिरीटमाल्यविलसद्धृन्दुरेखाद्वयम् ॥ ५७

१. (ख) वृत्तं पद्मविन्दुयुग्मायुदैवेतम् ।
२. (क) जलम् ।
३. (क) चक्रोल्लसम्भूता ।

तेजोमण्डलग्ं महाजवयुतं कालग्निलक्षोज्ववलं
हेमाभाम्बरचित्ररेत्नसुकुटं व्यासास्त्रिलाशामुखम् ।

दोर्भिरशाङ्कमरिं शताश्रिदहनश्रेताचलांस्तर्जनी-
मुद्रां च प्रतलं विषग्रहगणं स्तम्भे दधानं स्मरेत् ॥५८

५ ध्यायेद्वायुगृहे दलाष्टकयुते पद्मेष्टवाहुं करैः
शङ्कं चक्रसुधाकरं र्फणकरं सालं च मुष्टिं तंथा ।
अन्यद्वस्ततलप्रहारविलसदण्डायुधं भीषणं
ध्यायेद्विष्णुरथं विभाव्य गरलं सङ्क्रामयेत्स्वेच्छया ॥

व्योममण्डलं मध्यस्यं बाहुषोडशसंयुतम् ।

१० षोडशायुधसंयुक्तं पञ्चवर्णं महाजवम् ॥ ६०

सर्वाभरणसंयुक्तं सर्वक्षेलविनाशनम् ।
ध्यात्वा च संहरेन्मन्त्री सर्पसंहारकारकम् ॥ ६१

यन्त्राणि चाश्र्वर्यकराणि पञ्च

विज्ञाय सन्त्राहि समस्तं जन्तून् ।

१५ विषज्वरं शुलविसर्पिकांश्च
कुक्ष्यक्षिरोगांश्च निहन्ति कुष्ठान् ॥ ६२

1. (क) व्रतमण्डलीं विषगणस्तोभे. 2. (क) धृतम्. 3. (क) श्यामम्.

अत्रिपञ्चकशिरोविभूषिता
विन्दुनादलिपिसंयुताम्बिका ।

कालकूटविषहारिणी क्षणात्
भानुरन्धतमसं यथोषसि ॥

६३

५. संमुखलिखितशान्तपञ्चका
शक्तिरिन्दुसहिता विसर्गिणी ।

दर्शनेन सखलं विषं हरेत्
शूलविद्रधिविसर्पिकानपि ॥

६४

अभिमुखलिखितानामर्धनारीश्वरणा
१० मुद्रगवरुणानां बाह्यगा पूर्णसर्गा ।

सकलगरलहन्त्री शक्तिरत्यहुतार्था
मम हृदयमिवेयं ज्ञापिता गोपनीया ॥

६५

सत्यं सत्यमुखोदरं विलिखितं कूरत्रया शाम्भवी
शक्तिं विन्दुविसर्गिणीं कंरतले सञ्जिन्य तां चेतसा ।

1. पञ्चरा. 2. विसर्पिणीं च सहिताम्.

सद्यः कुष्ठविषापहोरनिपुणो भागीरथी सा यथा
पापानामस्त्रिलात्मरक्षणविधौ वृत्तिर्था वैष्णवी ॥ ६६
क्षकारापरि टान्तस्य तत्परं तान्तमेव च ।

ततो दीपिकया वेष्ट्य विषरोगज्वरापहम् ॥ ६७

५ स्थावरं विषमशेष जङ्गमं कृत्रिमं ग्रहकुलविशङ्कितम् ।
इत्थमुक्तमिह यन्त्रबृन्दकं गोपनं रहसि तत्तु गौतम ॥
तार्क्ष्यहस्तमथो वक्ष्ये साधकानां हिताय वै ।
कर्णिकाकेसरोपेतमष्टपत्रविभूषितम् ॥ ६९

क्षीं बीजं विन्यसेन्मध्ये केसरेषु स्वरान् लिखेत् ।

१० कादिवर्गान् लिखेत् सप्त पत्रे चान्त्ययुतं परम् ॥ ७०

मातृकाम्बुजमेवं स्याद्गृदये वामहस्तके ।

स्त्रिवर्णचिह्नसंयुक्तं देवतानागसंयुतम् ॥ ७१

वासुकिशशङ्कपालश्च पृथिवीमण्डलावृतौ ।

पद्मकार्णटकौ नागौ वरुणालयसङ्गतौ ॥ ७२

1. (क) षका. 2. (क) तान्तं स्यात्. 3. (क) पान्त.

4. (क) सङ्गमम्. 5. (क) क्रौम्. 6. (क) स्वर्णार्ण. 7. (क)
इदमर्थं नास्ति.

अनन्तगुलिकौ सर्पौ वहिमण्डलसंयुतौ ।
महाब्जतक्षकौ नागौ वायुमण्डलसंवृत्तौ ॥

७३

भूरादि वायुपर्यन्तं मण्डलं वेष्टयेत्क्रमात् ।
आकाशमण्डले भागे भिन्नाङ्गनचयप्रभम् ॥

७४

५ अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं मध्यपर्वं न्यसेत्क्रमात् ।
श्रीमद्भूरुडपञ्चार्णं विभजेद्वाङ्गनस्वरौ ॥

७५

आदिपर्वन्यसेन्मन्त्री अङ्गुष्ठादिक्रमात्ततः ।
नागानामादिवर्णं च मन्त्रवर्णं यथोक्रमम् ॥

७६

भूरादिमण्डले लिख्य मध्यपर्वं यथोक्रमम् ।
१० भूतानामादिवर्णांश्च अङ्गुष्ठाद्यन्तपर्वसु ॥

७७

शब्दादीनामाद्यवर्णं विन्यसेदन्तपर्वसु ।
गुणत्रयादिवर्णं च प्रत्येकं विन्यसेत् क्रमात् ॥

७८

स्पर्शनादेव तार्थ्यात्मा हस्तो हन्याद्विषद्वयम् ।
एवं सकलितं ध्यायेदात्मानं गरुडात्मना ॥

७९

तथैव पादहस्तानां भेदबुद्धिं न चिन्तयेत् ।

एवंविधं समालोक्य नागान्पश्यति साधकः ॥ ८०

पर्वते परमाणौ वा तस्य व्यापञ्च विद्यते ॥ ८०॥

इति काश्यपीये श्रीमद्भूरुदपञ्चाक्षरीकल्पे विषसंहारादि-
मन्त्रयन्त्रप्रयोगविधिः

पञ्चमोऽध्यायः

षष्ठोऽध्यायः

काश्यपः—

स्थानं वक्ष्ये मृतस्यैव जीवरकरं परम् ।
 अङ्गुष्ठाऽग्निसन्धिजानुगुह्यनाभिहृदि स्तने ॥ १
 कण्ठनासाक्षिकर्णभूमध्यशङ्केषु मूर्ध्नि च ।
 दक्षिणादिपार्श्वयोः पुंसः पक्षयोः शुक्लकृष्णयोः ॥ २
 ५ चरेत्सुधाकलारोहादवरोहः तिथिकमात् ।
 सुधारोहावरोहौ तु पार्श्वयोर्व्यत्ययात् स्त्रियाः ॥ ३
 सुधायास्सप्तमे स्थाने विषस्थानमिति स्मृतम् ॥ ३॥
 आस्ते यत्रामृतमवयवे तत्रमद्दं विषधनं
 तस्मिन्दृष्टे यदि च गुलिकेनापि न स्याद्विषपत् ।
 १० स्थाने यस्मिन् भवति गरलं तत्र चेन्मद्दिनं स्यात्
 क्षेलस्तोमं वितरति मृतिं तत्र दंशशुभोऽपि ॥ ४॥
 क्षेले कण्ठगते निशाकरकलां कृत्वा गलस्थां भजेत्
 मुक्तं स्याद्विषमन्यथा विषमपि प्रायोऽमृतं स्यात्था ।

अश्वन्नेवमहर्निशं बलमनस्तेजोऽङ्गपुष्ट्यादिभिः

जीवेदुःखजरापमृत्युपलितातङ्गादिमुक्तश्चिरम् ॥ ५॥

गुह्यं यदा याति सुधाकला सा-

वश्यं तदा स्यात्यथमोपयोगे ।

५ भोगे सुधास्थानविमर्दचुंबो-

वश्यायशुकृक्षरणं च तंस्य ॥

६॥

स्थाने यस्मिन् सा सुधायाः कलास्ते

तत्स्थान् प्राणान् सन्ततं चिन्तयेद्यः ।

आयुः पुष्टिश्रीर्वपुस्सर्वसम्प-

१० त्तेजोरक्षोकान्तयस्तस्य सन्ति ॥

७॥

औषधग्रहणं वक्ष्ये तत्कर्मं शृणु गातम् ॥

८

यान्यौषधानि गृह्यन्ते विधानेन विना जपम् ।

तेषां तद्रीर्यहानिस्त्याद्विधिना सङ्ग्रहेत्ततः ॥

९

सृष्टा स्तष्टा प्रजास्तासां रक्षणेऽस्तजदोषधोः ।

१५ तद्रक्षार्थं च विदधे चन्द्रमा नाम देवताम् ॥

१०

1. (क) भोगे. 2. (ख) धुसो. 3. (क) तस्या:-

तं प्रणम्यौषधीः पार्श्वे यवान् प्रक्षिप्य मुष्टिना ।
दश जप्त्वा मन्त्रमिमं नमस्त्वयाय मन्त्रवित् ॥ ११
सुप्रभायै नम इति यवेनार्च्य महौषधिम् ।
ज्ञं सोमाय नम इति ठं चन्द्राय नमस्ततः ॥ १२

५ नमो महौषधायेति स्वाहान्तं प्रणवादिकम् ।
गन्धपुष्पादिसंयुक्तमक्षतैस्सम्यगर्चयेत् ॥ १३
येन त्वा विदधे ब्रह्मा येनेन्द्रो देवता इह ।
तेन त्वा हारयिष्यामि तिष्ठ तिष्ठ महौषधे ॥ १४

अनेन मनुना मन्त्री औषधं स्थापयेत्ततः ।
१० पश्चात्सूर्यसमायुक्त्रोमोषधि देवतामयीम् ॥ १५

ओं नमः पदमुच्चार्य ओषधीभ्यः परं पदम् ।
ऊर्जस्वत्यः पदं ब्रूयाद्विष्यथ पदं वदेत् ॥ १६
तद्वीर्यैः पदमुच्चार्य कृत्स्नं कुरुपदं ततः ।
ध्वं पदं पदयुग्मं स्याद्वनयुग्मं वदेत्ततः ॥ १७

१५ मारयद्वयमुच्चार्य तुभ्यं नम इति ब्रुवन् ।

1. (ख) अं नम्. 2. (ग) समायुक्तमौषधं देवतामयम्.

उद्धरेन्मनुना मन्त्री औषधं वीर्यवद्धवेत् ॥ १८
 एकत्र विधिवत्कृत्वा तज्जातिर्वीर्यवद्धवेत् ।
 गारुडेन शतावृत्वा सर्वोषधिविधिस्मृतः ॥ १९

नागाकृष्टिमथो वक्ष्ये समासेनैव गौतम ।
 ५ सौदर्शनेन मन्त्रेण साक्षात्कृत्वा समाहितः ॥ २०
 कवचालं निरुद्ध्यैव ध्योनपूर्वं मनुं जपेत् ।
 सर्पाहानं प्रकुर्वीत यन्त्रमध्यगतश्शुचिः ॥ २१

तारं तारानुतारं च चन्द्रबीजमतः परम् ।
 क्षेमं बीजं हुंपदद्वन्द्वं फट्कारद्वयमेव च ॥ २२

१० आगच्छन्तु महानागा अनन्तगुणिकास्तथा ।
 वासुकिशशङ्खपालोऽन्ते तक्षकेति पदं वदेत् ॥ २३
 महापद्मपदं चोक्त्वा कार्कोटकपदं वदेत् ।
 पद्मेति पदमुच्चार्यं गरुडस्य वदेत्ततः ॥ २४

विद्याङ्गानि पदं चोक्त्वा स्वाहामन्त्रमितीरितम् ।
 १५ मन्त्रेण सर्पानाहूय लिङ्गैर्जानातु दंशकम् ॥ २५

तारतारानुतारं च नमो भगवते पदम् ।

गरुडाय पदस्यान्ते नागशत्रो पदं वदेत् ॥

एह्येहि भगवन्नागलोकमाक्रम्य तत्परम् ।

हन दह द्वयं वीप्सा द्रौवयद्वयमुच्चरेत् ॥

५ हुरु युग्ममुरुद्धन्दुं ^१किलिवीप्सा नमो नमः ।

इति ब्रूयात्ततो मन्त्री गोत्रमुत्सारयेत्ततः ॥

नागसंरम्भमुच्चार्य आदीनां ? पदमुच्चरेत् ।

पटहद्वयमुच्चार्य ? बैन्धयुग्मं ततः परम् ॥

महां मोहिनि सान्निध्यं कुरु नस्तेजसे पदम् ।

१० प्रलयाग्निनिभं जं झं तैतो रणपदं ? वदेत् ॥ ३०

जहि जातपदस्यान्ते वेधसे पदमुच्चरेत् ।

स्वाहान्तं पदमुच्चार्य नागाकृष्टिमनुं परम् ॥

आकृष्यमाणान्पादेन सर्पादोन्भयविह्लान् ।

ध्यायन् पठेदिदं मन्त्रमागच्छन्तूरगादयः ॥

१५ तत्रागतेषु तच्छक्तया सर्पाखुविहगादिषु ।

1. (क) भ्रामय. 2. (क) सिलि. 3. (क) गन्ध. 4. (क) तत्त्वोरण.

१ किञ्चिदेवं वदेन्मन्त्री दंशकाहिमिहानय ॥ ३३
 असौ गत्वा तभारह्य पुनरायाति मृत्यवत् ।
 स्वयं विषं गृहणेति प्रोक्तः कुर्यात्तथैव च ॥ ३४
 विद्युषा साधिता यस्य भार्यावद्वशवर्तीनी ।
 ५ एवमत्यन्तुं कर्म सकुर्यादिन्द्रजालवत् ॥ ३५
 सर्पेच्चाटनसामर्थ्यमन्त्रं वक्ष्यामि गौतम ।
 तारतारानुतारान्ते नमो भगवते पदम् ॥ ३६
 रौद्रायेति पदस्यान्ते सुपर्णपदमुच्चरेत् ।
 पतञ्जपदमुच्चार्य प्रेताधिपतये पदम् ॥ ३७
 १० गुलुद्धयं गर्जयुग्मं नागांस्त्रासय वीप्सयुक् ।
 आमयद्वयमुच्चार्य मुञ्च मुञ्च पदं वदेत् ॥ ३८
 मुह्य मुह्य पदं चोक्त्वा कहु कहु पदं वदेत् ।
 आविशद्वयमुच्चार्य सुपर्णपदमुच्चरेत् ॥ ३९
 पतञ्जगरुडं चोक्त्वा ज्ञापयति स्वाहया युतम् ।
 १५ रसातलं क्षोभयित्वा गोत्रमुत्सारयेदहीन् ॥ ४०

1. (क) कं चिदिति साधुः 2. (क) मृत्युः 3. (ग) महं-
 4. (क) मुच्चरेत्

रसातलक्षोभण एव सिद्धिः
प्रक्षोभयेत्तार्थ्यमनुर्भुजङ्गान् ॥ ४१

वल्मीकादिमुजङ्गस्यानोपान्ते स्थित एव तत् ।
निर्गच्छेत्तदुरगतस्तस्माद्विग्रहस्थानात् ॥ ४२

५ पञ्चावृत्तिर्वर्णवृत्या विलोमा
दुक्तोयं स्यात्तार्थ्यमन्त्रः क्षिपादिः ।
तज्जप्त्वाहिश्वार्करामिर्विकीर्ण-
स्सद्यो गच्छेन्नेत्रकर्णो गृहादेः ॥ ४३

क्षिप क्षिप प्रक्षिप च तारापक्षियुगं वदेत् ।

१० औं स्वाहा मनुमावर्त्य पूर्ववक्तियया फलम् ॥ ४४

भूर्जे रोचनयालिख्य षडश्रं तद्वहिः पुनः ।
पञ्चपत्रावजमोलिख्य तन्मध्ये प्रणवं लिखेत् ॥ ४५

तदन्तर्विलिखेदस्त्रं सर्पसंहारकारकम् ॥ ४५॥

कोणे कुरुकुले स्वाहा पत्रे मन्त्रं विलोमतः ।

११ स्पृष्टा शतं जपेन्मन्त्रो वल्मीकविवरे क्षिपेत् ॥ ४६॥

१. (ग) इदं पद्यार्थमेवात्रास्ति २. (ग) अशुद्धेयमार्या,
कोशान्तरे नास्ति ३. (क) स्वाहया मनु ४. (क) सर्पसंरसम-
कारणम् ५. (क) स्पृष्टास्पृष्टा

गृहे देवालये कूपे यत्र यत्र वसन्ति ते ।

तत्र तत्र क्षिपेद्यन्तं सर्पोच्चाटनकृद्वरेत् ॥ ४७॥

किञ्चल्कं लिपिपङ्कजस्य विवरे साध्याख्यवीजान्वितं
यक्षेद्विग्यमशक्रपाशिषु मनोर्मध्ये च वर्णानपि ।

५ वायवग्न्योर्निरकृतीशयोर्दिशिदले यादीन् लिखेत्तस्य वै
शिष्टेष्टसु वर्गकाष्टकमिदं यन्त्रं फणिभ्यो वधः॥ ४८॥

एकात्मना यो विनतासुतेन

मन्त्रेण सम्मन्त्र्य तु मन्त्रशक्तया ।

उदामवीर्यौषधिलिपहस्त

१० रसङ्गीडयेष्टयानपरो भुजङ्गैः ॥ ४९॥

आत्मरक्षां पुरस्कृत्य सर्पकीडां चिकीर्षयेत् ॥ ५०

टान्तजान्तौ च रान्तौ च णान्तनान्तौ विसर्गिणौ ।

नाभिहृतकन्धरातालुललाटेषु च विन्यसेत् ॥ ५१

न्यस्याथ सर्गिणां नान्तं न्यस्येत्सर्वाङ्गसन्धिषु ।

१५ तत्राङ्गदूषणीं विद्यां रक्षार्थं सम्यगुद्धरेत् ॥ ५२

अक्षिमातङ्गकेचोक्त्वेश्वरि सर्पपदं वदेत् ।

मुखशब्दं वदेत्पश्चान्निवारणपदं वदेत् ॥ ५३

शाङ्किंरी च पदं चोक्त्वा रेकान्ते शंखरीपदम् ।

तत्परं कुक्कुटपदं मैयूरेश्वरि पदं ततः ॥ ५४

५ पश्चाद्वृष्टय गां हास्याङ्गुङ्गाकारान्तमिमं मनुभ् ।

अनयाच्चाङ्गद्वृष्टिष्या स्पृशेत्सर्वाङ्गमेतया ॥ ५५

एवं कलृपतनुर्मन्त्री भुजङ्गैर्नाभिभूयते ।

सर्पान् संवोक्त्य संस्तम्य लिङ्गस्थानाशनादिभिः ॥

ग्राह्यान् विज्ञाय तैः क्रीडां विदधीत समाहितः ५६॥

१० ग्रीह्याः पद्ममहापद्मशङ्गशेषान्वयोरगाः ॥ ५७

ह्रस्वदोर्धकृशस्थूलानिति पूर्वादिलक्षणात् ।

पञ्चैतान् फणिनो गृह्यात् ? लक्षणेन विसर्जयेत् ॥ ५८

ग्राहस्याहेमुखे मन्त्री कलयेदाहारभूतिना ? ।

हिङ्गुशिष्युवचाव्योषनीलीदुग्धशिफायुतः ॥

१५ काये हस्ते समालिप्य क्रोडेत्सर्पेण सधकः ॥ ५९॥

1. (ग) त्वाक्षरि. 2. (क) शङ्किनी. 3. (क) लंवरी.

4. मधुरेश्वरि. 5. (क) ग्राह्याः परं महापद्म. 6. (ग) इदम-
र्धमन्त्र न. 7. (क) हिङ्गु शुक्लबला.

सर्पस्य दंशादन्तौ तु मार्जारेस्य नखेन वा ॥
गोधाकपोतचटकनस्वैराच्छादयेच्छनैः ॥ ६०॥

कृत्वा वक्राङ्गुलिं हस्तमृजुं कृत्वा तु मध्यमम् ।
तदग्रे पृथिवीं ध्यात्वा व्यस्यास्ये स्तम्भयेदहिम् ६१॥

५ कृत्वा हस्तमनुत्तास्तु ? अङ्गुली विवृता अपि ।
मध्यमानामिकाभ्यां च भुजङ्गस्योन्नतिं हरेत् ॥ ६२॥

तलं कृत्वा फणाकारं संहताकुञ्चिताङ्गुलिम् ।
हस्तं भुजङ्गमाकारं ध्यात्वा संस्तम्भयेदहिम् ॥ ६३॥

अङ्गुलिस्फोटनेनाथ सर्पस्य मुखपार्श्वयोः ।
१० शिखिपिञ्छेन वा कुर्यात् सर्पकीडां समाहितः ६४॥

हनुगण्डगलस्थौल्यं फणाल्पत्वं विवर्णता ।
उद्वर्तनं च दंशोच्छा लिङ्गान्येतानि भोगिनः ॥ ६५॥

पात्रेणाहिमवष्टम्य मार्जारनकुलादिभिः ।
तान् दृष्टा वा स्थित इति ध्यानाद्वोगी न गच्छति ॥

१५ ऊर्ध्वाधःकल्पिताभ्यां च भूवेशमभ्यां निरोधितः ॥ ६७

1. (क) मार्जारककुलादिभिः

तारां कृरु पदं कुले वर्मास्त्रं विद्ययानया ।
 संयुक्तेन समारेण विडस्तत्त्वधो भवेदहिः ।
 प्रादक्षिण्येन सिकतातोऽितोहिर्न गच्छति ॥ ६८॥

कौटिल्यं भोगसङ्कोचः शशासो नेत्रार्धमीलितम् ।
 गृहनं स्वल्पचेष्टा च दंशचोरस्य लक्षणम् ॥ ६९॥

पूर्वपार्श्वद्वयं पृष्ठेष्टादिशन्ति द्विजातयः ।
 अशक्त ? पञ्चगीदष्टे सर्पदष्टे फँलं भवेत् ॥ ७०॥

पूर्वाह्वे वापराहणेवा दष्टे शक्तिर्बलं क्रमात् ॥ ७१
 निशाचासरसन्ध्यासु बलवत्यस्त्रियाद्यः ।

एकाङ्गुलं स्यादृष्टानां मध्यं बालेन दं शितम् ॥ ७२
 सर्पेण द्वाङ्गुलं यूनावृद्धेनत्र्यङ्गुलं भवेत् ।

पूर्वाह्वे बलवान् बालो मध्याह्वे च युवा बली ।
 वृद्धोऽपराह्व इत्येवं विद्यामात्रेण तद्वलम् ॥ ७३॥

विप्रराजोरगविषभनुवर्तनया हरेत् ।
 अन्यत्सर्पविषं विद्वान् बलात्कारेण संहरेत् ॥ ७४॥

1. (ग) इदमध्ये कोशान्तरे नास्ति. 2. (ग) च लंभयेत्.
 3. (ग) विद्याद्रात्रौ च.

मुक्तकालमनन्तादीन् वाराणां तु विधीयते ॥ ७५

शेनिवारस्य रात्र्योदौ षष्ठ् भागः पञ्च तत्परम् ।

चतुरष्ट तथासप्त विंशत्काल मितीरितम् ॥ ७६

तद्वारं सप्तधा कृत्वा शेषादीन्याजयक्रमात् ॥ ७६॥

अङ्गुष्ठाङ्ग्निषु जड्घोरुनाभिहङ्गलमूर्धसु ।

गात्राण्येतानि शेषादिनागानां योजयेक्रमात् ॥७७॥

एवं कृत्वा तु मतिमानयत्नेन विषं हरत् ॥ ७८

इति काश्यपीये गसुडपञ्चाक्षरीकल्पे सर्पक्रीडा
लक्षणादि विधिः ।

षष्ठोध्यायः ।

1. (क) निशाचरस्य. 2. (क) विंशत्कालम्. 3. (ग) न्वनियोजयेत्. 4. (क) अङ्गुष्ठाङ्ग्नी च.

सप्तमोऽध्यायः ।

शेषादिमन्त्रान् वक्ष्यामि शृणु गौतम सुत्रत ।
ओमं पदमथोच्चार्यं कं रवं गं धं पदं वदेत् ॥ १

आं खुरु द्वयमुच्चार्यं चययुग्ममनन्तरम् ।
अनन्तपदमुच्चार्यं विषं हरेपदं वदेत् ॥ २

५ संक्षिप्त हः प्रक्षिप्त हः अनन्तहृदयाय पुः ।
स्वाहान्तं मन्त्रमुच्चार्यं शेषस्थानं विमर्द्येत् ॥ ३

श्रुतमन्त्रमयत्नेन भेरीशब्दादिनिख्नात् ।
अनन्तान्वयजाताहिदृष्टस्याशु विषं हरेत् ॥ ४

ओं इं पदमथोच्चार्यं चं छं जं झं पदं वदेत् ।
१० ईं हूं जं वासुकिं चोक्त्वा विषं हरेपदं वदेत् ॥ ५

संक्षिप्त हः प्रक्षिप्त हः वासुकीहृदयाय पुः ।
स्वाहान्तं मन्त्रमुच्चार्यं तत्थानं मर्द्येहुधः ॥ ६

अशनीशब्दभाषेण वासुकेर्विषनाशनम् ।
ओं उं पदमथोच्चार्यं टं ब्डं ढं पदं वदेत् ॥ ७

ओं उं पदमथोच्चार्य तक्षकेतिपदं वदेत् ।

विषं हर पदं चोक्त्वा संक्षिप हः पदं वदेत् ॥ ८

प्रक्षिप हः पदं चोक्त्वा तक्षकेतिपदं वदेत् ।

हृदयाय पदं चोक्त्वा पुः स्वाहामन्त्रमीरितम् ॥ ९

५ अव्रह्मण्यपदं चोक्त्वा अविधापदमुच्चरेत् ।

पदद्वयान्वितं मन्त्रं तक्षकस्य विषं हरेत् ॥ १०

ओं ऋं पदमथोच्चार्य तं थं दं धं पदं वदेत् ।

ऋं स्फुरद्वयमुच्चार्य स्फोटयद्वयमुच्चरेत् ॥ ११

हुं फट्कार्कोटक विषं हर संक्षिप हः पदम् ।

१० प्रक्षिप हः पदं चोक्त्वा कार्केटकपदं वदेत् ॥ १२

हृदयाय पदस्यान्ते पुः स्वाहामन्त्रमीरितम् ।

गृध्रशब्दसमायुक्तं कार्केटकविषं हरेत् ॥ १३

ओं लुं पदमथोच्चार्यं फं बं भं पदं वदेत् ।

लुं दह द्वय मुच्चार्य छिन्द मुच्च द्वयं वदेत् ॥ १४

१५ अहो पद्म विषं चोक्त्वा हर संक्षिप हः पदम् ।

प्रक्षिप हः पदं चोक्त्वा पद्मशब्दमथोच्चरेत् ॥ १५

हृदयाय पदस्थान्ते पुः स्वाहामन्त्रमोरितम् ।
गर्जितं सूकरेसमं पद्मान्वयविषं हरेत् ॥ १६

ओं एं पदमथोच्चार्य यं रं लं वं पदं वदेत् ।
ओमैं पद्म महापद्म विषं हर पदं वदेत् ॥ १७

५ ओं एं पदमथोच्चार्य महापद्मपदंवदेत् ।
संक्षिप हः प्रक्षिप हः महापद्मपदं वदेत् ॥ १८

हृदयाय पदस्थान्ते पुस्त्वाहामन्त्रमुच्चरेत् ।
गृहदाहादिकथनाद्वीतवाद्यस्वरादपि ॥ १९

महापद्मान्वयविषं मर्दनेन विनश्यति ।
१० ओं ओं पदमथोच्चार्य शं षं सं हं पदं वदेत् ॥ २०

ओं हं सः शङ्खपालान्ते विषं हर पदं वदेत् ।
सङ्खिप हः प्रक्षिप हः शङ्खपालपदं वदेत् ॥ २१

हृदयाय पदस्थान्ते पुस्त्वाहामन्त्रमुच्चरेत् ।
घूते वराटिकोत्तानभङ्गस्तद्विषहा भवेत् ॥ २२

१५ भुक्त्वैकविंशतिग्रासान्यदि भक्तस्य मन्त्रितात् ।
कं दैहीत्युदितो दष्टो निर्विषोऽम्भः प्रयच्छति ॥ २३

यां कामपि कथां तत्र विषष्णीमथवा वदेत् ।
शङ्खपालान्वयविषं मन्त्रेणानेन नाशयेत् ॥ २४

ओं अं पदमथोच्चार्यं लङ्कं अःपदमुच्चरेत् ।
कुरुद्युयं क्षुद्रयं च चुलुयुगमं वदेत्पदं ॥ २५

५ गुल्मिकेति पदस्यान्ते विषं हर पदं वदेत् ।
संक्षिप हः प्रक्षिप हः गुल्मिकेति पदं वदेत् ॥ २६

हृदयोय पदस्यान्ते पुरस्वाहामन्त्रमुच्चरेत् ।
शर्करा राजिका चाम्भो मन्त्रेणानेन मन्त्रितम् ॥ २७

क्षिप्त्वा दिग्न्तरे सद्यो गुल्मिकाहिविषं हरेत् ।
१० शुक्लाष्टम्यां त्रीण्ययुतं सिध्यै नागमनुं जपेत् ॥ २८

शालिपिष्टं गुलं सक्तु नालिकेरजलं ददेत् ।
तत्प्रसादेन शेषाद्यन्वयजं संहरेद्विषम् ॥ २९

स्वनामवज्जपेन्मन्त्रं स्वं स्वं स्थानमुपस्थृशेत् ॥ ३०

शेषादिकाले दृष्टानां हरेत्क्षेत्रितमादितः ।
१५ एवं कृत्वा तु मतिमानयबेन विषं हरेत् ॥ ३१

इति काश्यपीये श्रीमद्भरुदपञ्चाक्षरीकल्पे
सप्तमोऽध्यायः ।

अष्टमोऽध्यायः

दर्वीकरा मण्डलिनो राजलिंबैतकास्तथा । १
 दर्वीकरेण दृष्टस्य शृणु रूपाणि गौतम ॥
 मुखं पाण्डु भवेत्पातदंशश्च परिदूयते ।
 दाहश्च जायते तस्य निद्रा चैव प्रबाधते ॥ २
 ५ वेपन्ते चास्य गात्राणि सततं च विजृम्भते ।
 तत्रौषधं प्रवक्ष्यामि येन संपदते सुखम् ॥ ३
 नस्याङ्गनादिलेपैश्च पानमक्ष्यादिना ततः ।
 पाटलीविल्वमूलं च शिरीषं च तथार्ककम् ॥ ४
 द्वे हरिद्रे च माङ्गिष्ठां तगरं चन्दनं तथा ।
 १० सरलं चैव लोध्रं च कृत्वा मूत्रेण पेषयेत् ॥ ५
 अङ्गनं चैव नस्यं च मृतसङ्गीवनं परम् ॥ ५॥
 अङ्गोलमूललवणे द्वे बृहत्यौ पलानि च ।
 कदुत्रयं च सिद्धार्थं गृहधूमं तथैव च ॥ ६॥

एतानि समभागानि कृत्वा तोयेन पेषयेत् ।

अज्जनं चैव नस्यं च मृतसञ्जीवनं परम् ॥ ७॥

ईश्वरा कदली नागी चन्द्रास्येव घनस्थिनी ।

निर्गुण्डी चेति वर्गोऽयमेकदैव पृथक् पृथक् ।

५ अज्जनं चैव नस्यं च मृतसञ्जीवनं परम् ॥ ९

शिरीषपुष्पस्वरसेन भावितं

सहस्रकृत्वो मरिचं सिताहृयम् ।

प्रयोजयेदज्जननस्यलेपनं

पानं च कृत्वा गरलाशनिस्स्यात् ॥ १०

१० किंशुकपत्ररसं नसि दद्योत्

पात ? विषं विनिहन्ति च शीघ्रम् ।

औषधराजसकायजलेन

दार्विविषं शमयेत् क्षणमेव ॥

११

चुञ्चुन्द्रीतविगृहीतवधकमेण ?

१५ व्यूषं च हिङ्गः लशुनं समभागमेव ।

एतानि चूर्णविहितं विषस वर्त ? नश्येत
सा ? चूर्णनासिकमिति प्रतिपूरणेन ॥ १२

श्वेतार्कमूलं गिरिकर्णकायाः
गृहप्रवालं लशुनं च कोष्ठम् ।

५ नस्यं चेरत् प्राणवियोगकाले
प्युच्चिष्टते वासुकिनापि दष्टः ॥ १३

रम्भास्मसा भावितमश्वगन्धो
वचा शिरीषं कदुकत्रयं च ।

नस्याञ्जनानि क्रिययोपयोगा-
१० दुच्चिष्टते वासुकिनापि दष्टः ॥ १४

शिरीषबीजपुष्पार्कक्षीरबीजकदुत्रयम् ।

विषं विनाशयेत्पानलेपनस्याञ्जनादिना ॥ १५

केतकास्थिरसे वस्त्रशकलं भावयेच्चिरम् ।

विषं हरति नस्येन शुष्कं तैलविमर्दिम् ॥ १६

१५ सहिङ्गुशककोपेन ? पाणिना वक्नासिके ।
विधायाथ स्पृशेदेवं त्रिः कुर्याद्विषशान्तये ॥ १७

हिङ्गुपीतार्कवक्राम्भोनस्यादुत्तिष्ठते विषी ।

क्षीरं हयारिमूलेन लवणानि गदाशिनिः ॥ १८

नस्येन विषहृद्यष्टिविसक्षो ? हृद्वलं तथा ।

निर्गुण्डाग्निकवैकुण्ठे वाहवल्लीरसा समा ? ।

५ व्योषहिङ्गुवचायुक्तं विषं नस्यादिना हरेत् ॥ १९॥

गृहधूमनिशायुग्मसलिलं तण्डुलीयकम् ।

हरीतकी वचा लोब्रहिङ्गुनिम्बदलान्वितम् ॥ २०॥

विषाम्भशिशग्न्यमूलत्वग्न्द्रोणाम्भौ रामठोषणा ।

समभागीकृतं सर्वं नस्यादि विषनाशनम् ॥ २१॥

१० सगुञ्जाहिङ्गुवकुलशिशग्न्युलग्रससंयुतम् ।

वाहवल्लीरसो हिङ्गु वचा मरिचमिश्रिता ।

द्वयं नस्यादिना कृत्वा विषब्नं परमौषधम् । २२

सगुञ्जास्थि शिफावहि शिखाहिङ्गु शिवोदकम् ।

नस्याज्जनाद्विषं हन्यात्कालकूटमपि क्षणात् ॥ २३॥

१५ ॥ शिरीषत्वक्त्रिकटकं वचारम्भाबुभाविता ।

* इति नस्य प्रकरणम् इति (ख) कोशो.

खारीवेगकरज्ञास्थिव्योषनिम्बशलाटयुक् ।
नस्याज्ञनादिना हन्याद्विषं स्थावरजङ्गमम् ॥ २५॥

कोशातकीवचाहिङ्गुर्शिरीषार्कपयोयुतम् ।
कदुत्रयसमेषाम्भो हरेन्नस्यादिनो विषम् ॥ २६॥

५ रामठेक्षोरुसर्वाङ्गं चूर्णं नस्याद्विषापहम् । २७
विषं हन्ति शिक्षा वहिशिखाविजयरागयोः ।
द्रोणान्वितानगण्डीररसं ? नस्याद्विषापहम् । २८

मातृघाति सुहिक्षाम्बु ? भाविता विषनाशिनी ॥२८॥

कपोतकपिमार्जरगोधानकुलपोत्रिणाम् ।

१० समस्तशिखिनां पित्तं क्षौद्रीशृङ्गीस्थितं तथा ॥ २९॥

नस्याज्ञनादिना हन्याद्विषं स्थावरजङ्गमम् ॥ ३०
खारीहिङ्गवभिकाव्योषनस्यमावेशकृद्धवेत् ॥ ३०॥

शिरीषमाधवीणुज्ञाहेमबीजं वचोषणे ।
त्रपुष्ठोर्कं दवमूलं ? भृङ्गीमूत्रं विषं हरेत् ॥ ३१॥

इति नस्याज्ञनोभयप्रकरणम्.

अथाज्ञनप्रकरणम् ।

मांसीचन्दनसिन्धूत्यकृष्णयष्ट्युत्पलोत्पलैः ।

समूत्रैरज्ञनं सद्यो विषसुप्रबोधनम् ॥ ३२॥

वेषाम्भसुरसापुष्पकरञ्जास्थिकदुत्रयम् ।

५ द्विनिशाविल्वपञ्चाङ्गं पूर्ववत्स्यात्तदञ्जनम् ॥ ३३॥

शिरीषनिम्बसक्काथ वेगकोशात्कीफलम् ।

सवत्साश्वारिहेमार्कस्नुहीमूत्रं विषापहम् ॥ ३४॥

नतोषणनिशादारुकरञ्जार्कशिला मधु ।

यष्टि ? शिरीषकृष्णाश्च गणोऽयं विषसूदनः ॥ ३५॥

१० शिरीषैलानिशालक्षामांसीयष्टिकरेणुकम् ।

लवणानि त्रिवृद्यष्टिविशालान्यूषणं निशे ।

एतौ समधुमाञ्जिष्ठौ गोशृङ्गस्थौ विषापहौ ॥ ३७

शिलालं चन्दनं कुष्ठं त्वर्कैलाभ्रमञ्जकम् ? ।

सुरसे हव्यवक्रासृक् मांसीराजीतृणांशिता ॥ ३८

१५ हिङ्गवम्बुरोचनास्पृका (का) क्वान्ता च विषहङ्गणः ॥

कौन्ती कुष्ठं नतं व्योम सुरसा शारिबा धनः ।

1. (ग) त्वर्कैलाभ्रपञ्चकम्.

हेला हिङ्गुवचोयष्टि विळङ्गं सिन्धुमाक्षिकाः ॥ ३९॥

पालाशक्षारजे तोये पच्यमाने क्षिपेदिमान् ।

किञ्चिल्लिठा विषहरो गोशृङ्गस्था विषक्रिया ४०॥

इति जैञ्जनप्रकरणम्.

अथलेपनप्रकरणम् ।

५ निर्गुणिडिकार्पणरसेन सार्धं

संभाव्य शुभ्रं लशुनं च सार्कम् ।

आलेपनं चैव सदृष्टकानां

क्षिप्रं विषं हन्ति च वासुकीनाम् ॥ ४१॥

वकुलास्थिमज्जा सह यक्षदन्तं

१० स्तन्येन पिष्टा त्वनुलोभलेपः ।

दर्वीं च लूतामहमप्डतीनां

विषं विशेषादचिरेण हन्ति ॥ ४२॥

तिन्त्रिणीजलसंयुक्तं शङ्खचूर्णनुलेपनम् ।

तक्षकेणापि दृष्टस्य शीघ्रं विषविनाशनम् ॥ ४३॥

१५ स्नुहार्कक्षीरलवणे रामठं काकुजीरकम् ।

पैशाचपत्रसारेण लेपनं विषनाशनम् ॥ ४४॥

सशुण्ठीलशुनलाक्षाहिङ्गनिशाद्यम् ।

राजीमातुलमूत्राद्यं हरेष्टेषादिना विषम् ॥ ४५॥

व्योषाश्वारिवचानीलीमूलतैलान्वितं तथा ।

५ उच्चाटपथसा खार्याः विह हव्य ? ग्लेपनं भवेत् ४६॥

तगरुं केसरः कुष्ठवचोन्मत्तास्थिचन्दनम् ।

तण्डुलाम्बु च तल्लेषो भवेद्विषविसर्पहा ॥ ४७॥

इति लेपनप्रकरणम्.

अथपानप्रकरणम् ।

मयूरपित्तेन च तण्डुलीयकं

काकाण्डयुक्तं प्रपिबेदनल्पम् ।

१० विषाणि सस्थावरजङ्गमानि

सोपद्रवाण्यप्यचिरेण हन्ति ॥ ४८॥

तैलं तिलोनां पललं गुलं च

क्षीरं तथार्कं समसेव पीतम् ।

अलर्कमूलं विषमाशु हन्ति

१५ विषाणि सस्थावरजङ्गमानि ॥ ४९॥

श्वेतार्कमूरुं कुटजस्य बीजं
कोशातकीजातिरसेन पिष्टम् ।
अलर्कमूरुं विषमांशु पाना-
दुच्चिष्ठते वासुकिनापि दष्टः ॥ ५०॥

५ गवां शकूद्रसं सर्पिस्सहितं पाययेद्गुधः ।
हृदयावरणं नाम जीवरक्षाकरं परम् ॥ ५१॥
इतिषानम् ।

अथ भक्ष्यप्रकरणम् ।

बृहन्पिष्टलिकापत्रं लवणं समभावितम् ।
एतद्वद्यं च दातव्यं विषवेगो न विद्यते ॥ ५२॥
इन्द्रवल्ल्यभिरुद्देण तुलसीदेविका सह ।
१० तद्रसार्क त्रिकटुकं चूर्णं भक्ष्यं विषापहम् ॥ ५३॥
इति भक्ष्यम् ।

अथ गुलिकाप्रकरणम् ।

पच्चाङ्गं कृष्णपञ्चम्यां तृतीयस्यायसा विना ? ।
गृहीत्वा मूत्रपिष्टस्तैर्विषभ्नी गुलिका कृता ॥ ५४॥

छायाशुष्काः शक्तिमत्यस्सर्वत्र गुलिकाः स्मृताः ॥ ५५

जातवत्सशकृन्मूत्रवर्तिलेपो विषं हरेत् ।

हिंगुलं लशुनं व्योषं धान्या ? मृदुलिकास्तथा ॥ ५६

शिरीषपुष्पश्लेष्मातकरञ्जनतर्णिका ।

५ मायूरसारव्याधातं शाब्दिका माद्धिका वचा ॥ ५७

पित्तानि मेषनकुलबिडालशिखिपोत्रिणाम् ।

तैः कृता गुलिका हन्यात्सर्वद्वेलग्रहादिकम् ॥ ५८

इति गुलिका ।

इति काश्यपीये अष्टमोऽध्यायः ।

नवमोऽध्यायः ।

—

मण्डलिना तु दृष्टय शृणु रूपाणि गौतम ।

पित्तदोषसमायुक्तस्वेदहिङ्काविमोहितः ॥ १

उष्णस्तशोफः पीतश्च दंशो मण्डलिनः पूर्युः ।

घोणसानां चिकित्साथ व्यस्ताव्यस्ता च कथ्यते ॥ २

५ श्रेतकुष्ठम्भानाम भूमिसूचिस्तथैव च ।

हेमरोगमसृक् शोफरङ्गमण्डलिते दश ॥ ३

तदृङ्गमण्डलीषङ्गमेवं षोडश कीर्तिम् ।

तत्रौषधं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् ॥ ४

नवनीतं दधि मधु सैन्धवं च कटुत्रयम् ।

१० एतन्मण्डलिदृष्टानां पानेन विषनाशनम् ॥ ५

सूदं कदम्बमाज्येन पिष्ठा भक्षेदनुर्जलम् ।

रक्तपोण्डश्च चित्राणां मण्डलीनां विषापहम् ॥ ६

1. मण्डलीनामिति सर्वत्र. 2. (ख) पृथक. 3. (क) सहानाम. 4. (क) तदंश. 5. (क) सूदर्कदवभक्षितपानिति-पृष्ठम् । रक्तसितास्थिपण्डलिदृष्ट विषापहं दृष्टम्. इति दृश्यते.

शुण्ठीमरिचपिघल्या सैन्धवं समभागकम् ।

नवनीतेन लेपेन मण्डलीनां विषं हरेत् ॥ ७

श्रेतमण्डलिनो गात्रश्वयथुर्दशवेदना ।

शिरोक्षिरुक्ष्याश्रवर्णमेद उर्वारुकं ? तथा ॥ ८

५. नवाद्विः कफनिर्यासं पत्तवा लिम्पेतिप्रवेदपि ।

कुष्ठमण्डलिनः कुष्ठवर्णानि त्वग्विवर्णता ॥ ९

वेगाकल्के महारक्तपुच्छं खारियुतं न्यसेत् ।

ब्रीहिस्थं त्रिदिनं कृत्वा खार्या पिष्टा द्वयं लिपेत् ॥ १०

कुटिलस्योरगरस्येवं दंशस्य परितो रुजा ।

१०. श्लेष्मातकशिरीषत्वक्षखार्या लेप्या सगैरिका ॥ ११

सुंपर्णवेगयोर्मूलमाज्येन पयसा पिवेत् ।

महामण्डलिनो मूर्च्छारोगारोचौ मनोजलम् ॥ १२

स्कन्धप्रदेशो वातश्च सुंपकमजदुग्धयुक् ।

कांस्ये पत्तवाशये त्सोणं विषहृच्छदिरेचनान् ॥ १३

1. (क) शिरोरुक्ष्याश्रवयोः. 2. (क) कुटिलास्याग सूनि-स्स्युः. 3. (ख) सुगन्धि. 4. (क) मूर्ध. 5. (क) सुपाकमज दुग्धयुक्. 6. (क) कोष्णं.

पाणौ कुक्षौ तथा तत्स्याद्गुक्तमन्यविषेषपि । १३
 भूममण्डलिनश्चेष्टा नासाद्वृष्टोर्जलस्वः ॥ १४
 ज्वरशोफौ शिरोरुक्त्वं जंबूत्वक्पुड्मूलयुक् ।
 खार्या पेया चिरायत्वक् का ? समूलसरीदलौ ॥ १५
 ५ सोदुम्बरत्वचौ लिम्पेदाद्वाणे धूपयेच्छनैः ।
 महामण्डलिनोदंशा उपर्युपरि शुष्यति ॥ १६
 बहुमूत्रं पिपासोच्चैरपाङ्गावरुणे दृशौ ।
 कदलीमूलमाग्रत्वक् दर्भोशीरौ च मस्तुका ॥ १७
 लिम्पेत् पिबेच्च तां तीक्ष्णघोणसव्यसिरां स्फुटां ।
 १० दन्ताः कटकटा जिह्वा निश्चेष्टा नेत्रवेदना ॥ १८
 वेतसार्जुनयोश्चर्म संरावासी गुलं लिहेत् ।
 वेगापलुप्तलाशास्थि खार्या लिम्पेत् पिबेदपि ॥ १९
 कृष्णस्य ज्वरहृच्छैत्यशिरोरोगादिवर्धिता ? ।
 पश्यामलकगुञ्जास्थि शुष्टीं प्रक्षिप्य पाचयेत् ॥ २०
 १५ प्रस्थांभोष्टांशशिष्टं तत्तावदाज्यान्वितं पिबेत् ।

1. (क) स्वास्त्रे. 2. (क) सुराडास्थि.

दृशैवान्ते ब्रणानि स्युर्यदि तस्याग्निदग्धवत् ॥ २१
 कपोतिरुक्षपित्यास्थि विश्वाभूर्गिरिकर्णिका ।
 खार्या लिम्पेत् क्षते शुक्रैः पर्णैरक्षाश्वमारयोः ॥ २२
 तण्डुलीभस्संयुक्तैरङ्गं लिम्पेत्त्र धूपयेत् ।
 ५ पिशाचस्य रुजाङ्गनां वैवर्ण्यमतिवेदना ॥ २३
 असम्बद्धं वचोऽल्पं च दाहश्चेष्टा पिशाचवत् ।
 पीतार्कपर्णकृष्णास्थिकलं नस्येत्सकाञ्चिकम् ॥ २४
 तण्डुलोग्रतरोमूलं वकुलस्य च चन्दनम् ।
 लिम्पेदाज्येन तक्रेण दहेदंशं च सर्पिषा ॥ २५
 १० सरक्तपुच्छं श्यामादिपुच्छं खार्या प्रलेयेत् ।
 हेममण्डलिनो जिह्वा शुष्का कुरुकुरायितम् ॥ २६
 वैवर्ण्यमुदाराध्मानं पीते नेत्रे शिरोगदः ।
 सिञ्चेन्नास्या दृशौ शुष्ठो मूँद्रीका तुलसी मधु ॥ २७
 कुण्डलीं महिषीक्षीरं तण्डुलोदनमाशयेत् ।
 १५ दंशो क्षौद्रौषणं लिम्पेद्विसर्पस्याक्षिविभ्रमः ॥ २८

1. (ग) ज्ञासि. 2. (क) मृत्तिका. 3. (क) कुलस्थ.

वमनारोचकौ दाहः पूर्वाह्ने शौत्यमन्यथा ।
 गात्राणां कम्पनं जाडयं विसर्पपुलकानि च ॥ २९
 गिरिकर्णी वचाविश्वाकुण्डलोषणकाञ्जिकम् ।
 लिभेत् सिञ्चेन्नसि क्षौद्रं गिरिकर्णिकयान्वितम् ॥ ३०
 ५ पीतं नेत्रस्य बाधिर्यं पाण्डुता नेत्रवेदनाः ।
 रोमकूपेष्वस्त्रक्सोवस्सलिलं नेत्रनासयोः ॥ ३१
 अशक्तिरग्निमान्द्यं च लिपेत्खार्या द्विपंत्रकम् ।
 नागरं मरिचं चिङ्गा शिशुमूले वचां लिपेत् ॥ ३२
 कोशातकीरसैर्वेगा लाङ्गली जातवत्सविट् ।
 १० पेयं लेप्यं च पयसा वचामाज्येन वा पिबेत् ॥ ३३
 रोममंडलिनः कंडूनेत्रमान्द्यास्यतिक्तता ।
 निर्वेदो जानुनी ? शैत्यं तीक्ष्णाग्निर्देहरक्तता ॥ ३४
 हृदौष्ण्यं रोमविश्लेषः पुष्पमूले शिरीषजे ।
 लांगलीमूलकोशातिरसा धे ? पानलेपने ॥ ३५
 १५ खर्यार्द्धमातुलोन्मत्तवेतकीमूलनोगरान् ।

लिंपेद्विश्ववचाहिंगुवेगाथिलशुनान्वितम् ॥ ३६
 सार्कपत्रं शक्रवल्लीमूलं लिंपेतिपेत्तया ।
 कुंभमण्डलिनो वाणो गर्द्दाचानुनासिका ॥ ३७
 तृष्णादिवेदना शोषः पारवश्यं विजृंभिका ।
 ५ ज्वरेश्वरोहहजा जिह्वाकंपनं क्रिमि ? शीतता ॥ ३८
 रुजा दहनदेहेच्छा शावो विश्लेष ओष्ठयोः ।
 मयूरपित्तलवणान्युशीरगिरिकर्णिके ॥ ३९
 पिबेलिंपेच्च पयसा नीलीपाठाश्ववैरिणाम् ।
 मूलं व्योषं च तैलेन पाययेष्येष्येदपि ॥ ४०
 १० शिरीषपञ्चकं हिंगु सैन्धवं द्विमुखोरगम् ।
 मूलं निर्गुण्डिकोयाश्च खार्या लिंपेतिपेदपि ॥ ४१
 असृडमंडलिनो वक्त्रनासिकादेरसृक्स्त्रवः ।
 तन्द्रीदौर्गन्ध्यनिर्वेदाः पारवश्यं च जागरः ॥ ४२
 लिहेत्कुष्ठदधिव्योषं सिन्धुतक्रोत्यमाक्षिकम् ।
 १५ नीलीमूलं सनिंबत्वक् चर्वित्वा तज्जलं पिबेत् ॥ ४३
 तत्काथमथवानिंबत्वक् क्षीरं पानलेपनम् ।

मूलैः पुनर्भवां बष्टामुसलाकिंशुकोऽवैः ॥ ४४
 लेपनादीनि कर्माणि कारयेत्सदाकृद्दसैः ।
 सक्षीरं क्षीरेवृक्षाणां कषायं ससिता कणा ॥ ४५
 शीतलं पिबता नश्येदसृङ्गमण्डलिनो विषम् ।

५ शोफ (गोप) मण्डलिनो गात्रगौरवं श्वयथू रुजं ॥ ४६
 अशक्तिस्तंभनं जाडयं पावरश्यमरोचकम् ।
 श्विरया योष ? दोषाभ्यां खार्या पंचाम्रवर्णणा ॥ ४७
 महिषीशकृदुन्मत्तकल्काभ्यां चोपनाहयेत् ।
 अंश्रकं व्रीहिशुधाशम कोद्रवं दधिपेषितम् ॥ ४८

१० जंबीरस्य रसे पक्वं शोफहृत्सिन्धुयुक्तिप्रवेत् ।
 लेपान्तुषं नारिकेलसो मंडलिशोफहृत् ॥ ४९
 वातारथावन्त्यपाख्यौ सद्यग्नोनी शुक्रमंबुमत् ।
 क्षपैस्त्वामन्त्रमुदितं ? सर्वमण्डल (शोफ) दोषहृत् ॥ ५०
 सुं क्ष्मं लं षं क्षडित्येवमानन्दाख्यार्णपञ्चकम् ।

१५ शेषमंत्रमिति प्रोक्तं घोणसाखुविषं हरेत् ॥ ५१

भूं हुं हर विषं हूं स्याद्विषं पक्षियुगं वदेत् ।

वसुन्धरापदस्यान्ते विवरं गच्छ गच्छ च ॥ ५२

ठः पदद्वयमुच्चार्य पुः पदद्वयमुच्चरेत् ।

हुं पदद्वयमुच्चार्य स्वाहान्तं मन्त्रमुत्तमम् ॥ ५३

५ दष्टो मण्डलिरूपी (पे) तु पोत्रिणा धावितो भवेत् ।

वह्नौ प्रविष्टं तं दग्धं ध्यायन् मन्त्रमिमं जपेत् ॥ ५४

नमो भगवतेत्युक्त्वा खेटकेति पदं वदेत् ।

सहस्रभुज तस्यान्ते सहस्रपदमुद्धरेत् ॥ ५५

नेत्र उल्काविषमुख विषं दह हन द्वयमुच्चरेत् ।

१० विषंभोजन तस्यान्ते वज्रहस्तद्वयं वदेत् ॥ ५६

हनद्वयं हुं द्वयं मुष्टिवन्धनं चोच्चरेत् ।

पश्चाद्विषं समुच्चार्य धर लवेति चोच्चरेत् ॥ ५७

पक्षि हुं फट द्वयं चोक्त्वा भोस्त्वाहा प्रणवादिकम् ।

अङ्गमण्डलिना दष्टं ध्यात्वा मण्डलिनिग्रहम् ॥ ५८

१५ तं खादन् सूकरो भूत्वा जपेदेतद्विषापहम् ।

1. इदमर्थं सर्वत्रैकरूपं. 2. (ग) एतदाद्यर्थत्रयंनास्ति.

भूम्यां गच्छ विषान्मुक्तः पुरस्वाहा प्रणवादिकम् ॥

दं शेन निर्यतो वेदामूर्धतः ? कृष्णमूषकान् ।

दुण्डुभं त्वनुधावन्तं ध्यांत्वा दन्तैः प्रताङ्गेत् ॥ ६१

स्मरन्नेवं जपेन्मन्त्रं मण्डलीक्षेलशोफहृत् ।

५ ओं ह्रां ह्रीं पदमुच्चार्य कल्प पक्षिपदं वदेत् ॥ ६२

देवैः अः पदमुच्चार्य अहमेति पदंवदेत् ।

विमुक्तपदमुच्चार्य पारस्वाहान्तमुच्चरेत् ॥ ६३

तास्वूलखादनान्मन्त्रो हरेन्मण्डलिनो विषम् ।

दंशकाहिमधोवक्रं वमन्तं धूमवद्विषम् ॥ ६४

१० दष्टं विचिन्तयित्वैवं मर्दस्तद्विषशोभहृत् ।

तद्विषी श्रेतपोत्रिभ्यां भुक्तोत्तादीनि ? निर्विषम् ॥ ६५

विषमूत्रस्तम्भने नाभेरधोलेष्यं विषस्य विट् ।

सतण्डुलोदकं भेकवसा वा विसृजेच्च तौ ॥ ६६

पिण्डालपत्रिकामूलं शीताङ्गः कुक्षिमालिखेत् ।

१५ सर्वं स्वति तत्रथं पुरीषं मूत्रमेव वा ॥ ६७

चूर्णे तकोत्थरजनीलोद्वैसह विलेपयेत् ।

लोणस्य पानं लेपथ मण्डलीक्षेलनाशनम् ॥ ६८

सस्तन्यं वकुलस्यास्थि नस्यान्मण्डलिशोफहत् ।

विभीतकशतावेरीमुसलोवेगजां शिकाम् ॥ ६९

५ आम्रेण मेषीतक्रेण तदंशोपरि लेपयेत् ।

स्वार्या कपोतिमूलांसा ? चिञ्चास्थि सतुषं लिपेत् ७०

सघृतं वज्रिकामूलं पिवेष्ट्विम्पेच्च तत्क्षते ।

वैगापाकलयोर्मूलं तत्पर्णरसपेषितम् ॥ ७१

सदेवदारुमहिषीशकृन्मूत्रेण पेषितम् ।

१० विषशोफहरावेतौ त्रिशूलीघोणसार्तिहत् ॥ ७२

ससिन्धुं नालिकेराज्यं मण्डलिक्षेलहत्पिवेत् ।

त्वक्जलं नीलिकाभाव्यं मेषशृङ्गी च यामिनी ॥ ७३

स्वायैषां मूललेपेन नश्येन्मण्डलिनो विषम् ।

सक्षीरस्फोटकामूलकाथस्तम्भविषं हरेत् ॥ ७४

१५ वचाशिष्टुत्वचौ पर्णौ नन्द्यावर्तवितानयोः ।

दोर्वल्लोसुरसायोषद्रोणोन्मत्तस्फुटा निशा ॥ ७५

नवां पानलकुषं च चिञ्चापत्राणि यामिनो ।

पिप्पलीं गृहसप्तश्चमूलं सिंहावलिं स्थिराम् ॥ ७६

त्रीन्योगांस्तद्वीषो लिम्पेत् खारीतत्पुलान्वितान् ।

विषावसाने लिम्पेत तक्रेणाक्षफलास्थि च ॥ ७७

५ चूर्णं तत्रमवं महातशिफालंकं कदल्याः फलं
तुम्बीहिङ्गु मुनिशिराशोशिरावजलं नीलीसगुञ्जी शिफा।

चूर्णं नागलतादलं दधि नृपो लोणस्य पिण्डत्रयं
योगानामिदमाशु मण्डलिविषं लेपेन निर्मूलयेत्॥७८

कुषोग्रालशुनं सरामठफलं व्योषं पिवेजातिकां

१० दोर्वल्लीसुरसाब्जकाम्निकरसे पित्ताहिदेष्टः पुमान् ।

काशमर्येण च जीवकर्षभयुगं न्यग्रोघशुङ्गं सितो
मञ्जिष्ठामधुकैश्च संयुतमसौ तत्क्वेलशान्त्यै पिवेत् ।

कापीसनोलोब्जशकृत्तिलानां

धूपाद्विषं न श्यति घोणसोत्यम् ।

1. (क) पिपीलि. 2. (क) बलकम्. 3. (क) पित्ते.

तथाग्रगत्वक्तिलपोनिविष्टा

मयूरपिंच्छैर्विहिताच्च धूपात् ॥

८०

दोषा शृङ्गी कनककटुकी कायका मूर्ध्वपुष्पी

कोशातक्यौ दधि च महती मण्डलीद्वेलकण्डू ॥

५ तेषां लेपशशमयति पुनः बुद्धुदं तद्विषोत्थं

सद्यो हन्यादजजलशकृत्पोनिविष्टाविलेपः ॥

८१

दुरालभाकाञ्जिकतण्डुलानि

द्रोणं तुषं यामवतीद्वयं च ।

तत्पण्डिकाखेदनमाशुकण्डू-

१० शोभादिहन्मण्डलिदृष्टकस्य ॥

८२

दुर्घीकिंशुकबाहुवष्टिसुरसाकोशातिकाम्भस्समैः

पिष्टा यामवतीरसैर्मृदुलं शुण्ठीशिरद्रोणयोः ।

तत्पिण्डया तुषवारितद्रसयुजा खेद्यं विषोद्यं क्षतं

तस्मिन् क्षीरमहीरुहां किसलयं पिष्टं पिबेतद्रसैः ॥

१५ व्योद्यं त्रिकल्कं त्रिफला महिष्या-

स्तकोद्धवं सैन्धवमाक्षिकं च ।

एतद्विलेपाद्विषवेगनाशं

यान्ति क्षतं मण्डलिनां क्षतानि ॥

८४

रसे स्वकल्कैः शृतमाविताने

तैलं क्षते मण्डलिनां निषिज्ज्वेत् ।

५ सुक्ष्मोरगव्योषधृतं विपक्षं

तत्क्वेलहृत्वामयचन्दनेषु ॥

८५

त्रिवृज्जिशाय इष्टफलं त्रैयी सुक्

क्षीरान्विते गव्यचतुष्कुक्ते ।

ब्राह्मीरसे साधितमाज्यमुच्चै

१० विनाशयेनमण्डलिनां विषार्तिम् ॥

८६

हृत्वाहिं द्विमुखं पिधाय च मृदा कुत्रापि संरक्षितं

कुर्यान्मृद्धवति स्वयं स भुजगः कालेन या? यावता ।

तामादाय मृदं तदस्थिसहितां चूर्णीकृतां विन्यसेत्

पात्रे मण्डलिदृष्टमद्विरनया लिप्षेत् पुनः पिष्या ॥

इति काश्यपीये गरुडपञ्चाक्षरीकल्पे मण्डलिविषचि-
कित्सा नामनवमोऽध्यायः ।

1. (क) त्रयीषा. (ग) तुयेः सुक्.

दशमोऽध्यायः

राजिलिना तु दृष्टस्य शृणु रूपाणि गौतम । १
 मुखं सितं^१ भवेत्तस्य श्लेष्मा चैव प्रवाधते ॥
 ऊर्ध्वं च समुदीक्षन्ते ? सान्द्रासृष्टप्रसवेत्ततः ।
 अश्रूपृथुकान्यपामार्गैः पक्षं च बृहतीफलम् ॥ २
 ५ कोष्ठं कुकुटबीजं च कृत्वा तेनैव पेषयेत् ।
 अङ्गनं चैव नस्यं च मृतसंजीवनं परम् ॥ ३
 सैन्धवं पिपली चैर्णी क्षौद्रं गोमयसंर्पिषा ।
 पिबेदाजलिदृष्टानां विषं सद्यो विनश्यति ॥ ४
 राजलीविषनाशाय कृष्णा पेया ससैन्धवा ।
 १० साज्यक्षौद्रा शकुन्तोया पुरीदन्धगशोफहा ॥ ५
 सकृष्णाखण्डुरधज्यं पातव्यं तेन माक्षिकम् ।

1. (ग) राजिलानां. 2. (क) शीतं. 3. (क) सदाहीर्वी-
 पिच्छिलस्ततः. 4. (क) विल्वपृथुकान्यपामार्गैः पञ्चङ्गं. 5. (क)
 चैव. 6. वारिणा. 7. (क) पूरित.

क्षितिर्गव्याशिफागस्त्यपुष्पवन्दाकदुर्धयुक् ॥ ६
 तेन पेयं श्रेतपुङ्गीमूले वा सुरसान्वितम् ।
 द्रोणपुष्पाम्बुमत्तैलं तिन्त्रिणीफलमर्दितम् ॥ ७
 नस्येद्वा पाययेत् क्षीरं नवोदेष्वरसैरसुम् ।
 ५ सकुष्ठेरेणुकव्योषवक्रान्तिविषमाक्षिकाः ॥ ८
 कटुको गृहधूमाद्याहन्ति राजीमतां विषम् ।
 सैविंश्च भव्यवन्दाकं भरसीकुर्यात्यभज्जनात् ॥ ९
 तत्कृतां गुलिकां जिग्रेत् सक्षौद्रां राजिलान्तकाम् ।
 जिग्रेद्वा नासया दर्वीं रोचनां सिन्धुजां गुलम् ॥ १०
 १० पिबेद्वा गुलिके तत्र द्वे व्योषं वकुल्यास्थिना ।
 दक्षिणावर्तमूलेन पाननस्ये पयोयुजा ॥ ११
 वृश्चिकालीमुनिशिरोमूर्वैर्वा राजिलापहा ।
 धृपो देवी सहा पिञ्चा खण्डनैस्तद्रिष्पापहा ॥ १२
 अज्जयेत्मोषणं माषं लिपेच्च गृहराजिले ।
 १५ कालोदरादिविषहा शारिबा तुहिनान्विता ॥ १३

1. (क) सप्तशाषीशु? वन्दाकं (ग) सविश्वं हव्यवाराकं.
 2. (ग) लिपेद्वकराजिले.

झौं ह्रीं पदमथोच्चार्य क्षीं हुं पदमथोच्चरेत् ।
अस्त्रान्तमभिमन्त्रोयं राजिलादिविषं हरेत् ॥ १४

विषगर्भादिमन्त्रेण घोणसानां पुरोदितैः ।
सामान्यैश्चौषधैर्विंदा ? द्यन्तरोऽहि विषं हरेत् ॥ १५

५ व्योषपिञ्चबिलालास्थिनकुलाङ्गृहैस्समैः ।
चूर्णितैर्माषिदुग्धाकैर्धूपस्सर्वविषापहः ॥ १६

शिखिपित्तं वचा हिङ्गुलशुनोनकुलास्थिभिः ।
मरीचितुल्यैर्धूपस्स्याद्विषहा स्नुहिवहिजः ॥ १७

शुण्ठीलोध्रमयूरास्थिबिल्वराजतरुत्वचा ।
१० द्विमुखाश्यामिकाहिन्ध्यां धूपौ सर्वविषापहौ ॥ १८

पाठानिर्गुणिडकाङ्गोलपैर्णश्च लशुनं समम् ।
शिरीषबित्वौ गुंजांगकर्णबीजं समा वचा ॥ १९

कतकीमूलवेगास्थि नंवा तुल्या च लाङ्गली ।
चूर्णितैस्तैः कृतो धूपास्त्रयस्सर्वविषापहाः ॥ २०

१. (क) पाठाग्नि शुण्ठिका. २. (ग) शिरीषगुञ्जाबिल्वाङ्गकणो.
३. (क) नसा.

कुष्ठोग्रासिन्दुकतकत्वकसमुद्दकलं नतम् ।

शूलीगुंजाफलैराजिशिखिपितं च तैसमैः ॥ २१

मातृघोतिसमार्धं च लंशुनं हिङ्गादकम् ।

निर्गुण्डिकाभिनिम्बास्थिपक्षौ श्येनचकोरयोः ॥ २२

५ कोशातकीफलं श्वेता स्वण्डनं च समा इमे ।

कान्तापुण्पचतुर्भागं षड्भागं वकुलत्वचम् ॥ २३

लाक्षाष्टभागं तद्वाभ्यां योगाभ्यां धूपयेत्पृथक् ।

अपराले प्रदोषे वा संध्ययोरथवा द्वयोः ॥ २४

धूपेन धूपयेदेषां दष्टमिष्टेन नान्यथा ।

१० हरिद्रावेगमूलाक्षैखिचतुःपञ्चमुष्टिभिः ॥ २५

मुसलप्रहृतैर्युक्तं चतुर्भागं जलं पचेत् ।

तैलेन दष्टं वेगास्थि वासितेन विर्मर्दं च ॥ २६

कोष्णेन स्नापयेतेन तोयेन विषशान्तये ।

वचोग्रवल्लीलशुनसिन्दुचूर्णान्वितैर्जलैः ॥ २७

१५ पाचितैस्त्रापयेदष्टमम्यक्तं पयसा तथा ।

1. (क) पाययेदष्टमः

शिरीषास्थिमहागोपीदेवीनिर्गुण्डिकान्वितैः ॥ २८

अष्टांशपैरम्भोभिरस्त्रापयेत्तल्लेपितम् ।

मुनिपत्रैः कृतस्वेदं दष्टं कांश्चिकपाचितैः ॥ २९

एरण्डाङ्गोलनक्ताहृतिन्विणीमातुलत्रयम् ।

१ मुसली लाङ्गुली निर्म्बं शिरीषवकुलौ नवा ॥ ३०

पर्णान्येतानि धान्याम्लपकानि स्वेदसाधनम् ।

धान्यस्वेदमपीच्छन्ति तत्र श्रेष्ठाः प्रियङ्गवः ॥ ३१

तोयपाके च शस्तानि स्वेदद्रव्याणि सर्वतः ।

स्त्राने स्वेदे च पिण्डारपत्रिकोत्तमकण्टके ॥ ३२

१५ स्वेदानि स्नापयेदेभिः दिवा धात्रीं शिरो नयेत् ।

प्रियङ्गुकोद्रवौ शालिषाष्टिकौ च तदोदनम् ॥ ३३

सुद्धरेणुकयूषश्च विषार्तस्य विधीयते ।

अधिकं नागरं हिङ्गु लङ्घुनं लवणोषणा ॥ ३४

योजयेदुपदंशादौ पानीयं च गदान्वितम् ।

१५ शूली वैकुण्ठजीवन्ती कुष्ठा पाठाब्जलङ्घणाः ॥ ३५

1. (क) कोकम् 2. (क) हिङ्गुलवणम्. 3. (क) लक्षणम्.

मण्डूकी सूतवार्ताको पटोलुं चोपदंशकम् ।

तैलवङ्गकुलस्थानि शिग्रुनिम्बौ च नाशयेत् ॥ ३६

सर्पिर्गव्यं तकमाज्यं दधि माहिषमुत्तमम् ।

माहिषं तकमाज्यं च दध्याज्यं धाप्यमुच्यते ॥ ३७

५ विषस्तम्भकृदन्यस्यात् ? भुक्त्वा भद्धं कटुत्रयम् ।

श्वाविट्कूर्ममृगा या? पा श्रौष्टौ नकुलकेकिनौ ॥ ३८

अन्यत्स्यात् स्तंभकृन्महां ? स्तोभकृत्कण्टकं विना

पिवेन्न मद्यं न तिलानि भक्षयेत्

यामं न कुर्यान्न दिवा स्वपेच्च ।

१० व्यायामशीलो न भवेन्न कुप्येत्

नवातपं यातु सदो विषार्तः ॥ ३९॥

सदैव भुक्तौ क्रियैवमुक्तया

प्रवर्तते यो विषपीडितः पुमान् ।

विषाणि सद्यः स्वयमेव दुर्जया

१५ न्यपि प्रणाशं क्रमशो ब्रजन्ति हि ॥

४०॥

पाठाशेषशिरीषपद्मकिणिही ? कोशांतकी रोहिणी

स्पृक्षासूर्यलतामधूकमधुकाद्रोक्षाविळङ्गामृताः ।

शुण्ठीदाढिममातुलाभिकवरीवेगावचारेणुकं

मञ्जिष्ठाफलिनीविषाश्वतगरथीवेष्टकुष्ठाञ्जनम् ॥ ४१॥

५ ऐला सर्जरेसं परात्रयफले तालीसभूजौं नृणां

पात्रं खट्टफलकेसरारुणलताकौसुंभगोरोचनाः ।

मांसी चन्दनकुङ्कुमौ त्रिकटकं तालं बृहत्यौ शिला

पुत्रज्ञीवधनौ पुनर्नवयुगे द्वे शारिबे चोषणे ॥ ४२॥

निर्गुण्डी शङ्खपुष्पीरजनि

१० कटुकिका ब्राह्मिमण्डूकपर्णी

तुण्डीद्रोणान्वितानस्वरेसयुजि

सिताक्षौद्रके सस्नुदुग्धे ।

गव्यं पाठादिकत्वके वृत्तमधिक-

भिषक्साधितं घोण सादि

1. (क) नालासर्जरसाश्वलत्रयफले.

क्षेलं हन्यादशेषं वपुषि दिवि यथा

ध्वान्तमुण्णांशुतेजः ॥

४३॥

शाकोटार्कलताचतुःक्षितिरुहां व्याघातकाशवद्विषां

काथः कल्कममी च कुण्डलिगतोग्रावाकुचीसंयुतः ।

५ शिश्रुत्वक् द्विनिशार्कतुल्यसुरसाशाणवय ? हेमोच्चटा
देर्वल्लीरसमेभिरप्यतिशृतं तैलं समस्तं विषम् ४४॥

शार्ङ्गाष्टग्निपटोलपाटलनिशाभूनिम्बपिण्डीतका

दूर्वानिम्बकरञ्जयुग्मसुषुवीसैरीयसप्तच्छदाः ।

पाठापङ्कजराजवृक्षकुटजां घोणा मृतो कर्णिकी

१० तत्काथेन रमाकफोदि विविधक्षेलार्दितं शोधयेत् ॥

इति काश्यपीये गरुडपञ्चाक्षरीकल्पे मण्डलिविषचि-

कित्सा नामदशमोऽध्ययः ।

एकादशोध्यायः ।

चिकित्सा षोडशाखूनामुच्यतेथ सलक्षणा ।
लक्षणं कुलचन्द्रस्य रोमाञ्चोऽसद्यवेदना ॥ १

दक्षोफाज्वरशोणाङ्गलान्यशक्त्यास्यतिक्तता ।
द्विनिशापाटली मूलमारनालेन लेपयेत् ॥ २

५ सपाटलदलैः कुर्याद्विमं मार्जाररोमभिः ।
लक्ष्मीकार्कोटकीमूलचूर्णमाज्येन भक्षयेत् ॥ ३

कदलीफलसंयुक्ता भुक्तिस्तस्य घृतमुत्ता ।
विषधातीविषे चिह्नं शिरोरुक्ज्वरगौरवौ ॥ ४

हृत्पीडा निक्तता स्वार्या शिरीषस्य शिफां लिपेत् ।

१० साङ्कोलपणैस्तत्पत्रैर्धूपः पुष्पं शिरीषजम् ॥ ५

पिण्डा घृतेन पातव्यं भोजयेत्तं घृतोमुत्तम् ।
भयानकस्य वैवर्ण्यं शिरोरुक्षुत्तृष्णा कफः ॥ ६

स्वार्याश्वारिबिले लिम्पेद्धूपे ? भयफणित्वचा ।

१ निशोषणफलं भक्ष्यं सगुलं पयसा शृतम् ॥ ७

करधनस्य त्खुदरुचिश्चासः श्शोषोमिमन्दता ।

छर्दिः क्लांतिश्च निर्गुण्डीं पछुवं मस्तुना लिपेत् ॥ ८

त्रिफलार्थं साराध्या कृष्णा भक्ष्या गुलान्विता ।

५ गुलेनासनपर्णश्च धूपो भुक्तिः पयोधिका ॥ ९

कूरस्य श्रेतं कुष्टान्तर्दाहो ज्वरसुदुःखिते ।

नावामूलाभया तकं पिवेत्तेनैव लेपयेत् ॥ १०

सामयेन गुलेन स्याद्धूपस्तकेण भोजनम् ।

उग्रस्य भूर्ध्वं शब्दस्यात् क्षीणतारोचकौ ज्वरः ॥ ११

१० निर्वेदशूलौ च लिहेद्दुलैकाशुक्तिकारजः ।

फलं पुड्ड्रयीमूलं पूतिकत्वक्प्रसाधिताम् ॥ १२

यवाग्नूं पाययेल्लिम्पेत् खार्या पुड्डासुकर्णिके ।

गुलनाकुलरोमभ्यां धूपो भुक्तिर्दधिष्ठुता ॥ १३

भूतकस्यारुचिर्निर्दा शिरोरुग्गौरवोष्णते ।

१५ आतपेच्छा बहुभूतं यवाग्नूः पाटली रुहा ॥ १४

१. (ग) निशोषलवणं. २. (क) सरसाराध्या. ३. (क) श्लेष्म. ४. (क) भूतक.

पेयाज्याङ्कोलनिर्यासं लिहेत्खार्या च तत्त्वचम् ।

लिम्पेतिपञ्चोरगांकोलत्वग्धूपः सूपयुगभुजेत् ॥ १५

तीक्ष्णस्यालस्यलोमाञ्चौ दंशो कुरुकुरायितम् ।

बहुवणीपंथं ? मूर्धि वेदना पुलकानि च । १६

५ गोमूत्रेष्टगुणे शब्दिकल्के पक्ं घृतं पिबेत् ।

शब्दिर्वकुलपूर्णाहित्वग्धूपो द्विनिशायुतः ॥ १७

निर्गुण्डीपल्लवं लिम्पेद्वुक्तिराज्यगुलान्विता ।

मेघनादस्य हच्छोषज्वरनिर्वेदबुद्धुदाः ॥ १८

विभ्रामो दन्तविश्लेषः करञ्जीमूलमाज्ययुक् ।

१० षिवेत्समूत्रं तत्पर्णं लिम्पेद्वूपः फणित्वचा ॥ १९

नाकुलीरोममार्जारविडवर्त्या ? दधिभोजनम् ।

कुमुदस्याङ्काशर्यं स्यात् श्यावदाहभ्रमज्वराः ॥ २०

अश्वद्विपुड्पूतीकशिरीषाङ्कोलजाशिशकाः ।

कपित्थार्जुनपाटल्याः पर्णं खार्याथिवा लिपेत् ॥ २१

१५ पूर्वोक्तमनयोस्साम्यं पिबेदन्येन धूपयेत् ।

धूपेन तस्य मुक्तिस्यात् सिंहास्यस्याखचिर्जरः ॥ २२
 म्लान्यन्तर्दर्हशैथिल्यपुलकानि तिरोगतिः । ?
 खारी शिरीषसुमनोमूलगोक्षीरसाधिता ॥ २३
 पेया यवागूः पालाशमूलदुग्धं पिवेष्टिपेत् ।
 ५ तत्पैर्धूपयेद्भुक्तिः खार्या स्यादेकचारिणः ॥ २४
 कण्डूशिशरोरुभ्रान्तिस्यादातपेच्छा शनैर्ज्वरः ।
 पुलकान्यन्तरौष्यं च क्षीरङ्कोलशिफां पिवेत् ॥ २५
 निशाद्रयं कपिरसैर्लिम्पेत्पिच्छासनान्वितैः ।
 कपित्थपणैर्धूपस्याद्भुक्तिराज्येन सर्पिषा ॥ २६
 १० सुनासस्य ज्वरालापौ रोमाञ्चो ग्रन्थिमूर्धरुक् ।
 लिम्पेदङ्कोलमूलं तत्पैर्धूपैसितो ? युगम् ॥ २७
 साङ्कोलकाश्मरीमूलं पिवेत्तलेन भोजयेत् ।
 सुदन्तस्यास्यमाधुर्यं पुलकाः पद्मनाभवत् ॥ २८
 वेदनापारवश्याक्षिमान्यं देहरुजा धतम् ।
 १५ ओष्यं तृष्णा शिरोरुच्क तस्य सूपेन भोजनम् ॥

1. (ग) भुक्ति. 2. (क) शिरोखरी. 3. (क) शिरीष-
 सुमनोमूल.

साज्या भक्ष्यासनस्यत्वग्निम्पेत्तां वज्रिकाम्भसा ।

तत्पर्णमिश्रैर्धूप स्याच्छिरीषनकुलारिथभिः ॥ ३०

चेष्टितं सुलभस्यान्तर्वेदनां विषमज्वरः ।

दन्तविश्लेषदाहाश्च पयोभुक्तिर्गुलान्विता ॥ ३१

५ सैरीयकाश्चतुलसी दूतलांससितोरिपुम् । ?

कपित्थाद्विर्लिपेत्तेषां मूलं मूत्रेण पेषयेत् ॥ ३२

तेषामेव दैर्घ्यपः सुर्गमस्य विवर्णता ।

ज्वरो दौर्गन्ध्यमालस्य कङ्गूतिश्च शिरोगदः ॥ ३३

व्याघ्रान्तमूलं रजनी कपित्थदलमूलयुक् ।

१० मूत्रेण पेयं लेप्यं च धूपो व्याघ्रान्तपल्लवैः ॥ ३४

सर्पिषां भुक्तिराखूनां चिकित्सैवं पृथक्पृथक् ।

कुरुतम्बुरुनिशायुग्मं शिराषकुसुमैस्समम् ॥ ३५

कान्तापुष्पं पिबेन्मूत्रं समस्ताखुविषोपहम् ।

सौम्याया वनमालायाः प्रतीच्यास्सपर्णकम् ॥

1. (क) दाहामसृश्याये? 2. (क) मन्त्रेण. 3. 4. (क) व्याघ्रात. 5. (क) निशादुग्मं.

सहस्राड्ग्रकपित्थत्वक्क्षीरेणाखुविषी पिबेत् ।

स्तैलकार्पासरसं पिबेदाखुविषांतुरः ॥ ३७

वन्ध्यातापिज्ज्योर्मूलं पृथक्ख्वार्या पिबेदसौ ।

निष्पाववड्ग्नशाचूर्णं फलिनीकुसुमं तथा ॥ ३८

५ दार्वी कारस्करोद्भूता लेपपानादिनाखुहृत् ।

तथा पानात् पयः कृष्णा कदलीफलखण्डयुक् ॥

कदलीफलमध्यस्थसप्तमत्कुणमाशयेत् ।

वनमालावचासपर्णकल्कयुतं तु वा ॥ ४०

कुण्डलाभिकयोर्मूलकाथमाखुविषी पिबेत् ।

१० धूपो दुत्तरमार्जारविष्टादुण्डुभर्चर्मजः ॥ ४१

तेलं पञ्जाम्रकल्काढये क्षीरे दशगुणे शृतम् ।

हरतो द्राविमावाखुविषं सविषमज्वरम् ॥ ४२

त्रिकण्डूवनमार्जारमांसयूषं पृथक् पिबेत् ।

सांजा क्षीरकणा शुण्ठी तन्मांसं चातु तद्विषी ॥ ४३

1. (क) सगैरिकावासरसम् 2. (क) विषापहं. 3. (क)
फलमन्तस्थ. 4. (ग) पञ्चाङ्ग. 5. (क) साजाश्वरकणा.

गुलेन त्रिफला भक्ष्या मधुना वा घृतेन वा ।
अक्षत्वाखुविषी तुण्डीमूलकार्यजमोदनम् ॥ ४४

कोशातकीफलरसे काञ्चिकेन शृते तथा ।
त्रिपलासमवार्ताकिमूलचूर्णस्तु दुग्धजाम ॥ ४५

५ गुलिकां चूर्णितां साज्ये नास्याग्रासेन भोजयेत् ।
मुस्तामधुघृतोपेता लीढाखुविषनाशिनी ॥ ४६

सिक्कं लवणतोयेन निस्तुषं चूर्णितं तिलम् ।
सनागरगुलं भक्ष्यं तद्विषारोचकापहम् ॥ ४७

डुण्डुभस्य कृतं पेयं भक्ष्यं पानस्य फलुषु ? ।

१० विंशत्कुसुम्भतोयं च कपित्थपलविंशतिं ॥ ४८

संपाच्य कुसुम्भसंशिलष्टं तदर्धं तिलसंयुतम् ।
कारस्कजं तण्डुलजाविद्वमाखुविषी लिहेत् ॥ ४९

उत्तमा कर्णिकातुल्या जीवन्ती मौषिके विषे ।
लोणं हेमरसे गुज्जा पत्रपुष्पार्पिते न्यसेत् ॥ ५०

१५ निषिञ्चेदङ्गुलीभिस्तत्क्षतमूर्खि सिंताश्मजे ।

1. (क) गुलोदनम्. 2. (क) न्याष्यग्रा. 3. (क) कुटसं-
शिष्ट. 4. (क) घृत. 5. पोक्रीविषापिते. 6. (क) तात्मजे.

रसे करतलेनाथ नखात् सित्त्वा नसि न्यसेत् ॥ ५१

शतमूलाशतावयौ नालिकेररसैर्युते ।

विभज्य पिष्ठाखुविषी श्वयथूपरिलेपयेत् ॥ ५२

चर्वा मूलं लिपेत् खार्या मूषिकक्षेलमोक्षणे ।

५ तटाकत्वक्सिरोमूलसिद्धं तैलं तदौषधम् ॥ ५३

महिषीमथिते पीत्वा स्थिराखुपुष्टपण्डुलम् ? ।

खार्या पुन्नागबीजं वा तिष्ठेत्तैलाक्त आतपे ॥ ५४

पुराणविषजानाखुशिशून् कुक्षिगतान्वमेत् ।

दुग्धिमातुलकोशातिव्योषं सरजनीद्वयम् ॥ ५५

१० पीतं तुषाम्भसा हन्याद्वमनान्मौषिकं विषम् ।

प्रातः कोशातकीबीजं तकेण महिषीमुवा ॥ ५६

दुग्धितुण्ड्योशिशकां खार्या पीत्वा चाखुविषं वमेत् ।

कोद्रवं तण्डुलाचूर्णै स्साकं क्षीरैर्विनिर्मितम् ॥ ५७

जग्धा धूपमधूपं वा विर्षमाखवमुद्दिरेत् ।

१५ शिरीषपर्णकथोत्थां यवाग्नं पाययेत् पुनः ॥ ५८

1. (ग) चार्यामूलं. 2. (ग) स्थिरखंपुष. 3. (ग) कुक्षिगणान्वयसेत्. 4. (ग) मार्कक्षीरैः. 5. (ग) माखूद्धवं गिरेत्.

मलस्तम्भशिरोरोगच्छर्दिरुष्णा ? सच्चिज्वरैः ।

शोफकुक्षियुताभ्यां च पैदितं तु विरेचयेत् । ५९

वज्रिकामिशिखातुण्डीरसेषु बहुमावितान् ।

शुष्कपूगान् सताम्बूलान् विषध्नानत्तु रेचकान् ॥ ६०

५ त्रिपूगससच्छेदाढयं सचूर्णं पर्णससकम् ।

मूढरो ? लिखितं जसं विषज्ञं रेचकं चरेत् ॥ ६१

रेचनं सागरैरण्डबीजताम्बूलखादनम् ।

क्षीराष्ट्रशस्तु दुग्धोथ ? तक्रोथं रेचनं लिहेत् ॥ ६२

उशीरमार्जनं बीजं यवलाजं च चूर्णितम् ।

१० पुराणगुलयुगमध्यं रेचनादाखुदोषहत् ॥ ६३

लक्ष्मीबीजं त्रिवृद्युक्तं मूत्रे षीतं विरेचनम् ।

शिरीषचर्म कार्पासं कपित्थाङ्कोलयोदलम् ॥ ६४

अर्कपुष्पं च तत्काथैर्विरिक्तं स्थापयेद्विषे ।

जान्तं वह्निसविन्द्वन्तं सुधास्नाविसमर्पितम् ॥ ६५

१५ औषधे वा जले क्षीरे पानादाखुविषं हरेत् ।

ले लेश्वरपदं चोत्तवा संहरान्ते च पुःपदम् ॥ ६६

1. (क) विद्धितं. 2. (ग) विषत्कं. 3. (क) (ग) रेश्वर.

अर्कपुष्पमथो ग्रन्थं देन्ति संख्याभिमन्त्रितम् ।

^१मारे निमीलयेदाखुविषेणाहारिणा नयेत् ॥ ६७

नमस्सर्वपदं चोक्त्वा मूषिकेभ्यः पदं वदेत् ।

विश्वातित्रपदं चोक्त्वा आज्ञापयति चोच्चरेत् ॥ ६८

५ शीघ्रं गच्छन्तु तस्यान्ते मूषिकापदमुच्चरेत् ।

स्वाहान्तं मन्त्रमुच्चार्यं पूर्ववत्संहरेद्विषम् ॥ ६९

शृङ्गलाख्यमिमं मन्त्रमाखुक्षेलविनाशनम् ।

^२ककारैकारसंयुक्तं विसर्गान्तं समुद्धरेत् ॥ ७० .

जान्तं वहिसमायुक्तमौविसर्गसमन्वितम् ।

१० टान्तं विसर्गसंयुक्तं चिन्तामणिमनुः स्मृतः ॥ ७१

त्रयस्त्रिशज्जपेनैव क्षणेनाखुविषं हरेत् ।

एकचरणे पदं चोक्त्वा पुः पदं मन्त्रमुच्चरेत् ॥ ७२

शर्करादशकं मन्त्री दशदिक्षु क्षिपेत्तः ।

क्षेत्रे विषाणबन्धस्याच्छं जसेन मन्त्रितम् ॥ ७३

१५ अशारणे च समुद्धृत्य तदन्ते पुः पदं वदेत् ।

1. (क) दन्त. 2. (क) मौनेन. 3. (ग) णाहरिण. 4. (ग) पद. 5. (ग) गलितं. 6. बन्धु.

अशरणे पदं चोक्त्वा गिरिशने पुः पदं वदेत् ॥ ७६
 एतौ जप्त्वा क्षिपेद्यत्र राजीस्तत्राखुनाशनम् ।

ओं नमस्सर्वसिद्धान्ते हुस्युग्मं गुरुद्वयम् ॥ ७५
 स्वाहान्तं मन्त्रमुच्चार्य प्रयोगादाखुनाशनम् ।

५ द्वारेषु गुणुलुं दग्ध्वा धृताक्तान् सर्षपान् हुनेत् ॥ ७६
 ग्रामे पुरेथवा गेहे भ्रियंते यान्ति चाखवः ।

स्वर्णदंष्ट्रपदं चोक्त्वा वज्रदंष्ट्रति चोच्चरेत् ॥ ७७
 मत्तवराह तस्यान्ते कुञ्जरेति पदं वदेत् ।

बुधसिंहपदं चोक्त्वा मन्त्रमाखुविनाशनम् ॥ ७८
 १० स्थित्वा त्रिसन्ध्यं सप्ताहं सप्तपाठात्तदाखुहत् ।

नमो भगवते वज्रयशः पदमुदाहतम् ॥ ७९
 मूषिकेतिपदं चोक्त्वा मृगशब्दं समुच्चरेत् ।

वराहपदमुच्चार्य कर्णकेरमतं ? ततः ॥ ८०
 भक्षय संतुषोरन्ते ? बन्ध तुण्ड पदं वदेत् ।

१५ आज्ञापयति हुं फट् स्यान्मूषिकोच्चाटनं मनुम् ॥ ८१

1. सर्वत्र 'गिरिशने' इत्येवास्ति विशरणे इति साधु. 1. (क)
 (ख) चह. (ग) चुरु. 2. गुरु. इतिसर्वत्र. 3. (क) कंटकेरम्-
 तस्ततः.

संस्त्रियस्तमुखेभुना परिवृतो मन्त्रेण पत्रार्पितो
 विन्यस्ते भैवनान्तरे वृष्टवरेः प्रोच्चाटयेन्मूषकान् ॥

ध्यात्वा सर्वमयं गृहाङ्गमस्तिलं सान्तोशिकान्तं जपेत्
 स्तव्यास्स्युर्गृहमूषिका भयवशाङ्गच्छन्ति वाशेषतः ८२

५ सांश्लेषे शशिजे शरीसनमये मूषोबिले पृष्ठतः
 शङ्कुं विद्यतु पारबाधिकमधोवक्त्रं च सप्ताङ्गुलम् ।
 व्याघातीयमथापि वासवरुणे ? नश्यन्त्यथो मूषिका
 सर्पीं पुण्डुभपुच्छवर्तीविहिता ज्वाला च तान्नाशयेत् ॥

कोशातकीद्रुयकरञ्जमधूकवज्री

१० बीजक्षपाद्रुयमजापशुमूत्रयुक्तम् ।

निर्गुणिदमूलसहितं गुक्कीकृतं त-
 दाखून् हरेद्रूहगतान् विषहच्च खार्या ॥ ८४

मृद्धीकासितयष्टिमूलसहितं सर्पिस्तथापाटली
 श्रेताकोद्भूवमूलदारुरजनीदोषाविपक्षं वृतम् ।

1. (ग) सर्वांगस्तत 2. (ग) भुवनान्तरे 3. (क) वृष्टवरः
 4. (क) सन्तोशिकान्तं 5. (ग) साम्येशो 6. (ग) जरास
 मये मूलङ्गले 7. (ग) मूत्रः

मूर्वे साधितमाज्यमन्वितगदे युक्तेऽथवा काश्मरी
मूलेन द्वितयेन वाखुविषहृदयेतानि सर्पीषि च ॥ ८५

काकादन्यास्वरसविहितं काकमाच्यास्तथावा
द्वाभ्यामाज्यं विषमपहरेन्मूषकाणां स्वकल्कः ।

५ कोपित्थाद्धिः प्रशृतमथवा शङ्खपुण्यास्तथाभ्यां
सर्पिस्तद्वत् वृतमपि शृतं पूर्ववत्तैश्चतुर्भिः ॥ ८६

ब्राह्मीरसस्तुहिपयोगव्यचतुर्केषु साधितं सर्पिः ।
पीतं सशङ्खपुण्यं कल्कं मूषिकविषं हन्यात् ॥ ८७

साज्यैः कपित्थरस्मास्तु (हि^१) दाक्षीणां रसैरतु कुडुबमितैः
१० प्रस्थार्धपयोयुक्तरोखुविषज्ञं वृतं पक्षम् ॥ ८८

^१शिरोषस्य त्वचं पिण्डा क्षीरेण सह पाययेत् ।
अष्टाविधं घोरे मूषकाणां विषं हेरत् ॥ ८९

इति काश्यपीये मूषिकचिकित्साविधिः
एकादशोऽध्ययः

1. (ग) वृतं. 2. (क) सस्तनु. 3. (क) (ख) इदं
पद्यं नास्ति.

द्रादशोऽध्यायः ।

चिकित्सा विश्वातिर्लूताश्रतसोन्याश्च दुर्जयाः ।

हन्त्येका दंशनात्तोसां छाययैका हरेन्नरान् ॥ १

आत्मानं दर्शायित्वैका गण्डेनैकेन निःश्रितः ? ।

स्पृशाशनोदकस्तावदंशस्याल्लूतिकाविषम् ॥ २

३ ह्रां ह्रीं हं पदमुच्चार्य क्षिंप ओं स्वाहया युतः ।

ज्वल हुं फट् सहस्रान्ते रश्मिरादिपदं वैदेत् ॥ ३

त्योऽमिः पदमुच्चार्य भानुमन्त्रमुदीरतम् ।

देवी गरुडदुर्गे च भानुर्मन्त्रचतुष्टयम् ॥ ४

लूतोमन्त्रा इमे भानुर्गरुडोऽदौर्गसाकयोः ।

५ पद्मकं पाटली कुष्ठं नदोम्बूशोरचन्दनम् ॥ ५

निर्गुण्डी शारिबा शेलुर्लूताविषहरा गणोः ।

वचालशुनदोषाभिस्समं हिङ्गस्तदर्धिका ॥ ६

1. (क) न श्रितः च श्रितः. 2. (ग) स्पृशाअनो. 3. (क)
क्षिप दं. 4. (क) हरेत्. 5. सर्वत्रैवमेवाक्षराणि. 6. (ग)
भानुमात्रा. 7. सर्वत्रैकरूपं.

शुण्ठी मूत्रेण लेपादिकर्मणा लूतिकां हरेत् ।

वन्ध्यावेगशिफे लिम्पेत्तच्छोफे शीतवारिणा ॥ ७

चिच्छावान्दाकिसंपक्तैलं लूताब्रणं हरेत् ।

तदेव पयसा पिष्टं पातव्यं लूतिकाशने ? ॥ ८

५ ताम्बूलं साङ्गमाचर्व्यं निष्ठिवेल्लूतिकाब्रणे ।

‘देवी र्यापद्विपर्णे ? हिङ्गुतालवचागदाः ? ॥ ९

पिञ्छोषणेऽथवा रांजिलैर्धूपो लूतिकाहरः ।

गुज्जानिर्गुण्डिकाङ्गोलपर्णं शुण्ठी निशाद्वयम् ॥ १०

करञ्जास्थि च तत्पैर्कर्लूतार्थं सेचयेज्जलैः ।

१० वृश्चिके संप्रवक्ष्यामि मन्त्रौषधविधिक्रमम् ॥ ११

‘ओं स्त्रौं हुं चेति मन्त्रोयं पुरतो वृश्चिकान् हरेत् ।

‘ओं हिलिहिलीत्युत्तवा वंपुः पदमथोच्चरेत् ॥ १२

स्वाहोशब्दमथोच्चार्यं हिलिशब्दमथोच्चरेत् ।

दलिः पुःपदमुच्चार्यं ब्रह्मणे पुःपदं वदेत् ॥ १३

1. (क) शुण्ठी. 2. (क) (ख) देवीव्यापदिपर्णे……गदाः.

3. (क) राजितै. 4. (क) दं ह्यौं हुं चेति. 5. (क) दं हिलि.

6. सर्वत्र व पुः पदमित्यस्ति.

विष्णवे पुःपदं चोक्त्वा सर्पेभ्यः पदमुच्चरेत् ।

दैवतेभ्यः पदं चोक्त्वा पुःपदं स्वाहया युतम् ॥ १४

मन्त्रावेतौ प्रयोक्तव्यौ वृश्चिकक्षवेलनाशने ।

मञ्जिष्ठा चन्दनं दोषे पुष्पे शैरीषकौमुदे ॥ १५

५ शाङ्गोष्ठौ च त्रयो योगा लेपादेर्वृश्चिकापहाः ।

मोहिन्या उपनाहस्तु दंशे वृश्चिकनाशनः ॥ १६

तंदंशे वा धवेत्कर्णे न्यस्यास्ये लवणोषणे ।

- गर्दभाश्वादिना खादे वदेन्मन्त्रौषधिक्रियाः ॥ १७ ।

ओं पराद्यमुच्चार्य वैयुग्ममथोच्चरेत् ।

२० किलिः पदद्यं ब्रूयाच्चिरिः पदमथोच्चरेत् ॥ १८

छिन्दा ? पदमथोच्चार्य भिन्दः ? पदमथोच्चरेत् ।

चिलिद्यमथोच्चार्य खड्गेन छिन्द वीप्सया ॥ १९

छेदद्यमथोच्चार्य शूलेनेति पदं वदेत् ।

दारेद्यमथोच्चार्य हुं फट् खाहान्तमुच्चरेत् ॥ २०

२५ मन्त्रेण गर्दभश्वाभ्यां गोमहिष्यादिनां ततः ।

1. (ग) शाङ्गोष्ठाच. 2. (ग) तदंशे पाययेत्कठे. 3. (ग)

ओंफकार. 4. (क) परयुग्म. 5. (ग) रितिपदद्यं (क) तिरि:

पद. 6. सर्वत्रैकरूपं 7. (क) तत्व.

व्याघ्रक्रक्षादीनां चैव मार्जारस्य कपेस्तथा ॥ २१
 मन्त्रध्यानसमायोगाद्विषनाशो भविष्यति ।
 त्रिफलोशीरमुस्ताष्जमांसींपद्मकचन्दनम् ॥ २२
 अजाक्षीरेण पानादेर्गद्भादिविषं हरेत् ।
 ५ लिम्पेदैन्द्रीनिशाशङ्कपीतं पूर्णा च तानसम् ॥ २३
 सद्रोणस्वरसं तैलं किञ्चित्पूर्णं लिपेत् पिबेत् ।
 विषगौलीजले दंशो वेदनानाशनाय वै ॥ २४
 सितेहामूलपञ्चाङ्गं त्रयस्ते नन्सि हाकराः ।
 साक्षी विळं कपित्थार्कविल्वे व्योषं निशाद्वयम् ॥ २५
 १० सनक्तमालं पूतीकं नाशयेत् गृहगौलिकां ।
 सर्पिंगौ ? विना लेपो जंम्बूकविषनाशनः ॥ २६
 हरेच्छिरीषपञ्चाङ्गं व्योषश्शतपदीविषम् ।
 सास्नुक्षीरशिरीषास्थि हरेदर्दुरजं विषम् ॥ २७
 व्योषस्सर्पिंगी पिण्डी मूलं मत्स्यविषं हरेत् ।
 नमो भगवतेत्युक्त्वा विष्णवेति पदं वदेत् ॥ २८

1. (क) मार्जा श्वाकपिस्ततः 2. (ग) वर्णं तदासनम्
 3. (क) नस्विहाकराः 4. (क) जलूका

वैरद्वयमथोच्चार्य वैरयुग्मं च वर्म फट् ।

स्वाहान्तं मन्त्रमुच्चार्य कृमिकीटादिकं हरेत् ॥ २९

क्षारव्योषवचाहिङ्गविळङ्गं सैन्धवं ततः ।

५ अम्बष्टातिविषाकुण्ठं सर्वकीटविषं हरेत् ॥ ३०

शतमूलं त्रिवृत् सर्पिसर्वकीटापहं पिबेत् ।

जिघांसुं सिंहमात्मानं ध्यात्वा दर्शं च कुञ्जरम् ॥ ३१

तंन्मध्येन्द्रियं च सिंहास्थि ? भीत्या धावति तंद्विषी ।

तन्मिश्रध्य जपेन्मन्त्री वीजं लिप्यबजकर्णिकम् ॥ ३२

१० क्षौं बीजं च शतावृत्या सिंहं ध्यात्वा विषं हरेत् ।

अलकाधिपते यक्ष सारमेयगणाधिप ॥ ३३

उक्तदृष्टपदान्ते च मतं मे निर्विषं कुरु ।

मा चिराय पदस्यान्ते स्वाहोन्तं मन्त्रमुद्भूतम् ॥ ३४

मत्तालर्कशिवादीनामेतौ मन्त्रौ विषापहौ ।

१५ अहतानदलं क्षीरे पेयं व्योषान्वितं च तत् ॥ ३५

1. (क) सर (ग) सुर. 2. (ग) वरेत्यादिपादोल्लुप्तः.
3. (ग) पद. 4. (ग) सर्पिसित्यादि: पादःगलितः. 5. (क) कण.
6. तन्मध्येन्द्रियं च. 7. (ग) तद्विषि.

तच्च व्याघ्रपदीयुक्तं साज्येन पयसा पिबेत् ।
यष्टिव्योषात्मगुसास्थि धान्यगुसं प्रियङ्गवः ॥ ३६

द्वौ कर्णिकारभागौ तत् पिबेन्नुलपयोयुतम् ।
कोशातीवत्सबीजाक्षं मूलजातिरसं पयः ॥ ३७

५ व्योषं वा पललं साक्षात् क्षीरतैलपयोगुलम् ।
हेमास्थियष्टिव्याघ्रत्वक् व्योषदुग्धगुलं मधु ॥ ३८

यष्टिव्योषगुलं क्षीरं योगास्तेऽश्वविषापहाः ।
कर्णिकारासनौ गुसा वीरत्रिकदुमाधवी ॥ ३९

यष्टिधान्यगुलक्षीरं दष्टो मैर्त्यः शुना पिबेत् ।
१० खारीकरञ्जसर्वाङ्गकाथेन स्नात आतपे ॥ ४०

तिष्ठेन्मत्तोपि मत्तेन शुना दष्टो विषं त्यजेत् ।
‘आबूपीयं ? लिपेन्मूलं श्वदंशो ब्रणरोपणम् ॥ ४१

तत्पिष्ठेन गुलाक्तेन तत्पिधायाम्भिना दहेत् ।
लेपेन शर्करालर्कदंशो क्षुद्रब्रणं हरेत् ॥ ४२

१५ स्थावरस्य विषम्बं स्याद्विधिर्मन्त्रौषधक्रियो ।

1. (क) व्योमात्म. 2. धान्याकुष्ठं. 3. (ख) वीरत्रिकदु
(ग) द्विरात्र. 4. (क) मत्तशुना. 5. (क) आलूपीयं.

नमो भगवतेत्युक्तवा गरुडाय पदं वदेत् ॥ ४३

महेन्द्ररूपायपदं पश्चात् पर्वतमुच्चरेत् ।

मोचयद्यमुच्चार्य पातयद्यमुच्चरेत् ॥ ४४

निर्विषद्यमुच्चार्य तत्परं विषमुच्चरेत् ।

५ अमृतमाहर चोच्चार्य संदृशमितीदं पदम् ॥ ४५

भक्षयामीति चोच्चार्य ठँठयुग्ममथ द्यम् ।

ललयुग्मं प॑दद्वन्दं पश्युग्मं हरद्यम् ॥ ४६

स्वाहान्तं प्रणवाद्यं च जपेन्मन्त्रमनन्यधीः ।

मन्त्रेणानेन ताक्ष्यात्मा संहरेत् स्थावरं विषम् ॥ ४७

१० तद्विस्मयाय सुज्ञीयादपरं भोजयेदपि ।

नमः पुरुषस्त्वाय नमो नारायणाय च ॥ ४८

यथासौ नाभिजानाति रणे कृष्णः पराजयम् ।

एतेन सत्यवाक्येन अगदो मे प्रसिद्ध्यतु ॥ ४९

नमो वै सूर्यमात्रेण हुलु रक्षयुग्मं वदेत् ।

१५ विषेभ्योच्चार्य गौरा चण्डालिनी पदं वदेत् ॥ ५०

1. सदृशोतीमं पदं. 2. (क) ठंयुग्मं मं मम. 3. (क) ववद्वन्द्वं.
4. (क) नमो वैधूर्यमन्ते च.

मातङ्गिनी पदं स्वाहा मन्त्रमन्यदिहोच्यते ।

हरिमाधिनि तस्यान्ते स्वाहामन्त्रमिति स्मृतम् ॥

औषधादौ प्रयोक्तव्यो मन्त्रोयं स्थावरे विषे ।

भुक्तमात्रे स्थिते ध्वेले^१ वान्तं शीताम्बुसेवितम् ॥ ५२

५ पाययेत सघृतं क्षौद्रं विरिज्ज्वेति तदुत्तरम् ।

कोशातक्यम्भिकः षाठा सूर्यवत्यमृताभया ॥ ५३

सेलुशिशरीषकर्णी च कोशमरी यामिनीद्वयम् ।

पुनर्नवा बृहस्यौ द्वे शारिबे द्वे^२ कटुत्रयम् ॥ ५४

यवागुरेतत्काथोत्था शीतला साज्यमाक्षिका ।

१० उपयुक्ता हरेत्सद्यो निश्चोषं स्थावरं विषम् ॥ ५५

सिन्धूत्थदोषासित्तमाक्षिकाणां

पानं विषं स्थावरमाशु हन्यात् ।

श्लक्षणीकृतं ताम्रसुवर्णचूर्ण-

श्लथं सिताक्षौद्रयुतं तयैव ॥

५६

1. (क) हरिमाधिनि. (ग) हरि माधिरि. 2. (ग) लान्तं.

3. (क) शारिबे च. 4. (क) घृतमाक्षिकाणां.

मञ्जिष्ठांशुमतीहरेणु तगरं कुष्ठं वृहत्यौ स्थिरा
यष्टीचन्दनतैलनागकुसुमं व्योषं विलङ्गोत्पले ।
पत्रं सोच्चटमिन्द्रदारुफलिनी द्वे शारिबे च क्षीपे ?
तैलं तद्विहितं वृतं च विहितं हन्याद्विषं स्थावरम् ॥

५ कुष्ठैलामलयजगैरिकं सलोधं
पिबेष्ट्वौल्यं ? मधुकसुवर्चिका च मांसी ।
एषोयं मसम ? धुनोति चकचूर्ण
तददूषी विषमपहन्ति साधुसिद्धम् ॥ ५९

कोशतकी हन्ति धनं त्रिवृत्क
१० पोल्लादिनेशः ? पललं हयारिम् ।
पथ्यास्थिकार्पासकर्मक्षिवेलं
पतङ्गविश्वं च शृतं च वारि ॥ ६०

पद्मो हेमविषं क्षिणोति कुसुमं चूतस्य शृङ्गी सुही
छिंगोत्सावरकं शिरीषकुसुमं जम्बू च कारञ्जकम् ।

1. (ग) शैलनाग. 2. (क) क्षवे. 3.4.7 एवमेवसर्वत्रा
क्षराणि. 5. (क) पोलो. 6. (ग) मषि. 8. (क) कारस्करं.

चूर्णं पावक (सं) भवं तु कदलीपुष्पं गलीलाद्रकं
भल्लातद्विजभूखशशारणभृदोषं हरेदुच्छपा ? ॥ ६१

शतधौतं नवनीतं भल्लातर्कजं विषं हरेलेपात् ।
ईदग्विषं समस्तं शमयति नीली तथा लोब्रम् ॥ ६२

५ दाहच्छेदसिरावेधशोषणाभ्यञ्जनानि च ।
पानलेपननस्यादि चिकित्साष्टविधा भवेत् ॥ ६३

द्रव्येष्यनुक्ते विहितं तु मूलं
द्रव्येष्यनुक्ते जलमेव देयम् ।

भागेष्यनुक्ते समभागमेव

१० कालेष्यनुक्ते दिवसस्य पूर्वम् ॥ ६४

दन्तशुक्लनख ? रोमनखोस्थि
स्वेदमांसरुधिरं च पुरीषम् ।

मूत्रपुच्छनयनास्यजलं च

ग्राणजङ्गमविषं त्वथेच्छया ॥ ६५

१५ पत्रपुष्पफलमूलघृतं च
बीजकण्टकपयस्त्वथेच्छया ।

1. (ग) गलीलादिकं 2. (ग) इदं गलितम्

चर्मै व ? दशधा विषजातं
स्थावरं विविधवेगमिति स्यात् ॥

६६

इति काश्यपीये गरुडपञ्चाक्षरीकल्पे

* द्वादशोऽध्यायः

त्रयोदशोऽध्यायः

गौतमः—

१. मन्त्रं च विनियोगश्च विषं स्थावरजङ्गम् ।

श्रुतं च विधिना पूर्वमभिषेकं वदस्व मे ॥

१

काश्यषः—

अभिषेकं प्रवक्ष्यामि सर्वेषां हितकाम्यया ।

अभिषेकविधिर्गुह्यो न प्रकाश्यः महासुने ॥

२

५ सर्वपापहरं पुण्यं सर्वोपद्रवनाशनम् ।

श्रीकरं पुष्टिदं नृणां सर्ववश्यकरं वरम् ॥

३

* क्षकाराभ्यन्तरं नाम स्यरषोऽशवेष्टितम् ।

पुनःप्रणववेष्टयं तुवाह्ये षट्कोणमंडलम् ॥

(क) कोशो इदं पद्मम् अध्यायान्ते पृथक् अधः लिखितम-
स्ति. १. अयमध्यायः (क) (ख) कोशयोर्नास्ति.

सर्वव्याधिहरं सर्वभूतप्रेतविनाशनम् । ८
 सर्वज्ञुद्धरं दिव्यं विषवीर्यविनाशनम् ॥

पुत्रप्रदमपुत्राणां वन्ध्यायाश्च विशेषतः । ९
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन अभिषेकं समाचरेत् ॥

५ आत्मनो जन्मनक्षत्रे शुभे वारे शुभे तिथौ ।
 अयने विषुवे चैव चन्द्रसूर्योपरागके ॥ १०

भूमिभागे समे शुद्धे निन्नोन्नतविवर्जिते । ११
 देवालये नदीतीरे गोष्ठे च गिरिमूर्धनि ॥

यजमानगृहे वायुवने कोद्यानकेपिवा ? । १२
 १० आभिषेकाय विधिवन्मण्डपं परिकल्पयेत् ॥

चतुर्द्वारसमोपेतं चतुस्तोरणसंयुतम् ।
 षोडशस्तम्भसंयुक्तं सर्वलक्षणसंयुतम् ॥ १३

अलङ्कारैर्वितानादैर्ध्यजस्तपौस्वलङ्कृतैः ।
 कुङ्कुमागुरुकर्पूरधूपद्रव्यैः प्रधूपितः ॥ १४

१५ विलि ? कृतमालाभिः पालिकाभिरलङ्कृतम् ।
 अष्टमङ्गलसंयुक्तं पूर्णकुम्भसमन्वितम् ॥ १५

अष्टद्रोणैस्तदर्थैर्वा पादैर्वा व्रीहिसञ्चयम् ।

कृत्वा तस्मिन् समालिख्य यन्त्रराजमनुत्तमम् ॥१२

यजेदाधारशक्त्यादीन् यन्त्रोर्चनमतः परम् ।

सौवर्णं राजतं ताम्रं पार्थिवं वा सुशोभनम् ॥ १३

५ सर्वलक्षणसम्पन्नं कुम्भमञ्च्यर्च्य देशिकः ।

कुशमुष्ट्या ततो बध्वा वास्त्रमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥१४

प्रक्षाल्य वारिभिश्चुद्धैस्तन्तुना वेष्टय सन्ततम् ।

चन्दनागुरुकर्पूरं धूपयेष्टेपयेत् बुधः ॥ १५

स्थापयेत्कर्णिकामध्ये वैनतेयमनुं स्मरन् ।

१० क्षीराब्धिमृतं ध्यात्वा तीर्थतोयेन पूरयेत् ॥ १६

स्पृश्चो जप्त्वाथ पुंसूक्तं श्रीसूक्तं तदनन्तरम् ।

चन्दनागुरुकर्पूरकुङ्कुमोशीरपाटलान् ॥ १७

एलालवड्गतकोलजातित्वक्षपत्रवारिजान् ।

मौक्तिकं विद्रुमं नीलं वज्रं वैदूर्यमेव वा ॥ १८

१५ पद्मरागं तु गोमेघं पुष्पं मरकतं तथा ।

लक्ष्मीदूर्वा सहादेवी सदा भद्रा मधुत्रता ॥ १९

प्रियङ्गुमुद्गोद्युमत्रीहीश्च यवमाषकान् ।

अक्षतानि संमिश्रान् प्रक्षाल्यैतान् घटे क्षिपेत् ॥ २०

कदलीनारिकेलं च लिकुचादिफलं तथा ।

पद्मसौगन्धिकं जातीमछिकावकुलास्तथा ॥ २१

५ चम्पकोत्पलकं क्षौद्रं चन्दनं च विनिक्षिपेत् ।

अश्रूत्यौदुम्बरप्लक्षं वटबीजाङ्कुरं क्षिपेत् ॥ २२

दूर्वा च नवरत्नानि पञ्चरत्नानि वा पुनः ।

निष्कं तदीर्धं तत्पादं सौवर्णं वा विनिक्षिपेत् ॥ २३

नववस्त्रेण संवेष्य दुकूलेनापि वेष्येत् ।

१० घोषयेच्च चतुर्दिक्षु वादयेत् क्रमशस्तथा ॥ २४

गीतवाद्यादिनिर्धोषैः शङ्ककाहलनिस्वनैः ।

कुम्भस्थजलमक्षयममृतं भावयेत् बुधः ॥ २५

तन्मध्यादुत्थिते पद्मे सौवर्णे चाष्टपत्रके ।

तस्मिन् देवं समावाह्य सौम्यं गरुडविग्रहम् ॥ २६

१५ यथोक्तं भावयेदेवमर्चयेच्च यथाक्रमम् ।

अष्टोत्तरायुतं वाथ वाष्टोत्तरसहस्रकम् ॥ २७

अष्टोत्तरशतं वापि कुम्भं स्पृष्ट्वा जपेत् बुधः ।
चत्वारोऽनुजपं कुर्यात् वह्निकार्यं समाचरेत् ॥ २८

कुण्डं वा स्थण्डिलं वाथु कुण्डस्योत्तरतः कृतम् ।
मथितार्मि समाधाय श्रोत्रियागारतोपिवा ॥ २९

५ प्रज्वाल्याद्विमुखं कृत्वा · · · · ·

· · · पुष्पादैस्समाराध्य यथाक्रम् ॥ ३०

निवेदयेच्च मुद्रान्नैरपूपैः पायसैः फलैः ।

• ततः पूजां समाप्येमान् मन्त्राने · · · · · ॥ ३१ •
· · · परिषेकान्तं कृत्वा होमं समापयेत् ।

१० गोमयेनोपलिप्यैवं मंडलं सुसमाहितः ॥ ३२

तण्डुलैः स्थण्डिलं · · मन्त्रेण संयुतम् ।

पूर्वं · · · विधिवन्मन्त्रवित्तमः ॥ ३३

तन्मध्ये गुलिकां स्थोप्य पूजयेदर्चनं क्रमात् ।

जपेच्च गारुडं मन्त्रमष्टोत्ररसहस्रकम् ॥ ३४

१५ मुहूर्ते समनुप्राप्ते ऋत्विग्मिर्बाह्यणैस्सह ।

अभिषिञ्चेत्ततो मन्त्री देवदेवमनुस्मरन् ॥ ३५

केशाम्बुना न निवेद्य स्पृशेत् स्नानशाटिकाम् ।

नाधितिष्ठेत्स्वानजलमलङ्कुर्यात्ततो बुधः ॥ ३६
लनि च संस्पृशेद्वप्यभं मण्डलास्त्रियः ? ।
 ग्रहाणां नवकानां च यज्ञं कुर्यात्तु देशिकः ॥ ३७
 आयुश्च श्रीश्च मेधा च पुत्रक्षेत्रगृहं तथा ।
 ५ गोदासदासीबन्धुश्च वर्धते चाभिषेचनात् ॥ ३८
 दक्षिणा चात्र देयास्याद्वन्धान्यदि सोदरम् ।
 ऋत्विग्म्यो दक्षिणां दद्यात् ब्राह्मणांस्तप्येहुधः ॥
 प्रतिमासं स्वजन्मक्षें कुर्यादेवमतन्द्रितः ।
 अथवा वात्सरे ऋक्षे एवं कृत्वा विचक्षणः ॥ ४०
 १० सौवर्णे राजते चैव भूर्जपत्रे सुशोभने ।
 पूर्वोक्त्यन्त्रमालिख्य तत्प्रतिष्ठां करोति सः ॥ ४१
 प्राणप्रतिष्ठां कृत्वाथ जपेदष्टसहस्रकम् ।
 तत्समं होममाज्यैश्च हुत्वा संपातमाचरेत् ॥ ४२
 अभिषेकात्परं मन्त्री यन्त्रधारणमाचरेत् ।
 १५ पूर्ववदक्षिणां दद्यातपूर्ववत्फलमाप्नुयात् ॥ ४३
 एवं प्रकारं यः कुर्यात् तस्य सिद्धिर्द्विवं भवेत् ।
 इति काश्यपीये गस्तुपञ्चाक्षरीकल्पे अभिषेकयन्त्र-
 धारणविधिः त्रयोदशोऽध्ययः ।

हरिः ओम्

शुभमस्तु

१. विद्वेषणम्.

अभिमण्डलं वायुमण्डलं विलिख्य, तन्मध्ये बीजमण्डलं विलिख्य, अभिवायुसहितं गरुडं ध्यायेत् । मन्त्रः हा स्वा पक्षि ओम् अस्य विषादीन् विद्वेषय स्वाहा.

२. मोचनम्.

अभिमण्डले वरुणमण्डलं विलिख्य, तन्मध्ये तत्तदक्षरं विलिखेत् । अभिवरुणसहितं गरुडं ध्यायेत् । मन्त्रः ओं प स्वा क्षि हा । अस्य विषादीन् मोचय स्वाहा.

३. मारणम्.

अभिमण्डले प्रणवं तन्मध्ये रं । ध्यानम् । “ तेजोमण्डलगम् ” इति । मन्त्रः ओं क्षि प स्वाहा॒ मम शत्रून् मारय स्वाहा.

४. निगळमोचनमन्त्रः स्वाहा पक्षि ओम्.

५. सर्वदुरितनाशनम्. ^१स्वाहा क्षि ओम्. अस्य वर्तमान-दुरितं नाशय स्वाहा । ओम् नमो भगवते पवनाशनाय पवगभुजे

1. अत्र 'प' इति वर्णः क्व स्थाष्यः.

पक्षिराजाय साध्यपूर्वकं हुं फट् स्वाहा. (अस्य पुरश्वरणा सप्तविंशति सहस्रम् ; प्रयोगे त्वष्टाविंशति संख्या.)

बीजादिमन्त्राः संक्षेपतो वक्ष्यन्ते.——

६. बीजमन्त्रस्य.——

दक्ष ऋषिः, विष्टरपड्किश्छन्दः, सुपर्णो देवता ओं, बीजं, ओं शक्तिः, स्तम्भनार्थे विनियोगः. खां खीं खुं खैं खौं खः, एवं कराङ्गन्यासः । अथ ध्यानं, गरुडध्यानं ओं ओं ओं नमः । अस्य नाम गरुडैकाक्षरम्.

७. पिण्डमन्त्रस्य.——

ब्रह्मा ऋषिः, गायत्री च्छन्दः, सुपर्णो देवता, हां बीजं, हीं शक्तिः, विषसंहरणार्थे निनियोगः, हामित्यादि कराङ्गन्यासः.. गरुडध्यानम्. मन्त्रः. ओम् हीमों नमः..

८. संज्ञामन्त्रस्य——पुलस्य ऋषिः, पड्किश्छान्दः, गरुडो देवता, वं बीजं, नमश्शक्तिः, तत्त्वकर्मणि विनियोगः, वैं हृदयाय नमः, नं शिरसे स्वाहा, तें शिखायै वौषट्, याय कवचाय हुं । नेत्रत्रयाय इति वर्ज्य । नम अस्त्राय फट् ध्यानम्. ओं वैनतेयाय नमः..

९. दशाक्षरमन्त्रस्य.——

दश ऋषिः, विराट् छन्दः, गरुडो देवता, प्रणवः बीजम्, स्वाहा शक्तिः, तत्त्वकर्मणि विनियोगः. ओं हृदयाय नमः, नमश्शिरसे

स्वाहा, पक्षि शिखायै वौ षट्, राजाय कवचाय हुं. ^१त्रं वर्ज्य । स्वाहा
अस्त्राय फट् ध्यानम्. मन्त्रः. औं नमः पक्षिराजाय स्वाहा.

१०. कृष्णरुद्गमन्त्रस्य.—

वैश्ववण ऋषिः. विराट् छन्दः, गकडो देवता, प्रणवः वीर्जं,
स्वाहा शक्तिः, कर्मणि विनियोगः, क्ष ? इत्यादीनामङ्गन्यासः. ध्यानम्.
मन्त्रः औं क्षत्रिमों नमः.

११. पदमन्त्रस्य.—

दक्षिणामूर्ति ऋषिः, जगती च्छन्दः, महाताक्षर्यो देवता, प्रणवः
वीर्जं, नमश्शक्तिः, कर्मणि विनियोगः, अनेनैव मन्त्रेण न्यासः. ध्यान,
मन्त्रः औं क्षत्रि मों नमो भगवते अष्ट (कुलनाग) भूषणाय, वैनतेयाय-
नागशोणितदिग्धाङ्गाय, सुपर्णाय, सर्वलोकरक्षणोन्मुखाय, सर्वभूत
भयङ्कराय, सर्वाण्डान्तरवासिने, दशोत्तरावरणातीताय, सर्वगताय,
सर्वैश्वर्याय, पक्षिराजाय, भगवद्वाहनाय, गरुडाय, सर्वाण्डान्तरक्षोभ-
नाशाय, ब्रह्मादी ? चतुरक्षराद्यनुस्वाराय, युगान्तवीजाय, मातुरर्थे शाप-
शोकमोचनाय, अमृताहरणदक्षाय, हन हन दह दह मम शत्रून्नाशय-
भगवद्ग्रन्थिकिरणाङ्कितशरीराय, सर्वतेजोमयाय सुमुखाय, सुप्रति-
ष्ठाय, सर्वनागभक्षणप्रियाय, भगवदङ्गरक्षणाय, ध्वजे प्रतिष्ठिताय,
सर्वविन्निविनाशाय, गरङ्गनाशाय, वैनतेयाय स्वाहा.

1. “ अत्र—नेत्र त्रयाय ” इति गलितं स्यात्.

१२. स्तुतिमन्त्रस्य—

कश्यप ऋषिः, शक्तरी च्छन्दः, गरुडो देवता, प्रणयो वीजं, स्वाहा-
शक्तिः, तत्त्वकर्मणि विनियोगः। ओं नमो भगवते अष्टकुलनागभूवणाय,
अरुणकनीयसे, नागशोणितलिसाज्जाय, सप्तपाताळवासिने, सर्वजन,
विक्षोभकराय, महामेरुसद्गृहावपुषे, पुरुषोत्तमवाहनाय, विनतानन्दकराय)
त्रैलोक्यक्षेषणदेवदानवगन्धवर्वेरगमथनाय, मातुरर्थे अमृतदाननाग
मोहनाय, हन हन विन्नं नाशय हुं फट् स्वाहा.

ओं नमो भगवते गरुडाय सर्वविषनाशाय सर्वज्वरनाशाय
स्वाहा। मुखं कमलवासुकी त्रिभुवन सर्वेश्वरी भुवि विषण? भुवि चक्र
गरुड आवेशय अवेशय भूच्चण्डगरुडाय स्वर्णरेखाय आतदुत्ताय?
पराय पक्षिराजाय विनतासुताय अष्टोत्तररागाय? रक्षो(त्रे?) नागाय
वृश्चिकाय हन हन, पच (पच) शीथु? मावेशय हर? (हुं) फट् स्वाहा.

ओं नमो गरुडाय ओं नमोऽनन्ताय महानागदृश्याय सर्वनाग-
वशङ्कराय स्वाहा. अनेनाभिमन्त्रितोदकस्तानादृष्टः स्वस्यो भवति, ओं
हीं क्लीं गौं हं क्लीं स्वाहा.

१३. सर्पमुखवन्धनमन्त्रः. ओं हां हुं स्वाहा.

१४. सर्पगतिस्तम्भनमन्त्रः. ओं हां क्षां स्वाहा.

१५. सर्पदृष्टिवन्धनमन्त्रः. ओं क्षिप स्वाहा.

यक्षिद्विदभिमन्त्र्य माहेति? क्षिसं चेत् सर्पो नश्यति. गरुडाय
स्वर्णमेखलाय इदं नागस्य मुखं वन्ध, चक्षुर्वन्ध स्वाहा.

१६. नागमुखबन्धनमन्त्रः क्षिप ओं स्वाहा, ओं क्षिप स्वाहा पक्षि ओं स्वाहा.

एते सर्वे जड्मविषान्तकाः ओं क्षं ओं पं ओं ठं अनेन स्पृश्य-माने विषम् नश्यति.

१७. स्तम्भनमेदः ओं हा क्षिप ? स्वा प ओं.

१८. बन्धनमेदः पक्षि स्वाहा ओं.

१९. स्तोभनमेदः स्वाहा क्षि ओं प.

२०. सङ्क्रामणमेदः क्षिप ओं स्वाहा । स्वा प ओं क्षि हा स्वाहा पक्षि ओं. क्षिप स्वाहा ओं । स्वा ओं पक्षि स्वा ? हा ।

२१. निगळमोचनमन्त्रः स्वाहा पक्षि ओं.

२१-१. गरुडाय समस्ताय हिरण्यत्रैलोक्यनाथ मठ मठ. मर्द्द्य लोट्य मोहय त्रोट्य आमय मुच्च सकेल ? सकलभूतप्रेतपिशाचेताळा-दीन्नाशय, सकलग्रहान्नाशय, सकलसर्पविषादीन्नाशय, स्वाहा.

२१-२. ओं नमो महाभगवते महागरुड, सकलसर्पभय हरं ? मे कुरु, सकलवृश्चिकभयहरं मे कुरु, सकलजन्तुभयहरं मे कुरु, सकलवृश्चिकमूषकमार्जारवराहव्याघ्रभल्लुक (श्वान नरादि ?) सकल जीवदृष्टभयहरं मे कुरु, देवदानवगन्धवीर्गराक्षसभयहरं मे कुरु, महागरुडाय हुं फट् स्वहां.

२०--३. ओं नमो भगवते खगेश्वराय (भृत् ? स) कल सर्पभयहराय
सकलवृश्चिकभयहराय सकलजन्तुविषहराय सकलविषहराय ओं नमः
प्रणतार्तिहराय वैनतेयाय हुं फट् स्वाहा.

२१--४. ओं नमो भगवते विष्णुवाहनाय प्रकटपराक्रमाय नागा-
न्तकाय महावलपराक्रमाय ताक्षर्याय हुं फट् स्वाहा.

२२. दृष्टेत्यापनमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः देवी गृह्यत्री च्छन्दः
गरुडो देवता दृष्टेत्यापनार्थे विनियोगः । ओं नमो भगवते पक्षिकद्राय ?
विषसुत्सुत्थापय, जल्पय, कोलदृष्टसुत्थापय, लं पः मोचय, हन रुद्र
गच्छ बन्ध चटः चटुः ताडय मुष्टिना संहर विषं स्वाहा.

२२-१ ओं नमो भगवते गरुडाय चन्द्रदेहाय वज्रमुखाय
चन्द्रतुण्डाय वज्रदंष्ट्राय वज्रशाखाय¹ भक्षप्रियाय भक्तरक्षणाय म (हा
देवाय मातृमनोरथपूरणाय सकलजगत्सृष्टितिसं(ह)र्ते सर्वज्ञाय
सकलविषं आवेशाय स्तम्भय बन्धय भा (भ? य) य उच्चाटय
नाशय स्वाहा.

२२-२ ओं नमो भगवते मस्तकलाटनेत्रनासादन्तोष्टताञ्छु
गलहृदयवाहुपाण्युदरकटिगुह्यपायूरुजानुजङ्घपादाङ्गुष्ठ वातपित्तश्लेष्म-
जवरादि रोगानार्कषय स्वाहा.

२३. प्रचचण्डगरुडमन्त्रः—

ओं नमो भगवते चण्डाय पक्षिराजाय तीक्ष्णदंष्ट्राकराक्ष्या

1. अत्र अक्षराणि गलितानि स्युः ?

सुवर्णदेहाय काश्यपसुताय सर्वसर्पदर्पविवंसहेतुभूताय वज्रतुण्ड
वज्रशेखर वज्रचक्रपक्ष प्रहरण, अनन्त वासुकि तक्षक कार्केटक पद्म महा-
पद्म शङ्ख गुलिक इत्यष्टमहानागभूषण, दष्टमहानाग सर्प(गो?)शत्रो वृश्चि
कमूषिकविषत्रयं हन हन पच सूरु भज कंप गन्ध शीघ्र(मा?)वेशय नाशय
हं हां हीं हं धीरः ? निजशङ्का विषं हर हर स्वहा. चण्डगरुडाय नमः.
ओं क्षिप अर्द्धे नमो भगवते सहस्राहवे पाताळगरुडाय पवना
शनभज्जनाय नम शमूत्रिवारय उच्चाटय शिवं कुरु हुं फट् स्वाहा.
अनन्त वासुकि तक्षक कार्केटक पद्म महापद्म शङ्खपाल गुलिक
सर्वैनागाय नमः कालदृष्टभयं ? करु दर दर मद्दे संहर. तन्मन्त्र-
षट्ज्ञन्यासः.

२४. सर्पस्तम्भनमन्त्रः.

कुरुकुले हुं फट्. यन्त्र-भूकोणं ? सर्पस्तम्भनं कुरुकुले- ओं गरुड
प्रभञ्जन प्रभेदय फट् भू(नःत)मर्दन विमर्दन स्वाहा-कवचाय हुं, अप्रतिहत
शासन कवचाय हुं फट् स्वाहा- नमः सुर्दर्शनाय स्वाहा-अस्त्राय फट्.
भूमण्डले ?

२५. आखूनाम्.

सूक्ष्मां लं ध्वं क्षमं,- (अनन्तः आनन्द पञ्चकम्)-आखूनाशनम्.
ओं अं विषं हर क्षि ? वसुन्धरावि लं गच्छ- ठं-पुस्त्वाहा. विषं हर ।
अहिमग्नौ दर्घं चिन्तयेत्.

२५-१. ओं नमो भगवते खेदक (र) सहस्रभुज(त्रे?) सहस्रनील-
मुख विषं दह ह विषभोजन, वज्रदंष्ट्र हन हुं मुष्टिवन्धन विषं धर-
ल व पक्षि हुं फट् स्वाहा. सूकरेणाहिं दष्टं स्वादितं ध्यायेत् । विषापहम्-

२५-२. ओं हः भूम्यां गच्छ विषान्मुक्तोऽसि स्वाहा-विषं
हर-ओं ठः ओं ष. क्षेत्रशोभित्.

२६. ओं ह्वां ह्वीं (अ? क)ह्य पर्भकिंगर्देवूः अः धर विर-
विषान्मुक्तोऽसि स्वाहा. मूषिक विषनाशनम्. अनेनाभिमन्त्रितेनार्कपुष्टपेण
ताडयेत्-आस्तुविषनाशनं भवति.

२७. ओं नमः सर्वमूषकेभ्यो विश्वामित्र आज्ञापयति शीत्रं
गच्छन्तु मूषकाः स्वाहा । त्रेञ्जलास्तपमिदं मन्त्रं क्षेत्र शोभविनाशनम् ॥

२८. ओं कः एः चाः ओः ठः—एतच्छिन्तामणिमनुः । त्रिशज्ज-
पेत्. नारिसविषं हरेत्.

२९. एकशरणे पुः, अशरणे पुः, विशरणे पुः, एष मन्त्रः
अस्तुच्छाटनकरः ।

३०. ओं नमः सर्वसिद्धान्तपुरुष हुरु स्वाहा. गुल्गुल्गुष्टपेण
सर्वपमित्र होमेनाखुवि (ष) नाशनम्. ओं मुष्टिप्रदंष्ट्र वक्रदंष्ट्र मत्तवराह
मत्तकुञ्जर धुरु धुरु स्वाहा. ओं नमो भगवते वज्रशब्द मूषकसृगवराह-
कन्दक? जातु? विषं भक्षय बन्धय तुष्ट आज्ञापय हुं फट्. अनेनोच्छाटनम्.

३१. वृश्चिकमन्त्रः—

ओं त्रों हुं (ओं? वें?) हिलि पुस्स्वाहा. हुं फट् स्वाहा. दिलि

टिलि पुः, । ब्रह्मणे पुः, विष्णवे पुः, सर्वेभ्यो देवेभ्यः पुः स्वाहा-
(वृश्चिकविष्णवाशनम्)

३२. ओं हुं फट् वरः तिरिः, किटिः, चिछन्द मिन्द छिलि ?
खौन छिन्द छेदय, शूलेन मिन्द चक्रेण दारय हुं फट् स्वाहा. (गर्द-
भाश्वादिविष्णवहरणं)

३३. *ओं नमो भगवते विष्णवे सुखल गरुड भज्जनः भेदनः
विमर्दनः स्वाहा. कवचाय हुं फट् स्वाहा. (क्रिमिकीटादि विषापहं)

३४. ओं क्षें क्षेण विषं स्वात्वा. शातावृत्या विषं हरेत्. अलका
विषते यक्षराज गुह्यकगणाधिप, उल्कादंष्ट्र त्वमेव मे निर्विषं कुरु मा
चिराय स्वाहा. (विषापहं)

३५. ओं नमो भगवते गरुडाय महेन्द्रसूपाय पर्वतशिखराकाराय,
संहरमोचय द्वालय ? पातय निर्विषममृतमाहर सदृशं भक्षयामि, मे
लल. (पक्षहर सनाशनम् ?)

३६. (औषधादौ प्रयोक्तव्यम्)

नमः पुरुषसिंहाय नमो नारायणाय च ।

तथा सौ नाभिजानाति रणे कृष्णपराक्रमम् ॥

एतेन सत्यवाक्येन त्वगदो (मे) प्रसिध्यतु ॥

नमो वै सूर्याय, मातः हुङ रक्ष रक्ष सर्पविषेभ्यः, गौरी चण्डालि
मातज्जिनी हरिमायिनी स्वाहा. (स्थावर विषापहम्).

३७. ओं औं एं नमो भगवते रुद्राय सुपर्णपतञ्ज प्रेताधिपतये
गुल्म. गज्जः ? नागान् त्रासय आमय मुञ्च मद्यः कसः ? आविश म ?
सुपर्ण पतञ्ज गरुडो आज्ञापयति स्वाहा. (सर्पेच्चाटनम्).

३७-१. क्षिप प्रक्षिप ओं पक्षि ओं स्वाहा. (सर्पेच्चाटनम्)

३८. ओं तार्क्यहस्तः.

इतो व्याख्या-भृगौ दण्डिनी जीवारुद्ये साध्य ? हृत्पद्मकोशगो ?
तन्नार्णते ? चन्द्र छन्न भूसद्म ? विन्यसेत्. कर्णे मुधाविभिन्नुं धूमध्ये
विन्नुं च चिन्तयेत्.

कार्यादौ जीवरक्षेयं गज ? वन्नेति भाषणात् ।

अथवा चिन्तयत्रेव मन्त्री मन्त्रमिमं जपेत् ॥

ओं नमो भगवते नील कण्ठाय-ठ ठ. स्याध्यं ? वक्रहसं ? पेयं
सर्पिर्वा जीवसंरक्षणं.

२९ जङ्गमं स्थावरं चेति द्विविधं विषमुच्यते ।

जङ्गमं सर्पमूषादि शृङ्गयादि स्थावरं विषम् ॥

आद्यस्य षोडशाधारा दंट्टाशुक्रदत्तादयः ? ।

दशान्यस्य प्रसन्नत्वक्मूलपत्रफलादयः ॥

मन्त्रध्यानौषधादैस्तु तयोः कार्या प्रतिक्रिया ।

शान्त(सन्नार्णि ?)तो ब्रह्मा लोहितस्तारकं शिरः ॥

विपतिर्नाम मन्त्रोऽयं तार्क्यशब्दमयस्मृत : ।

४०. ज्वल ज्वल महामति ठं ठं. गरुड आडानन ? ठं. ठं. गरुड
शिखै ?? ठं. गरुड प्रभञ्जन प्रभञ्जन प्रभेदन प्रभेदन, वित्रासय विमर्द्य ठं.
अप्रतिहतशासन हुं फट्. उग्रभूतधारक सर्पिविसर्पिमयंकर भीषय
सर्पान्. दह, भस्मीकुरु, ठं.

४१. एवमुक्तानि नेत्राषा ? दीन्यज्ञानि विपतेश्च षं ? ट् ।

सप्तवर्गान्त्य युग्माष्टदिग्दलं स्वरकेसरम् ॥

विद्वौ ? मद्वहि रुद्धान्त्य कर्णिंकं मातृकांबुजम् ।

कृत्वा हृदि स्थितं मन्त्री वामहस्ततले सरेत् ॥

अङ्गुष्ठादौ न्यसेद्वर्णानि पदे भेदिता जन्धलम् ? ।

पीतं वज्र (क्र) चतुष्कोणं पार्थिवं शक्रदैवतम् ॥

वृत्तार्धमाप्यं पद्माङ्कं शुक्रं वरुणदैवतम् ।

त्यंत्रं स्वतिकयुक्तं तत् तैजसं वह्निदैवतम् ॥

वृत्तं विन्दुयुतं वायुदैवतम् कृष्णमालिनम् ।

अङ्गुष्ठाद्यङ्गुलीमध्यपर्वस्वेतेषु वेशमसु ॥

सुवर्णनागद्वन्द्वेन वेष्टितेषु न्यसेत् क्रमात् ।

विपतेश्चतुरो वर्णान् स्वमण्डलसमत्विषः ॥

अरूपे र व ? तन्मात्रे आकाशे शिवदैवते ।

क निष्ठामध्यपर्वस्थे न्यसेत्स्यान्त्यमक्षरम् ॥

नागानामादिवर्णांश्च स्वमण्डलगतौन्यसेत् ।
 भूतादिवर्णान्विन्यस्येदङ्गुष्ठाद्यन्तपर्वसु ॥
 तन्मात्रान्त्रिगुणानायानङ्गुलीषु न्यसेद्गुधः ।
 स्पर्शनादेव ताक्षर्यात्मा हस्ती हन्याद्विषं स्वयम् ॥
 मण्डलादियुतान्वर्णान्विपतेः करयोजितान् ।
 ज्येष्ठाद्यङ्गुलिभेदेन न्यसेत् स्थानेषु पञ्चसु ॥
 अजानुतस्मुचर्णभिमानाभेस्तुहिनप्रभम् ।
 कुङ्गमारुण्यमाकण्ठादाकेशान्तात् सितेतरम् ॥
 अत ऊर्ध्वं नभोवर्णं सर्वं ताक्षर्यमयं जगत् ।
 ब्रह्माण्डव्यापिनं ताक्षर्यं रक्ताक्षं नागभूषणम् ॥
 नीलाग्रनासमात्मानं महापक्षं स्मरेद्गुधः ।
 एवं ताक्षर्यात्मनो वाक्यं ? मन्त्रस्यान्मन्त्रिणो ? विपे ॥
 मुष्टिस्ताक्षर्यमयस्यान्तःस्थितांगुष्ठा विषापहा ।
 ताक्षर्यहस्तं समुद्यम्य तत्पञ्चाङ्गुलिचालतात् ॥
 कुर्याद्विषस्य स्तम्भादि तदुक्तपदवीप्सया ।
 आकाशदेशबीजं च पञ्चाणीं विपत्तेर्मनुः ॥
 ह? स्तम्भयेति वीप्सातो भाषणात् स्तम्भयेद्विषम् ।
 व्यत्यस्तभूषयो ? वीजो मन्त्रोऽयं साधुसाधितः ॥

पूवसः प्लावयसः ? शब्दैऽयो ? नाशयेद्विषम् ।
 दष्टमुत्थापयेदेष स्वजपांभोऽभिषेकतः ॥
 स्वजपश्चाङ्गभय्यादिनिस्वनश्वरणेन वा ।
 सु ? दह पच संयुक्तो भूतेजो व्यक्तया ? स्थितः ॥
 मन्त्रोऽयं जपमात्रेण विषस्य स्तोभकृद्वेत् ।
 विषते न्यत्ययान्मन्त्रो विषं सङ्क्रामयत्यसौ ॥
 वीप्सया सहितो ह्वन्ते तद्योग्यस्य पदस्य च ।
 भूद्योमवीजयोर्मन्त्रो व्यत्ययाद्विषतेः कृतः ॥
 संक्षिप्त ह प्रक्षिप्त ह पदार्थो नाशये द्विषम् ।
 भृगुसाम्बुर्भगोन्तादिकालसगांन्वितः क्रमात् ॥
 सङ्क्रामस्तोभसंस्तम्भनाशकृत् स्वगृहस्थितः ।
 दोषः स्वर्णचतुर्वेषु ? स्थित्वा सङ्क्रमणादिकृत् ॥
 अन्तस्थैर्निजवेशमस्थैर्वाताभीन्द्रजलात्मभिः ।
 तत्तत्कर्म नयेन्मन्त्री गरुडीकृतविग्रहः ॥
 कृष्णं विषस्य सङ्क्रामे रक्ताभं स्तोभकर्मणि ।
 पीतं स्तम्भे शशिप्रस्त्रं नाशे ताक्ष्यं विच्छिन्तयेत् ॥
 धूतपक्षो वहन् विष्णुस्ताक्षर्यात्मा वायुवेशमगः ।
 रेफेण स्तोभयेऽन्त्वा ताक्ष्यो वहिगृहे स्थितः ॥

तेनैव मनुना वेशः तथा स्यादिति केचन ।

सोऽवष्टम्भितगात्रस्तज्जपनिन्दग्रहे स्थितः ॥

संस्तम्भं कुरुते केचित् ? तथा संहार इप्यते ।

ताक्ष्यो वसुणदेहस्थस्तज्जपांचाशयेद्विषम् ॥

अथ ताक्ष्यस्य पक्षेण नीतं दष्टात् परं नरम् ।

संविषं पन्नगाकारं विषसङ्कामकृत् भवेत् ॥

अधीशेन च तारेण युक्तो वाली ? भुजङ्गवान् ।

क्रमाद्विषस्य सङ्कामस्तोभौ कुर्यात् स्ववेशमगः ॥

मनुमध्यं दहन्मूर्धि ध्यातं शापादिकोज्ज्वलम् ? ।

सतारं व्योम वा तद्वद्वावयवसन्धिषु ॥

विषस्य स्तोमकृत् दण्डगृहवानरकीर्तनात् ।

४२. ओं नमो भगवते गरुडाय कालामिवर्णाय एद्येहि कालानललोल-
जिह्वा, पातय मोहय द्रावप द्रावय भ्रम आमय हन पच हुं फट् स्वाहा.

दष्टमूर्धि ज्वलद्वहि ? भेयं ? नस्य विषामिना ।

दद्यमानमिमं ध्यायन् जपेत् स्तोभायुतं मनुम् ।

सोऽर्थस्थवहि शुक्लान्त्यं बिन्दुमद्वष्टमस्तके ॥

चिन्तितं आमुने ? स्तोमं तदेवोर्ध्वामिलोपतः ।

दष्टादेशकृतथूल ? नाभिहृत् कर्णवक्तकम् ॥

भृगुसाधाथिदीर्घीभि दण्डु ? स्यास्तोभकारकम् ।
 समस्तविषरेणेषु तथा सर्वव्रहादिषु ॥
 इन्द्रशत्रुगदं ? नाम कुलिशोपरि विष्टिम् ।
 अन्योन्य पिहिते पणौ स्तम्भकृत् विषमुसके ॥
 पुटितं भूमिगेहाभ्यां नस्तन्मासां ? सन्धिषु ।
 पुर्यिवाषि ? विषं दण्डं ध्यात्वा संस्तम्भयेद्विषम् ॥
 ४२. पादे जरुद्ध श्रकाय ? शिरोन्तस्तंभकृत् मनुः ।
 ओं वज्रेण स्तम्भय उत् भणे ? खोहा ॥
 एष सर्वविषस्तम्भं सर्पदीं स्तम्भयेन्मनुः ।
 व्येतस्प ? रकलाधारा स्तन्य धारा समुद्धितः ॥
 सरोब्जेऽमृतकुम्भस्थो दण्डो निर्विषतां व्रजेत् ।
 दण्डु कुम्भस्थितो मूर्धि ध्वस्ताष्टावितविग्रहः ॥
 ध्येयो हृदीन्दु विम्बं च क्ष्वेलमृत्युज्वरादिहृत् ।
 जांत दण्डुन्मु ? पुटितं सुघात्राविजलापतः ॥
 स्नानपानात् सर्पविषज्वररोगापमृत्युजित् ।
 मुखवृत्तान्वितं दण्डीभ्यो ? महाही द्रव्यं न्तु वा ॥
 दष्टाङ्गसन्धिषु न्यस्य…………
 साग्नीशौ दण्डनौ शुक्रं विव ? र्गिचतुरो ? क्षणात् ॥

कनिष्ठायङ्गुलीमध्यपर्वम् क्रमशो न्यसेत् ।
 चिन्मन्त्रं च तत्त्वे न्यस्तं जलं जसं सुधामयम् ॥
 सवीजं तन्मुखे क्षिसमाविध्यं विषनाशकृत् ।
 शशिस्थं सर्गिशुक्रान्त्यं हृदादिस्थं विषं हरेत् ॥
 कुम्भस्थं विन्दुमज्जान्तं हृत्कण्ठमुखमूर्ध्वकम् ।
 अंग ? कपिष्ठवास्त्यानात् सुधामावि विषं हरेत् ॥
 शिवसंसर्गि विषत् कृष्णन्यस्युस्ये ? दृष्टमन्त्रिणोः ।
 भग्नभाण्डसुरापाणां कथया नाशयेद्विषम् ॥
 ऐन्द्रस्थाप्यगृहस्यस्या न्यस्यास्ये तारकं पुनम् ।
 पञ्चमालाधरशशत्रो धर्मजाग्रस्थित वायवः ? ॥
 पूर्णेन्दुज्यतरस्येन ? क्षीराभिं दुखरं तरन् ।
 दृष्टः केनेति कथया श्रुत्वा तद्विस्यान्वितः ॥
 दृष्टस्स तु मयेत्येवं दप्ते नप्टविषो वदेत् ।
 सिद्धो गुरुपदेशेन मुण्डं ताक्ष्यं तनुवयः ॥
 आलिख्यालिख्य पूर्णेन्दौ वामहस्तेन मार्ज्जयेत् ।
 तत् केवलं हरेत् क्षेलं शृङ्गिं...स्तोभकारि च ॥
 सविषं विषवन्धाय वीजं तत्र न कथयते ।
 सामिस्यादा द्वेन्दुपार्श्वं सिप्रमस्याथ किटदिगोः?? ॥

एतत् स्या ? विषहृदेखा दिशस्विश्येनारुणात्मिकाः ।
 तज्जप्त्वा मुहुरुद्दिष्टं गमयेद्विषशान्तये ॥
 स्मरन्मन्त्रं जपन्वाथ काला रेखास्स्वरादिकाः ।
 एकैकलोपाद्येन गणयेल्लिंतान् स्वरान् ॥
 दण्डी स्वर्गी सकर्णार्धचन्द्री सर्गी द्रव्यं नमः ।
 कलाकान्तो निरुचासस्तसंजप्यान्तरात्मना ॥
 संस्मृत्य दृष्टमाकाशं सप्तकृत्योऽथवा सितं ।
 ह इत्युक्त्वा न दष्टोसौ न विषं वेति निर्दिशेत् ॥
 भौमाप्याभ्येयवायव्यक्षवैलहृद्विपतिर्भवेत् ।
 तद्विपक्षार्णयोगेन तन्मन्त्रेण द्रव्यं ? सद्वना ॥
 भौमं सर्वाङ्गवैवर्ण्यं मस्तां स्तम्भकृद्विषम् ।
 वारुणं कफरोमाच्चलालागळनिरोधकृत् ॥
 वाहं स्वेदान्धतातन्द्रीदाहततद्वियोगकृत् ।
 वायव्यं वेप ?शोषौ च वैवर्ण्यचलन्त कृत्वा ?
 पक्षिगच्छि महापक्षि । पं लं पं लः ।
 पक्षि पक्षि क्षीं हां गां ठं ।
 द्वावेतौ पक्षिराष्मन्त्रौ विषज्ञावभिमन्त्रभणात् ।
 अमृते अमृत पक्षिणि सप्तवसः ? ।
 आदौ दन्ति सुधास्तवच्छशिगतं जान्तं विलिख्याभिधा-
 वर्णान् ठान्तरितान्धोगतमुखान् पड्त्तौ सुधाष्टावितान् ।

कुड्ये छोटिकया क्रमेण लिखितान् दृष्ट्य पश्यन् जपेत्
मन्त्री मन्त्रमिमं परोक्षविषहत् सिद्धस्थिलक्षं जपेत् ॥

हर वष्टिरघु विषहरि ठं विषहरि हीं सर्वविषहरि हीं स्वाहा ।

च्युतेन कुम्भादमृतन सिन्चतीं
महिं (ग) ते ? क्वेळवतस्त्रिशूलिनीम् ।

इमे निजैक्षे ? मसितान्तलोचनां ..
स्मरन् जपेत् मन्त्रमिमं विषापहम् ॥

मुष्टि मुष्टि वज्रमुष्टि ठ । अष्टहेसि पृष्टहेसि ठं वेदवेदि ठ ।
स्वच्छां कार्लीं पिशाच्यास्सगुणडमरुकं पश्चिमस्कन्धरुद्वां
.....ङुष्टमुष्टिद्वययुतवपुषा दंशकेनोरगेण ।

दग्धवा सिद्धेन नेत्रत्रयदहनगुणैः क्वेळमापातयन्ती

मात्समानं भावयित्वा त्वविषमिति घदेतत्र नास्तीति चोक्ते ॥
ओं पक्षिराजाय ओं राजपक्षि । ओं धीं श्रिं ठं धरलवतं पक्षि ठं—

मन्त्रोऽयं भुवि यष्टिकापहरणात् क्षेलं हरेत् गारुडं
ओन्नमो भगवते कनकदेहकार्टिकशङ्खपाल
विषं हर निर्विषं हुंफट् ।

रेखाः पञ्च विषापहा विषतिकास्तन्मन्तिता लङ्घनात् ।

अजमहिणि ठं

सोमस्थस्य मनुः प्रदक्षिणविवर्जप्त्वाप्ययं क्वेळहत्
ओन्नमो भगवते अनिलकेशि महाकेशि तवचेडिमद्वे ? वेदि

सदा सर्वमुखं जज्ञे । एरण्डं किमुष्टिक सर्पविषं भ्रमणि
हुंकट् स्वाहा पक्षि तुं ? ।

दष्टवेशकरो विषापहरणश्चायं मनुमन्त्रणात् ॥

•पक्षि पक्षि फं ।

श्येनाद्रिष्टार्थं...स्थितमहिमलसंशकं नाळिकेरं ?

यातः ग्राघ्रस्यमानं मुहुरिति विषहृत् तजपेत् ध्यानयुक्तम् ।

ओं ठीं घरल व पक्षि हुं फट्ठं ।

रेखास्सप द्रव्याग्रास्सकलं...जठरा दष्टमानीय मन्त्रं

जप्त्वा तद्विलोमादपनयतु वमातज्जयेजा ? विषन्नाः ॥

ओं तत्पुरुषाय विद्वहे पक्षिदेवाय धीमहि

तच्चोगरुङ्गःप्रचोदयात् ।

पिष्टाहेन ? नशाभदी ? जलजपादेतत्य या साध्यते

गायत्री गरुडस्य सेयमुदिता क्षेत्रक्रियामृतमा ।

शुक्रेन्दौ सकलौ विरामशिरसौ पक्ष्यादिनो द्वौ मनू

पञ्चाणीं विषनाशने विपतिना तुल्यौ स्मृतौ गारुडौ ॥

उत्तानस्य सुधागतस्य वसने न्यस्येत् पिधाने मुधा-

ब्रुवोन्दु ? स्थितमम्बु दण्ड शशिनं तत्र स्थितानां ? मुर्वे ।

कृत्वैवं मनसाऽभिधाप्य च पदं तं मुषु मुषुतिय ॥

न्मन्त्री तत्पिहितांवरापहरणादुत्थापयेदशकम् ॥

दण्डयम्भोगृहमध्यगेन्दुनिहितं जान्तं सुधासंस्कवं
 ध्यात्वा तादर्थ्यकरार्पितेभ्यसि विषं तत्रोक्षणान्नाशयेत् ।
 शुक्लान्त्यौ सकलौ सितौ शशिगतौ दृष्ट्य मूर्ध्वि स्थितौ
 श्वेताम्भोजकरस्य वर्षितसुधाधारौ विषम्बौ पृथक् ॥ १
 न्यस्यान्यस्य ? च बीजपञ्चकमिमं सर्पाङ्कुतिं चिन्तयन्
 स्त्रीभूतधनुर्गुणत्रिशिखया छिन्दन् पुनस्तच्छृः ।
 छेदं च्छेदमथोत्थितं मुहुरमुं याहीति दद्याद्गुधो
 यश्चिं च्छेदनमीदृशं निरुपमं मन्ये विषच्छेदने ॥
 क्षीराम्भः कमलाकरोदरसमुद्भूतां बुजस्थायिनं
 न्यस्तां भेवियदिन्दुजान्तविलसन्मूर्धास्यहन्नाभिकम् ।
 व्योमस्थामलताकृत्यशङ्कुगुधाभिः श्लाव्यमानं नरं
 ध्यायेन्मन्त्रिवरस्सनष्टः … को दृष्टसमुत्तिष्ठति ॥
 कान्तं कलाकालयुतं स्वहस्त
 पद्मस्य मध्ये दलपञ्चकेन ।
 ध्यात्वाऽमृतीभूतकरो नरेन्द्र
 स्पर्शेन सर्वाणि विषाणि हन्ति ॥

इति

नारायणीये तृतीयः पटलः

विक्याय सिद्धाः ग्रन्थाः
(नागरलिपिः)

१. तापसवत्सराजनाटकम् अनङ्ग हर्षमात्- राजकृतम्.	२००
२. शृङ्गारप्रकाशः ६६ प्रकाशात्मकः- श्रीमोजदेवकृतः तत्र- (२२-२३-२४.) प्रकाशः	३००
३. काश्यपसंहिता सर्वविषचिकित्सा- प्रतिपादिका.	३००

(अन्त्र लिपिः)

श्रीपात्राचारागमे—पाद्मसंहितायाँ	
” पूर्वभागः	४००
” उत्तर भागः	५००
२. अष्टद्वाकी-श्रीपराशरभट्टारक कृता सव्यारव्या	०४०

(सर्वत्र प्रापणमृतिः पृथक्)

Copies can be had from :—

M. C. Thirumalachar.

9 Main Road, Malleswaram,

BANGALORE.

or

A. Srinivasa Iyengar,

6th Main Road, Malleswaram,

BANGALORE.

Other books by the same Publisher.

In Sanskrit

Tatpasa Vatsiraja—by Anangaharshamatru
• Raja. An important Dramatic work 2 0 0

Sringaraprakasa—by Bhoja Deva
An important literary work. 3 0 0

Kāsyapa Samhita—A work on the
nature of serpents and other poisonous
creatures, their poisons and their
cures. 3 0 0

In Telugu

Pancharatra Padmasamhita

in two parts. Part I 4 0 0
Part II 5 0 0

Ashtasloki by Parasara }
Bhattaraka with commentary } 0 4 0

Packing & Postage extra.

Liberal commission on large orders.

Copies can be had from :—

M. C. Thirumalachar.
9th Main Road, Malleswaram
BANGALORE.

or

A. Srinivasa Iyengar.
6th Main Road, Malleswaram,
BANGALORE.